UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 12 13 08 07 016 7

JN Kanunname-'i Al-i 'Osman
9715 Sultan Suleyman Han-ı
1911 Kanuni emriyle
A5

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

737

939

قانوننامهٔ آل عثمان

سلطان سليمان خان قانونى امريله جمع وتلفيق اولنان قانوننامه اولوب ويانه
كتبخانهٔ ايمپراطوريسنده موجود نسخه‌سندن استنساخ ايدلمشدر

Kānūnnāme-i Āl-i ʿOsmān

Sulṭān Süleymān Ḫān-ı Ḳānūnī

emriyle

استانبول

احمد احسان وشركاسى

مطبعه‌جيلق عثمانلى شركتى

١٣٢٩

تاريخ عثمانى انجمنى مجموعه‌سنك علاوه‌سيدر .

JN
971
1911
A5

ویانه کتبخانهٔ ایمپراطوریسندن جلب اولنوب مجموعه‌مزله اولجه تفرقه
صورتنده نشر ایتمش اولدیغمز برنجی قانوننامه‌یه برمقدمه یازمش ومذکور
مقدمه‌ده بودفعه طبعی رسیدهٔ حد ختام اولان اشبو ایکنجی قانوننامه
ایچون بروجه آتی ملاحظاتده بولنمش ایدك :

« ایکنجیسنك تاریخ تحریری کوسترلمامشدر. تشکیلات قدیمهٔ دولتك مالی
وعدلی قسملرینه عائددر. کتبخانه فهرستنده اشبو ایکنجی مجله‌نك دخی « سلطان
مشارالیهه یعنی سلطان محمد خان ثانی‌یه عائد وقانون اساسینك جزا وویرکولر قسمنه
متعلق ایکی بابی محتوی » اولدیغی بیان ایدیلیور ایسه‌ده بوجهت یاکلش
قید اولنمشدر حتی ذکر اولنان کتبخانه مدیریتی ویانه سفارت سنیه‌سنك
تحریراتنه ملفوف تقریرنده « اقرب احتماله کوره سلطان احمد خان اول
زماننده جمع ایدلمشدر » دییور . بوقانونك مالی جهتی کتبخانه‌لرمزك
اکثریسنده موجود وسلطان سلیمان خان قانونی‌یه نسبتله معروف (قانون
آل عثمان)ك مالی قسمنه مشابهدر . لکن عدلی قسملری متفاوتدر .
قرشیلشدیلور ایسه قانون سلیمانیده اولان شدید جزالرك بزم مجله‌ده
اولدقجه تعدیل ایدلدیکی تظاهر ایدر بناءً علیه ایکنجی مجله‌نك ترتیبی
مؤخردر.»

یکرمی برپارچه‌دن عبارت اولان مذکور ایکنجی قانوننامه‌نك برنجی
کبی مقدمه‌سی اولمیوب « باب اول » دیه ابتدا ایتمشدر . هرنقدر آنك
کبی دیوانی قیرمه‌سی خط ایله محرر ایسه‌ده غایت کرفت یازیلوب واکثر
محللرینه نقطه‌لر قونلمیوب وبعض یرلری بیاض براقیلوب ومستنسخك
دقتسزلکندن الفاظ وکلماتجه تقدیم وتأخیر وقوعه کتیریلوب بوجهتلر
طولاییسیله چوق یرلری بالخاصه لغات متروکه وغیر مأنوسه وتعبیرات
قدیمه اوقونه‌مه‌مش واکثر جمله‌لرندن معنای تام استخراج اولنه‌مامش
اولدیغندن مطبعه‌یه ویرلمك ایچون استنساخنده برخیلی صعوبت چکلمشدی.
بناءً علیه تحریریانه مباشرت وکتبخانه‌لرمزده بولنان بالجمله قانوننامه‌لرك تدقیقنه

UNIVERSITY OF TORONTO
MAY 5 1971

مجبوریت حاصل اولمشدی. نتیجۀ تدقیقاتده اشبو ایکنجی قانوننامه‌نك بروجه آتی کتبخانه‌لرده نسخه‌لری موجود بولندیغی آکلاشلمشدر :

برنجیسی روان کوشکنده‌کی کتبخانه‌ده‌در . بالخاصه پادشاهلر ایچون یازلمشدر . ایجابی تقدیرنده مراجعت ایدلمك اوزره مذکور کتبخانۀ پادشاهیده حفظ اولنمشدر . مع مافیه تحریری سنه‌سی اشارت ایدلمامشدر .

ایکنجیسی عاشر افندی کتبخانه‌سنده‌کی ازمیری مصطفی افندی کتابلری آراسنده بولنان مجموعه‌لردن برنده [نومرو: ۱۰۰۴] محرر نسخه‌در. سلطان مراد رابع زماننده یازیلوب مستنسخی طرفندن غایت طوغری نسخه‌لرله مقابله ایدلمشدر . فضله اوله‌رق مواد محتویه‌سندن دور مذکورده منسوخ ومعمول به بولنانلرینه اشارت ایتمش ومنسوخ مواد یرینه اقامه اولنان ماده‌لری کتابك کنارینه تحریر ایلمشدر . بوایکی قانوننامه‌نك برنجی صحیفه‌لرنده اسملری « قانون نامۀ هایون » دیه مقیددر .

اوچنجیسی سلطان بایزید جامع شریفنده‌کی ولی الدین افندی کتبخانه‌سنده‌در [نومرو: ۱۹۶۹] . خط نسخ ایله یازلمشدر. فهرستده «قانوننامۀ سلطان سلیمان »وبالاسنده « قانون نامۀ عثمانی که شمدی مقرردر » دیه مقید ومحرردر. بعض قرائندن سلطان سلیمان خان اول دورنده یازلدیغی آکلاشیلیور.

دردنجیسی صحافلر شیخی زاده اسعد افندی کتبخانه‌سنده‌در [نومرو : ۲۳۶۲] . دیوانی خط ایله یازلمشدر . فهرستده « قوانین عرفیۀ دیوانی » نامیله مسطوردر. سلطان مراد ثالث دورنده استنساخ ایدلدیکی آکلاشیلیور.

بشنجیسی نور عثمانی کتبخانه‌سنده‌در [نومرو : ٤۰۹٤] . خط نسخ ایله محرردر . ابتداسنده « هذا قانون سلطان سلیمان خان اعز الله انصاره من اوله الی اخره » سرلوحه‌سی واردر .

اشبو نسخه‌لرك اعانه‌سیله اساس اتخاذ اولنان نسخه‌ده‌کی اوقونه‌میان کلمات وحل ایدیله‌میان قدیم تعبیرات وتام معنا استخراج اولنه‌میان وآچیق براقیلان جملات تعیین وتصحیح اولندی وبونلر متن قانوننامه‌ده معترضه ایچنده کوسترلدی . فکر عاجزانه‌مه کوره بوایکنجی قانوننامه سلطان سلیمان خان قانونی دورنده و امریله ترتیب وتلفیق اولنمشدر ومتن قانوننامه‌ده بولنان بعض قیودات بوجهتی تأیید ایدر از جمله اوچنجی بابك فصل سادسنده سلطان جمك قونیه‌ده‌کی کوشکنك انشاسندن بحث اولنمسی وسمندره‌ده‌کی فوجه

رسمنك سليمان پاشا طرفندن وضعنك بيان ايدلمسى بو قانوننامه‌نك سلطان محمد ثانى‌يه تعلقى خصوصنى حكمدن اسقاط ايدر وسلطان بايزيد ثانى‌نك دخى اولمديغنى تبيين ايلر.

كذلك بالاده كوسترلديكى وجهله اشبو قانوننامه ايله سلطان سليمان قانوننامه‌سنده‌كى مالى جهتلرك بربرينه مشابه و عدلى جهتلرك متفاوت بولنديغندن بحث ايده‌رك ومع مافيه هر ايكيسنك بر اولديغى قطعياً كسديره‌ميوب يالكز المزده اولان مجله‌نك تاريخ تحريرى سلطان سليمان خان قانوننامه‌سندن مؤخردر ديمش ايدك . واقعا بوقانوننامه ايله سلطان سليمان قانوننامه‌سى عدلى قسملرى آره‌سنده كوريلان تفاوتك بزم مجله‌ده‌كى قاريشقلقلرله مواد منسوخه وغيرمنسوخه‌دن نشأت ايلديكى عاشر افندى كتبخانه‌سنده‌كى نسخه‌نك مطالعه ومقايسه‌سندن مستبان اولمقده‌در.

بو صورتله سلطان سليمان خان اوله عائد اولديغى قطعياً تبيين ايدن بو قانوننامه‌نك اولا تنظيم وياخود جمع وتلفيق تاريخنك ، ثانياً محرر ويا جامع وملفقنك ، ثالثاً مواد محتويه‌سنك من القديم موجود اولوب اولمديغنك تدقيقى اقتضا ايدر. شواوچ ماده حقنده فكرمز بروجه آتيدر:

اولا مذكور قانوننامه سلطان مشاراليه دور سلطنتنك ايلك سنه‌لرنده تنظيم وياخود جمع وتلفيق ايدلمشدر . زيرا روم ايلده سمندره‌نك اوج يعنى منتهاى حدود خاقانى اولديغى واونكروس يعنى ماجارستانك خارجى بر مملكت بولنديغى مندرجاتندن مستفاداولمقده‌در. تعبير قديمى وجهله «ياغيلق» ديه بيان ايتديكى ممالك خارجيه‌يه‌وقوعبولان اخراجات ايله واردن وقوعبولان ادخالاتدن آلنان رسوم ايچون مركز دائما سمندره‌شهريدر. اوحالده‌اشبو قانوننامه‌نك ترتيب وتلفيقى زماننده هنوز بلغرادك فتح اولنمديغى وضبط واستيلا اولنمش ايسه‌بيله‌ماجارستان فتوحاتنه مباشرت قلنمديغى آكلاشيليور. سمندره‌نك اوج اولمسى بلغرادك فتحنه قدردر ، آندن صوكره حدود خاقانى طونه‌يى كچمش؛ بعده ماجارستان دخى ياغيلقدن چيقه‌رق «ايالت» اولمش يعنى ممالك عثمانيه‌يه قاتلمشدر . هجرتك ۹۲۷ سنه‌سنده بلغراد شهرى فتح اولنمش وماجارستان ۹۳۲ سنه‌سنده وقوعبولان «مهاج» مظفريتى اوزرينه دائرهٔ اطاعته و ۹۳٦ سنه‌سنده بودينك دفعهٔ ثانيه‌ده فتحى اوزرينه زير تابعيته داخل اولمش ايدوكندن مذكور قانوننامه‌نك

زمان ترتیب وتلفیقنك تواریخ مذکورەدن مقدم ویاخود اوأثنالردە اولمسی محققدر. مع مافیه بوتاریخلردن هیچ بری قطعی اولەرق کوستریله‌مز .

ثانیاً ایضاحات سابقه اشبو قانوننامەنك محرر ویاخود جامعی حقنده برفکر اعطا ایده‌بیلور. بوذات مشهور ابوالسعود افندی دکلدر، زیرا افندیٔ مشارالیه بوکبی قانوننامەلر تنظیمنه قاریشەجق مرتبەده دولتجه هنوز حائز موقع اولمامشدی . بوتقدیرجه افندیٔ مشارالیهك مذکور قانوننامەنك تنظیمنده خدمتی یالکز مواد مندرجەسنك شرع شریفه تطبیقندن عبارت اولمسی وحالبوکه زمان تنظیم ابن کمال مرحومك ایام اقبالنه مصادف اولمغله خدمت تنظیمیەده آنك تأثیر کلیسی بولنمسی خاطره کلیور .

قالدی‌که عاشر افندی کتبخانه‌سنده‌کی نسخەنك باب اولی اوزرینه مستنسخ جانبندن سرخله : « مرحوم جلال زاده یازدوغی‌در » دیه تحریر ایدلمش ایسه‌ده مذکورقیده طوغری نظریله باقیله‌ماز . جلال زاده دخی اشبو قانوننامەنك حین جمعنده ابوالسعود افندی کبی هنوز تفیض ایتمکده اولوب طرف پادشاهیدن قانوننامه تحریرینه ویاخود جمع وتلفیقنه مأمور اولەجق درجەده مساند عالیەیه واصل اولمامش ایدی . مع مافیه کندی طرفندن قلمه آلنەرق نامنه نسبتله معروف اولان برقانوننامەسی واوقانونه متعلق محرراتی وار ایسه‌ده آنلر باشقەدر .

دورمذکورده دیوان همایون امورقلمیەسنك ریاستی ایله برابرقوانینك تنظیم وتفسیری ومحافظهٔ مرعیتی خصوصاتنه نشانجیلر مأمور ایدی ، رئیس الکتابلر ایکنجی درجەده ایدی . اشبوقانوننامەنك تحریر ویاخود جمع وتلفیقی آننده « سیدی بك » « موقع دیوان عالی » ایدی . میرمومی الیه ایچون جلال زاده مصطفی چلبی قانون شناس ایدی ، امور قلمیەده غایتله ماهر ایدی وبنم مربی ومعلم واستادم ایدی دیر ایمش . حتی مورخ عالی بالذات مصطفی چلبیدن بو بولده مسموعاتی اولدیغنی تاریخنده ذکر ایدر . سلطان سلیم خان اول تخته جلوسنده طریق ملکیەدن ایکی ذاتی فوق العاده تقدیر ایدەرك امورملکیەیی عهدەلرینه تفویض وتودیع ایلمش ایدی‌که بری دفتردار « پیری چلبی » ودیکری مشارالیه سیدی بکدر . هر ایکیسی دخی اقتدار فوق العاده اصحابندن اولوب خاقان مرحومك تمییز رجالده‌کی نظر دوربیننه برهاندر. سیدی بکك نامی رفیقی پیری پاشا کبی اشتهار ایتمامشدر. معمافیه اوزمانه عائد وثائق واوراق تدقیق ایدیلور

ایسه میر مشارالیهك دخی اعاظم رجال دولتدن اولدیغی تظاهر ایدر. جلال زاده مصطفی چلبی‌نك جملهٔ آثارندن اولان «سلیمنامه» ده سیدی بکه دائر قیمتدار معلومات واردر. فکرمزجه اشبو قانوننامه‌نك تحریر وجمع وتلفیقی طرف سلیمان خانیدن سیدی بکه احاله اولنمشدر. اوده وظیفه‌سنی حقیله ایفا ایتمشدر.

ثالثاً اصول دولت علیه‌دن اولدیغی وجهله بر کشور فتح اولندقده اول بأول معاملهٔ تحریریه‌سی ایفا بعده نظاماتی وضع اولنور وبو صورتله احتیاجات محلیه کوزه‌دیله‌رك حسن اداره‌سنك تأمیننه چالیشیلوردی. عدلی ومالی وسائر بالجمله نظامات اداریه‌ده اساسلر براولدیغی حالده تفرعات وتطبیقاتده موقع و محیط ومزاج وقابلیت اهالی کبی شیلر نظر اعتباره آلنه‌رق بعض احکام تعدیل اولنور وبر ایالتك نظاماتی بتمامها دیکر ایالته اویماز ایدی. مثلا قدیم بوسنه وروم ایلی ایالتلری برقطعه‌ده ویکدیکرینه متصل بولندیغی حالده هرایکی ایالتده مرعی ومعمول به نظاماتك اساسلری بر اولمقله برابر تفرعات جهتیله یکدیکرینه مباین ایدی. ایشته هر ولایته مخصوص نظامنامه‌لر بولنمسی بوندن ناشیدر. موضوع بحثمز اولان قانوننامه‌نك قلمه آلنمسیله اشبو اساسلر وآنلردن یالکز اعشارك ایالات مختلفه‌ده صور تطبیقیه‌سی برمجله‌ده طوپلانمشدر. شو حالده مذکور قانوننامه یکدن ویکیدن تنظیم اولنمیوب نظامات موجوده‌نك جمع وتلفیقندن عبارتدر.

والحاصل اشبو قانوننامه‌نك موادی دولت عثمانیه‌نك عدلی و مالی بالجمله نظامات اداریه‌سنك اساسلرینی محتوی و احکامی من القدیم جاریدر. سلطان سلیمان خان اولك اوائل حکومتنده وامریله توقیعیٔ دیوان همایون سیدی بك طرفندن بالاستنباط جمع و تلفیق ایدلمشدر.

بو قانوننامه‌نك ویانه‌دن کتیریلن نسخه‌سنك صوك یعنی یتمشنجی صحیفه‌نك سکزنجی سطرندن اعتباراً باشلایان قسمی استانبول کتبخانه‌لری نسخه‌لرنده یوقدر، آنلر اوچنجی بابك یدنجی فصلی یعنی اودون ایچون وضع اولنان قانون ایله نهایت بولیور واقعا قسم مذکورك پك چوق صوکره‌یه عائد اوله‌رق بعده علاوه قلندیغی مطالعه‌سندن آکلاشیلیور

اشبو قانوننامه‌نك المزده اولان نسخه‌سنده اولمیوب استانبول کتبخانه‌لرنده‌کی نسخه‌لرینك اکثریسنده موجود بولنان مقدمه‌سی دخی بروجه آتیدر:

محمد عارف

الحمد لله الملك الحق الذی یأمر بالعدل والاحسان وینهی عن الفحشآء والمنکر وجعل السلاطین سببا لنظام العالم ونفذ احکامهم علی کافه اهل الوبر والمدر والصلوة والسلام علی واضع السنن سیدنا محمد المصطفی خیر البشر وعلی آله واصحابه الذین هم متصفون بمکارم الاخلاق وحسن السیر امابعد آیین قواعد جهانبانی وقوانین عرفیهٔ عثمانی که مدار صلاح عالم ومناط نظام امور جمهور کافهٔ امم در مجموعیسی مرقوم ومحرر اولوب برمجلد دفتر اولماسی بابنده حکم قدرتوان وفرمان قضا جریان وارد اولماغین امتثالاً للامر العالی جمع اولنوب ابواب ثلاثه‌یی مشتمل وهرباب دخی برنیجه فصله منقسم قیلندی بو اسلوب اوزره که شرح وذکر اولنور

باب اول درت فصل اوزرینه ترتیب اولنوب جنایات مقابله‌سنده اولان جرم وسیاست بابنده وضع اولندی که سپاهی ورعیت وشریف ووضیع ودنی ورفیع اراسنده مشترکدر شویله که هر کیم بو جرایمدن بریسی ایله مجرم اوله مقابله‌سنده تعیین اولنان عقوبتله معاقب اولور

فصل اول زنایه متعلق جرمی بیان ایلر

فصل ثانی تضاربه وتشاتمه وقتل نفسه متعلق جرمی بیان ایلر

فصل ثالث شرب خمر وسرقه وغصب وتعدی‌یه متعلق جرمی بیان ایدر

فصل رابع مجرد سیاستی بیان ایلر

باب ثانی یدی فصل اوزرینه ترتیب اولنوب سپاهی وبیت المال وسپاهی‌یه رعایادن عائد اولان رسوم بیاننده وضع اولندی

فصل اول صاحب تیمار احوالن بیان ایلر

فصل ثانی تیمارنده سپاهی تصرفنده اولان خصوصلك وبو خصوصاتده تصرف سپاهی نه اسلوبدندر انی بیان ایدر

فصل ثالث باجی بیت‌المالی بیان ایلر
فصل رابع رسوم چفته وبناکه ورسم اغنام وآسیابی بیان ایلر
فصل خامس اعشاری بیان ایدر
فصل سادس بادهوایی بیان ایلر
فصل سابع پایا ومسلمه متعلق احوالی بیان ایلر
باب ثالث داخی کذلك یدی فصل اوزرینه ترتیب اولنوب رعایایه مختص احوال بیاننده وضع اولندی
فصل اول رعیتك رعیتلکنه متعلق قضایایی بیان ایلر
فصل ثانی کفره‌یه مخصوص احوالی بیان ایلر
فصل ثالث عزب ایچون تعیین اولنان قانونی بیان ایلر
فصل رابع یوروکه وخیمانه‌یه متعلق خصوصاتی بیان ایلر
فصل خامس افلاقلر احوالن بیان ایلر
فصل سادس بدع مرفوعه‌یی بیان ایلر
فصل سابع اودون ایچون وضع اولنان قانونی بیان ایلر

باب اول

اول درت فصل اوزرینه ترتیب اولنوب جنایات مقابله‌سنده اولان جرم وسیاست بیاننده موضوعدر

برای زنا

زنایه متعلق اولان جرمی بیان ایلر

برمسلمان زنا قلسه شرعله ثابت اولسه وزنا قیلان اولو اولسه‌بیك اقچه یادها زیاده‌یه کوجی یترسه اوچ یوز اقچه جریمه النه واوسط الحال اولوب التی یوز اقچه‌یه مالك اولسه ایکی یوز اقچه جریمه النه و اندن اشاغه درت یوز اقچه‌یه کوجی یتسه یوز اقچه جریمه النه واندن اشاغه‌حاللو اولورسه اللی اقچه جریمه النه وغایتله فقیر اولسه قرق اقچه‌جریمه النه

واکر زنا قیلان ارکن اولوب بای‌اولسه بیك اقچه یازیاده‌یه کوجی یتسه یوز اقچه جریمه النه واورته حاللو اولسه اللی اقچه جریمه النه اندن اشاغه درت یوز اقچه‌یه کوجی یتسه قرق اقچه جریمه النه وغایت فقیر اولسه اوتوز اقچه جریمه النه

اکر اولو مسلمه زنا قلسه شرعله ثابت اولسه غنیه اولسه غنی

ارقنلغین [۱] ویره اورته حاللو و فقیره اولسه اکا کوره ار ارقنلغی کبی جریمه ویره

واکر زنا ایدن طول اولسه انك جرمی ارکنلر جریمه‌سی کبی اوله ازلقدن چوقلقدن کوزیله

واکر بونك کبی عورتی اری قبول ایلسه کوفتخور قنلغی یوزاقچه النه اکر یخسول اولورسه اللی اقچه النه وغایتله فقیر اولسه قرق یا اوتوز اقچه جریمه النه

واکر عورت یزونکلك ایلسه قاضی تعزیر ایلیه نه قدر وجه کوررسه واغاج باشنه براقچه جریمه النه

واکر زنا قصدینه برەکونك [۲] اوینه کیرسه اولو ایسه اولوجرمن ویره واکر ارکن ایسه ارکن جرمن ویره یوقارو تفصیل اوزره‌که بیان اولندی

واکر قول قراواش [۳] زنا ایلسه حرحره جرمنك نصفن ویره عادت وقانون موجبنجه بایلق ویخسوللق اعتبارنجه

واکر برکیمسه برەکونك عورتن اوپسه ویا دیلسه ویا یاپشسه قاضی تعزیر ایده اغاج باشنه براقچه جریمه النه

---

[۱] متن کتابده ارقنلق صورتیله یازیلان بوکلمه شمدی ارکنلك دیه تحریر و تلفظ ایدیلور . معلوم اولدیغی اوزره طول قادینك هنوز اولنمه‌مش کنج آدمه واردقده بکاراتی حقی اوله‌رق هدیهٔ ویردیکی مبلغه تسمیه اولنور برتعبیرمخصوصدر. بونك غنی ارقنلغی وسائره اوله‌رق مقداری متفاوت اولدیغی آکلاشیلیور . برده کوفته خور قنلغی وار ایمش‌که تعریفی متن کتابده مندرجدر . بو قانوننامه‌نك استانبول کتبخانه‌لرنده موجود نسخ متعدده‌سنده کلمهٔ مذکوره ارقینلغی ، ارنلر قینلغی ، کوفته خورار قینلغی دیه محرردر .

[۲] یعنی برکمسه‌نك

[۳] قدیم تورکجه‌ده جاریه معناسنه ایدی .

واكر عورت ويا قيز سن بكا زنا قلدك ديسه او انكار ايلسه بونلرك سوزينه اعتبار ايتميه‌لر اره‌اند ويره‌لر عورتى قاضى تعزير ايده اكى اغاج باشنه براقچه جريمه النه واكر ارعورته بن سكا زنا قلدم ديوب عورت منكره اولسه عورته اند ويره‌لر ارى قاضى تعزير ايليوب ايكى اغاج باشنه بر اقچه جريمه النه

واكر بركشى زنانى بيلوب كيمسه‌يه ديمسه جريمه يوقدر والا اوغورلغى [١] بيلوب قاضى‌يه ديمسه اون اقچه جريمه النه

بو ذكر اولنان جرايم كافردن صادر اولسه غنى كافردن غنى مسلماندن النان جريمه‌نك نصفى ومتوسط الحالدن اورته حاللو مسلماندن النان جريمه‌نك نصفى وفقيرندن فقير الحال مسلماندن النان جريمه‌نك نصفى النه

تضاربه وتشاتمه وقتل نفسه متعلق اولان جرايمى بيان ايلر

اكر ايكى كشى بربرينه ياپشوب يقاسن يرتسه قاضى تعزير ايليه جريمه‌يوقدر واكر بربرينك صاچن ويا سقالن يولوب ثابت اولسه غنى ايسه يكرمى اقچه جريمه النه وفقير ايسه اون اقچه جريمه النه

---

[١] يمن ، سعادت ، بركت معناسنى افاده ايدن اوغورلق كلمه‌سى بوراده سرقت معناسنه اولان اوغريلق لفظى مقامنده استعمال اولنمشدر . بوكلمه‌لر بيننده معناجه مناسبت يوقدر. كلمات مذكوره كتب قديمه ده دخى عينى معنالره موضوعاً استعمال اولنمشدر . مع مافيه متن قانوننامه‌نك اوغريلامق مصدرى مشتقاتنك استعمالى ايجاب ايدن محللرنده باشقه بر معنا افاده ايدن اوغورلامق مصدرينك مشتقاتى قوللانلمشدر . يالكز بر ايكى يرده اوغراق و سائره صورتيله طوغرى‌يه قريب اوله‌رق تحرير ايدلمشدر .

بوخصوصك قانونی کفره‌ده داخی بعینه‌در غنی‌دن یکرمی اقچه النه دیو قید اولنمشدر

باش‌یاریلوب قان چقسه اوتوزاقچه جریمه النه وا کر کموك چقسه اوتاجیلو [١] اولسه باش یاران بای‌اولسه‌بیك اقچه‌یه یا دها زیاده‌یه کوجی یتسه یوزاقچه جریمه النه التی یوز اقچه‌یه کوجی یتسه اللی‌اقچه جریمه النه فقیر اولسه قرق ویا اوتوز اقچه جریمه النه

اکر ادم اولدرسه یرینه قصاص اتمسه‌لر بیك اقچه‌یه یا دها زیاده‌یه کوجی یترسه درتیوز اقچه جریمه النه والتی یوز اقچه‌یه کوجی یترسه ایکی یوز اقچه جریمه النه اندن اشاغه حاللو اولورسه یوز اقچه جریمه النه غایتله فقیر ایسه اللی اقچه جریمه النه

وا کر ایکی کشی اوقله وبچاقله بربرین اوروب یرالو ویاشلو اولوب دوشسه‌که دوشسه اوران کشی بای اولوب بیك اقچه‌یه یا زیاده‌یه کوجی یتسه ایکی یوز اقچه جریمه النه واورته حاللو اولسه یوز اقچه ویره غایتله فقیر اولسه اللی اقچه جریمه ویره

وا کر بره‌کونك کوزین ویا دیشین چیقاروب قصدیله قصاص‌ایتمسه‌لر غنی‌اولسه ایکی یوزاقچه جریمه النه اورته‌حاللواولسه یوزاقچه‌جریمه النه غایتله فقیر اولسه قرق یا اوتوز اقچه جریمه النه

وا کر [صغیر اوغلانجقلر] صواش [٢] اتسه‌لر جریمه المیالر

اکر بوذکر اولنان قضایا کافردن صادر اولسه وجه مسفور اوزره مسلمان جرمنك نصفی النه

---

[١] « اوتاجی » خسته « اوتاجیلو » طبیب معناسنه‌در . بو قانوننامه‌نك نسخ متعدده‌سندن برنده « طبیب طرفندن تداوی ایدلسه » معناسنه اوله‌رق « اوتاجیلو تیمار اتسه » دیه محرردر .

[٢] یاخود صاواش . منازعه، مقاتله معناسنه قدیم تورکجه برکلمه‌در .

شرب خمره وسرقه وغصبه وتعدی یه متعلق اولان جرايمی بيان ايلر

اكر بر كشی خمر ايچسه قاضی تعزير ايدوب ايكی اغاج باشنه براقچه جريمه النه

اكر قاز ويا تاوق ويا اوردك اوغورلسه قاضی تعزير ايده ايكی اغاج باشنه براقچه جريمه النه

اكر آت اوغورلسه النی كسه‌لر كسمزلر ايسه ايكی يوز اقچه جريمه النه

ويا نجاق [١] ويا دستار اوغورلسه الن كسملو اولمسه قاضی تعزير ايده ايكی اغاجه براقچه جريمه النه

بوقضيه كفارده دخی بعينه جاريدر

واكر بركيمسه [بره‌كو] نك تخيلن [٢] اوغورلسه غنی اولسه قرق اقچه جريمه النه اورته حاللو اولسه يكرمی اقچه جريمه النه غايتله فقير اولسه اون اقچه جريمه النه

اوغل اتاسندن ويا اناسندن ويا اتا اوغلندن ويا قرداش قرداشندن ويا ار عورتندن ويا عورت ارندن نسنه اوغورلسه قاضی تعزير ايليه براغاج باشندن براقچه جريمه النه

واكر ياباندە يوند [٣] يا صغير ويا قويون بولسه چاغر تمسه‌بای اولسه

[١] ياخود يانجوق . زره ، جبه ديمكدر . بوراده آته كيديريلان زره مراد ايدلمشدر .

[٢] « تخيل » بغدای و سائره‌نك مزروع حالنده اولانه تسميه ايدلديكی كبی بونلردن حاصل اولان حبوباته دخی دنيلور ايدی . مع‌مافيه بوراده ايكنجيسی ومتن كتابك سائر محللرنده برنجيسی قصد ايدلييور .

[٣] خركله‌ايله كزن تربيه‌سز ويابری يبانی قيصراق ديمكدر . بومعنا عمومی اولوب اهلی قيصراغه دخی خاصةً تسميه اولنور ايدی .

اوتوزاقچه جریمه النه اوسط حال اولسه یکرمی اقچه النه غایت فقیر اولسه اون اقچه جریمه النه واکر چاغرتسه اسی [١] بولنمسه قاضی یه تسلیم ایده صاقلیه صکره ضایع اولورسه جریمه یوق امر شرع نجه ایسه اویله اوله

واکر کیمسه یولدن کچرکن ظلمله اتمك ویا یوغورت السه قاضی تعزیر ایلیه اغاج باشنه براقچه جریمه النه کافردن دخی مسلمان جرمنك نصفی النه [وجه مسطور اوزره]

واکر برکشینك آتی یا قاتری واوکوزی یا حماری اکینه کیرسه طوار باشنه بش چوماق اوروب بشر اقچه جریمه النه [٢]

و اینك کیرسه درت چوماق اوروب درت اقچه جریمه النه وبوزاغو کیرسه برچوماق اوروب بر اقچه جریمه النه وقیون کیرسه ایکی قیونه برچوماق وبراقچه جریمه النه وقره جانور کیرسه [جانور] باشنه ایکی چوماق وایکی اقچه جریمه النه

اما اول حجت ایده‌لر حجت اتدکدن صکره اسلمیوب [٣] طوارلرینه تیمار ایتمیجك اولورلرسه‌که تخیله وترکه [٤] یه ضرر مترتب اولمش اوله بو وجهله چوماقلیوب [وجرملیوب] تهدید ایده‌لر وهم لازم زیانی تضمین اتدوره‌لر هرکشی طوارینه تیمار ایده رعایانك ترکه‌سنه زیان اولمیه

واکر یایانده ویاخود کویلر اراسنده ویا طوارصوادنده [٥] اکلمش تخیللر اولسه طوار اوغراغنه اولاغی [٦] ایدرلر

---

[١] یاخود اصی . صاحبی دیمکدر .

[٢] بو وآشاغیسنده‌کی موادده محرر حیواناتك صاحبی ضرب اولنه‌جقدر .

[٣] دیکلمك، اهمیت ویرمه‌مك .

[٤] « ترکه » مطلقا بغدای وسائره کبی ارزاق دیمکدر . بوراده حبوبات مذکوره‌نك مزروع حالی مراد اولنیور .

[٥] قویونلرك صولاندیغی محل وبونك یولی

[٦] یاخود آولاغو . برمحلك محافظه‌سی ایچون چیت وسائره صورتیله اطرافنه چکیلان حائل . چغتای لهجه‌سنده شکارگاه معناسنه اولان « آولاق » ایله صومجراسنی دخی افاده ایدن « اولاغ » ویاخود « اولاق » کلمه‌لری باشقه‌در .

مجرد سیاستن بیان ایلر

قیز واوغلان چکان کمسنه‌نك وخیانت ایله بر اجنبینك اوینه کیرن کمسنه‌نك عورت وقیز چکمکه بیله واران کمسنه‌نك انجمکی [١] کسیله

قیز وعورت چکوب کوجله نکاح اتدورنه جبرله بوشادوب نکاح ایده‌نك سقالن کسه‌لر ومحکم‌لت [٢] ایده‌لر

وعورت ایله دوتلانك شرعاً سیاستی نه ایسه اجرا ایده‌لر

وآدم اولدورن کمسنه‌یی اولدوردوکی کمسنه‌نك یرینه اولدوره‌لر

واسیر اوغورلیانی واسیرایردانی ودکاناچانی وبرقاچ کز خرسوزلغی ظاهر اولمش کمسنه‌یی اصالر

وبزه‌ونکلك ایده‌نك النده داغ ایده‌لر

وبر بلوك خلق ایچنده آدم اولسه [خرسزلق اولسه] تهدید ایده‌لر [قاتلی] وخرسزی بولدوره‌لر بولمزلر ایسه اول خلقی دوتوب حبس ایدوب درکاه معلایه عرض ایده‌لر فرمان قضا جریان انلرك بابنده نه وجهله صدور بولورسه موجبیله عمل ایده‌لر

کوی ایچنده ویا محله ایچنده آدم اولسه ویا کاربان باصیلوب خسارت ویا برکوی[ایکی کوی‌ویا اوچ درت‌پاره‌کوی]اراسنده اوغورلق‌وحرامیلق اولسه البته [ایده‌نی] بولدروب چیقارار شویله‌که بولمق امکان اولمیه دیت صالالر [جریمه‌سنی چکه‌لر]

و برکمسنه‌نك اونده ویا النده اوغورلق نسنه بولونسه صاتون

---

[١] بوکلمه کوریلان صورتده یازلمش ومعناسی آکلاشیله‌مامشدر . بلکه‌ده دیزك التنده‌کی کمیك دیمك اولان « اینجیك » در .

[٢] « لت » ضرب معناسنه‌در .

الديسه صتانى بولدوره‌لر بولمزسه [كه] متهم [اولا] اشكنجه ايده‌لر مكركه [بولدوغى وقت] كتوروب قاضى يه تسليم ايده ویاخود یابانده بولدوغن اثبات ايده اما اشكنجه ده احتياط ايده‌لركه قبل الثبوت تلف نفس اولميه واكر اشكنجه‌دن اولورسه دعواسى صورلميه .

وكاربان سرايجيلر امين ومعتمد كمسنه اولوب هرصباح كاربان سراى خلقنه اجازت ويرمدين كاربان سرايده قونان خلقدن استفسار ايدوب كمسنه‌نك رزقى سرقت ونهب اولمادغى معلوم ومحقق اولدقدن صكره كاربان سراى قپوسن آچيويره

وكاربان سرايجى بومعنايى ايدوب خلقه دستور ويرمش اولوب صكره كاربان سراى خلقندن بركمسنه رزقم واسبابوم اوغرلندى ديسه مسموع اولميه

واكر كاربان سرايجى اول معنايى ايتمدين خلقه دستور ويرمش اولوب اول كيجه كاربان سرايده قونان خلقك نسنه‌سى اوغورلنمش اولوب كه محقق اولا كاربان سرايجيدن چون غدر اولدى اوغورلنان اسبابك قيمتى كاربان سرايجى يه تضمين [آتدوره‌لر]

اكر كاربان سرايدن نسنه اوغورلنمق طاشره ده دلنوب الناغله اولورسه طاشره‌دن مظنه ومتهم اولانلرى دوتوب تهديد ايدوب خرسوزى بولوب واسبابى بولدورب شرعله صاحبنه حكم ايليه‌لر

و اكر ايچروده اولان خلقك دخى طاشره‌ده اولان خرسوزله قولى و اتفاقى بر اولمق توهم اولورسه ايچروده اولان خلقدن مظنه اولانلرى داخى دوتوب شرعله وعرفله تفتيش ايدوب وتهديد ايليوب خرسوزى بولدوره‌لر بولمز ايسه كاربان سراى محله ايچنده اولورسه محله‌دن اوغرلق اوليجاق حكم نجه ايسه كاربان سرايده داخى اويله اولا

ويان كسه‌نك و آدم بچاقليانك اكر بچاقلماق عادتى ايسه الن كسه‌لر اكر عادتى دكل ايسه قوللرينه بچاق صانجوب كزدوره‌لر

اکر برکشی اتاسن ویا اناسن ویا اقرباسن اولدرسه امر شرع نجه ایسه اویله اوله

شهرلرده وکویلرده اولان اولره اود قورلر اواق دواك [۱] اسباب ینار شرعله ثابت اولمیوب بر کمسنه‌یه تهمت اتسه‌لر تهدید ایله [ایده‌نی] بولدوره‌لر اکر قصدیله اتمش ایسه اصالر و بیله کانلره یساق ایدوب ایلدن سوره‌لر

وخرسوز سپاهی طایفه‌سندن ایسه‌که سیاستە مستحق اوله حبس ایدوب درکاه معلایه عرض ایلیه‌لر

واکر عرفیله برکمسنه‌نك خرسوزلغی ظاهر اولور ایسه قاضی اولان اهل عرفه حجت ویروب اهل عرف [۲] اول حجت موجبیله اصلماغه مستحق اولانی اصا وقطع عضوه مستحق اولانی قطع عضو ایده‌لر قاضی بوبابده مانع اولمیه وسیاستن تأخیراتدورمیوب کناه اولان یرده اتدوره

وخرسوز طایفه‌سی اشکنجه‌ده اقرار اتسه وعلایم داخی دلالت اتسه اول اقرار معتبر اولا

اکر خرسوز معلوم اولوب اول داخی برکمسنه ایچون شریکمدر دیسه واول کمسنه لوند [۳] ومتهم ایسه اشکنجه ایده‌لر اکر متهم دکل ایسه مجرد خرسوز سوزیله اشکنجه ایتمیه‌لر

---

[۱] یعنی اوفاق تفك .

[۲] برمحلك امور انضباطیه وملکیه‌سنه مأمور اولانلردر .

[۳] وندیکلیلر شرق اهالیسندن استخدام ایتدکلری اجرتلی عساکری ایتالیانجه شرق معناسنه اولان « Levantino » تسمیه ایدرلردی . بوکلمه تورکلره کچه‌رك لونده‌یه معروف اولدی ، مع‌مافیه اساس وضع واستعمالی دکیشه‌رك مملکتده بولنان سرباز ویراماز کنجلره علم اولدی . بعده دونتمای عثمانیه‌ده استخدام اولنان دریابکلکلرینك (دفترلی عسکری) نه تسمیه ایدلمشدر .

ويايا [١] ومسلم [٢] ويوروك [٣] وطوغانجى [٤] وقف وملك اولسون خرسوز قاچوب انلرك ايچنه كيرسه خرسوزى انلره بولدوره‌لر اكر خرسوزى ويرمزلرايسه غرامتن چكه‌لر وخرسوزك اوغورلادوغنى آنلره اوده‌ده‌لر اكر خرسوز بونلرك بريسندن اولورسه سياستى ساير خرسوزلر كبى اولا

---

[١] بونلره « پياده » دخى ديرلردى . دولت عثمانيه‌نك اوائلنده توركلردن پياده اوله‌رق تشكيل ايدلمش برصنف علوفه‌لى عسكر ايدى . برمدت صوكره دائرهٔ انتظامدن چيقدقلرندن يرلرينه يكيچرى عسكرى تأسيس ايدلمش وبونلره دخى علوفه‌لرينه بدل قديم آناطولى ايالتنده چفتلكلر تخصيص ايدلمش ايدى . چفتلكارى حاصلاتيله اداره اولنان يايالردن نوبتى اولانلر يايا بكلرى ياخود ميرپيادكان دنيلن آمرلرى معيتنده سفره كيدرلردى . وظيفه‌لرى طوپ چكمك ، يوللرى تنظيم ايتمك ، ذخيره كوتورمك ايدى . بونلر بيك تاريخندن صوكره الغا اولنمشلردر .

[٢] مسلم دخى يايالرله برا توبركلردن تشكيل اولنان علوفه‌لى سوارى عسكرى صنفى ايدى . بونلر دخى عينى عاقبته دوچار اولمشلردر . بونلر يالكز آناطولى ولايتنده اولميوب قديم روم‌ايلى ايالتنده دخى بولنورلر وقزلجه‌مسلم تسميه اولنورلر ايدى . قزلجه مسلملرك اوتوز نفرى بر اوجاق عد اولنوب بش نفرى سفره كيدر ، متباقيسى يماق ناميله يرلرنده قاليرلر ايدى . اشكنجى اولانلر يماقلردن عوارض ديوانيه مقابلنده اللیشر آقچه خرجلق آلورلر ، اوسنه‌نك اغنام رسمنى ويرمزلر ايدى .

[٣] يوروك عموميتله ممالك عثمانيه‌ده‌كى كوچبه اهالى‌يه تسميه اولنور. دولت عثمانيه‌نك اوان فتوحاتنده روم ايلى‌يه بواهاليدن كچيريله‌رك و اوراده‌كى قزلجه مسلملر كبى چفتلكلر تعيين ايديله‌رق اسكان اولنمش ايدى . آنلر كبى اشكنجى يماقلره منقسم وعينى وظيفه ايله مؤظف ايديلر . بونلر دخى ميريوركان نامنده‌كى آمرلر اداره‌سنده ايديلر .

[٤] روم ايليده اهالئ خرستيانيه‌دن بعضلرى سراى همايونه مخصوص طوغان بسلرلر و بونلره طوغانجى تسميه اولنور ايدى . بعض تكاليفدن معاف ايديلر . حتى بوكونه قدر بلغارستانده (طوغانجى كويى) اسمنى طاشيان قريه‌لر واردر .

باب الثانى

يدى فصل اوزرينه ترتيب اولنوب بيت‌المال وسپاهى‌يه عائد اولان رسوم بياننده وضع اولندى .

بيك اقچه‌لق تيمارى تصرف ايدن كندو جبه‌لو ايكى بيك لك كندو جبه‌لو وغلامى و اوچ بيك‌لك كندو بورومه [١] جبه‌لو وغلام و درت بيك بشيوزلك كندو بورومه جبه‌لو و غلام بش بيك لك غلام و تنكتور [٢] مع مادكر [٣] وسكز بيك لك جبه‌لو وغلام وتنكتور و طقوز بيك لك كندو بورومه جبه‌لو مع مادكر واون بيك لك جبه‌لو وچادر اون بيك بشيوزلك كندو بورومه جبه‌لو مع مادكر واون بر بيك لك غلام وچادر اون ايكى بيك‌لك كندو بورومه جبه‌لو مع مادكر اون بش بيك لك دخى بويله

[ ] بعض نسخه‌لرده برومه دېه محرردر . بوكلمه ايله صاحب تيمارك باشنه صاره‌جنى صاريغك طرزى مراد ايدلمشدر . سلاطين عثمانيه‌نك ايكنجيسى اولان اورخان غازى حضرتلرى معيت خاصه‌سنه آق بورك كيمكى، ديوانه كلير ايكن بونك اوزرينه بورولو دولبند صارملرينى امر ايتمش ايدى . بعد بعد بونك اصحاب تيماره دخى تعميم اولنديغى ، اوچ بيك آقچه‌لك تيمار تصرفندن اعتباراً ارباب تيمارك بوطرزده صاريق صاره‌رق مأدوننندن تمايز ايتديكى آكلاشيليور . يكيچرى آغالرى دخى « قلمات » تسميه اولنان سرپوشى اوزرينه بورومه شكلنده صاريق صارارلردى .

[٢] قدىم عثمانلى اوردوسنده مستعمل خيمه‌لر سوقاقلو چادر ، سايبان ، چادر ، وتنكتور نامليله درت قسمه منقسم ايدى. چادرك بزلرى تعبير مخصوصنجه بهر پارچه‌سى خزينه تسميه اولنان اون ايكى قسمدن تركيب ايديلور ، تنكتورده ايسه بوخزينه‌لر دها آز مقدارده بولنديغندن خيمه‌نك الك اوفاغى اولور ايدى.

[٣] متن قانوننامه‌ده محرر « مادكر » كلمه‌سنك معناسى آكلاشيله‌مامشدر . بوقانوننامه‌نك نسخ سائره‌سنده كلمهٔ مذكوره استعمال ايدلمامشدر .

بوندن يوقارو اولان حاصلك هراوچ بيكده برجبه‌لو بيك بشيوز ايكى بيك اولانه غلام

وسنجاق بكلرينك هربش بيك اقچه‌يه برجبه‌لو وهراللى بيك اقچه‌يه برگيم اعلاسنه ايكى سايبان وكندو اوتوردوغى چادر صوقاقلو چادر خزينه چادرى كلار مطبخ سراج خانه

وصوباشيلرك هردرت بيك اقچه‌يه برجبه‌لو وهر اوتوز بيك اقچه‌يه برگيم واعلاسنه ايكى چادر تنكتور ادناسنه

ارباب تيماردن شول كمسنه‌لركه عسكر منصوره سفر امر اولنوب سفره واروب اتمام سفر اتمامش اوله تيمارى حاصلى موقوفدر اون تيمار آخره ويريلوب براتى يازيلو [ب] تعيين تاريخ اولننجه [يه قدر] مابينده اولان حاصلى موقوفجى نكبدر

وشول كمسنه‌لركه مشترك تيمار تصرف ايدوب هر ييل اشملو [١] كمسنه‌لر [اولوب] سفر امر اولنوب واروب اداء خدمت اتمامش اولا تيمارينك حصه‌سنه متعلق اولان حاصلى اول حصهٔ تيمار آخره كمسنه‌يه ويريلنجه [يه‌قدر] موقوفجى تصرف ايدر

وشول مشتركلركه نوبتله اشملودر سفراولوب هرقنغيسنك كه نوبتى اولوب سفره اشوب خدمتن تمام اتمامش اولا تيمارينك اول يللق حصه‌سى موقوفدر اما نوبتى اولميان مشتركك حصه‌سنه دخل اولنمز

وسفره واران سپاهيلردن شول كمسنه‌لر[ى] كه پاشالر وبكلربكى معرفتيله سنجاق بكى اغريق [٢] حفظى ايچون قومش اولا آنوك قوللغى مقبولدر موقوفجى دخل ايتميه

---

[١] كيتمك وبالخاصه سفره عزيمت ايتمك معناسنه اولان « اشمك » مصدرندندر .

[٢] اردونك لوازمات حربيه‌وسائره‌سنه مخصوص اولوب شمدى « آغرلق » ديه‌مستعمل اولان كلمه قديم توركجه‌ده « آغريق » ايدى . بوكلمه ايران وآسياى وسطاده الآن مستعملدر .

وبكلربكى ويردوكى براتلردن كه اناطولى بكلربكيسنه اوچ بيكدن بش بيكه وارنجه وروم ايلى بكلربكيسنه بش بيكدن التى بيكه وارنجه تيمار ويرمكه اجازت ويرلمشدر اول مقدار برات وتاريخ بكلربكى يه مفوضدر پادشاه عالمپناه امريله ويرور مادامكه خدمتين ايده موقوفجينك اكا دخلى جائز دكلدر

واصحاب تيمار[دن] شول كه سفره واروب معركه اولديسه معركه ده بيله اولوب اما يرالو اولوب صكره تفتيش اوليجاق اويوقلامه ده بولنمامغه سببى جراحتى اوله وياخود برمرض عارض اولمش اولا وياخود محاربه دن يرالوچيقوب صكره كى سفرده كيرو مجروح بولنوب جراحتى اول سفره وارماسنه مانع اولوب يرينه ادميسيله جبه لوسن كوندرمش واتمام خدمت اتمش اولا كه سنجاق بكى شهادت ويره وياخود شهوديله اثبات ايله ثابت اولا انلر دخى مقبولدر دخل اولنمز

وموقوفجى اولان كمسنه سپاهيلرك جبه لولرينه ودفتره يازيلان اوغلانلرينه دخل ايدوب ياجبه لو ايچون اوغلان ويا اوغلان ايچون جبه لودر ديو نزاع ايتميه وموقوفجى جبه لولرى تفتيش ايتميه

اوغلاندن ويا جبه لودن برى معركه يرينه وارمدين قاچسه سپاهى اولان كمسنه معركه يرينه وارنجه برآدم داخى دوتوب بدل ايدوب خدمتن ادا ايتسه ارالق واقع اولور ديو دخل اولنميه

جبه لوواوغلان تفتيشى بكلر بكينكدر آكا مفوضدر اول كورور شول وقتله بكلر بكى تفتيشده بر كمسنه ده قصور بولوب بكلر بكى دفترينه اول تيماره موقوف يازلمش اولوب موقوفجيلر بكلر بكيدن كاغد وياصورت دفتر كتورر ايسه تفتيش ايله آنوك علمى ايله اوليجاق موقوفجى اولان كمسنه دخل ايدوب ضبط ايدر

مطلب سپاهی

تیماردن سپاهی تصرفنده اولان خصوصلك وبو خصوصده سپاهی [نه اسلوبده‌در آنی بیان ایدر]

رعایا چفتلکلری بتون چفت ونیم چفت وداخی اکسك داخل دفتر وخارج دفتر هر نه ایسه سپاهی‌یه متعلقدر دفتردن خارج اولانلره عامل [١] وغیری دخل وتعرض ایلمیه‌لر

ودفترده آدی اولمیان رعیت اوغلی وقرنداش کبر و رعیتدر اکا غدر اولنمز[هر] وجهله صاحب تیمار دخل ایلمك قانون قدیمدر خارج ازدفتر اولمق ضرر ویرمز خارجدن کمسنه دخل ایلمیه

وکهنه دفترده مسطوراولنلره تلبیسلراده وغایبدر دیویکی دفتره یازلمیان رعایادن زنده اولانلره داخی تیمارصاحبی دخل ایلمیه

بلکه بر تیمارك قدیمی رعیتلرندن بر نججه‌سی فترت سببندن غیری ولایته کتمش اولسه دفتره یازلدقدن صکره کیرو اول تیماره کلسه صاحب تیمار متصرف اولا

ورعیتك ازادلو قولی داخی صاحب رعیت تصرفنده اولور خارجدن کمسنه دخل ایلمیه تا ال یازیجیسی واروب اول ولایتی یازیجاق اول وقتن کیمه رعیت یازیلورسه اول اله

وقدیمی قوز اغاجلری که یخسول چفتلکی ایچنده اولمیه نزاع یوقدر صاحب تیمارکدر وشول قوزاغاچلریکی یخسولك بغچه‌سی ایچنده اشلمه‌سی اوله یاچفتلکنده اشلمه‌سی اوله ویا اتاسنك و دده‌سنك چفتلکنده و

[١] عربلر طرفندن والی کبی بیوك مأمورینه عامل تسمیه اولنوردی . بوتعبیر بعضاً عثمانلیلرده اهل عرف دنیلن اداره مأمورینك آشاغی رتبه‌ده اولانلرینه ویرلمش ایسه‌ده تعمم ایتمامشدر .

ياخود حدودی ایچنده اوله ورعیتك اكينـه زيانی اولا چفتلك صاحبی انی ضبط ایدوب حاصلی اولانی صاحب تیمارله اولەشەلر

وطاغلرده اولان كستنەلوكلر كه رعيتلر وخارجلر دوشورەلر رعیتك حمايتلرينەنظر ايدوب امكلرينه كوره كيمك تيمارنده ايسه اولشەلردستورسز دوشورنلره دخل ايتميەلر

وطاغلرده كندو كندودن بتمش خدايى كستنەلكلر بكلك اولور كيمه تيمار اولمش ايسه انوك حكمنده اولور اما اكثريا بودركه براتنده و دفترنده دكلدر زوايد كبيدر

مطلب سپاهی

وقتدن اول رعيتدن رسم آلمغی بيان ايلر

وبر سواری رعيتدن قبل الوقت رسم السه قيون رسمی و دونم رسمی [١] كبی وقتی حلول ايلمزدن معزول اولوب تيمار غيره ويرلسه صكره واران سواری اول معزول اولان سواريدن الا رعيتدن نسنه طلب ايتميه اما رعيت داخی اولكی سواری نه الديسه اثبات ايدوب قاضيدن حجتا ليوره كه اول حجت ايله واروب طلب ايليه

وبكلر بكيلر بعض سپاهيلرك النه مكتوب ويروب قاضيلره كوندەررلر ايمش بو كشی رعيتلرندن فلانی قبل‌الوقت الە ديو كركدركه بكلر بكيلر انوك كبی مكتوب ويرميەلر واكر قانونه مخالف مكتوب ويرورلر ايسه قاضيلر اول مكتوبله عمل اتمدوكلری ايله معاتب اولميەلر

---

[١] بوكا زمين رسمی دخی ديرلردی . صو باصان ومحصولدار اولان يرلردن آلنير ايدی كه اوده بو محللرك اعلاسنك ايكی ، اوسطنك اوچ ، ادناسنك بش دونمندن برآقچه ايدی . مرحوم سليمان سودی افندی دفتر مقتصدنده بوكا سالاريه دخی ديرلر ديورسەده سالاريەنك تعريفنده كوريلەجكی اوزره هرايكيسنك وضعی آيريدر .

واکر بر رعیت برخسته‌لغندن ویا یخسوللقدن ویاپیرلوکدن کوجی یتمدوکندن چفتن بوزسه چفتلکنی براقسه اندن سواری النده‌کی بناك [١] یری غیره ویره چفت یازیلوب طوررسون دیو چفت رسمن[٢] طلب ایتمه

وبر رعیت که بره کویه رعیت قید اولمش اوله النده اولان چفتلکك بعضی غیری کوی سنورنده واقع اولمش‌ایسه دخی چفت رسمن رعیت قید اولدوغی سواری الا اخرسواری بعض یرلرك بنوم سواریلکمده‌در دیو دونم اقچه‌سن طلب ایتمیه‌همان عشروسالارلق [٣] اله اکر چفتلکنده زیاده یر دوتسه انوك ایچون دونم اقچه‌سن ویره

مطلب رسم طاپو برای ارض مشاع وغیری

وبر رعیت فوت اولسه چفتلکی اولوب متعدد اوغللری قالسه مذکور چفتلکی اوغللری تصرف ایدرکن بری فوت اولسه انوك حصه‌سنه سواری قرنداشلرندن قانون جدیدمه کوره طاپوطلب اتمك

[١] « بنّاك » صاحب ارضك کندیسنه رعیت قید اولنان کیمسه‌لردن آلدیغی بررسم‌ایدی . ایکی قسمه منقسم اولان بورسمدن « اکنلو بناك » النده اولان یری نیم چفتلکدن اقل بولنان کیمسه‌نك ویردیکی رسم اولوب اون سکز آقچه ایدی. دیکری « جبا بناك » اولوب عهده‌سنده اراضی اولمیه‌رق اولی بولنان کمسه بورسمی اون‌ایکی آقچه اوله‌رق اعطا ایلر ایدی .ایکنجیسنه « جبا آقچه‌سی» دخی تسمیه اولنور ایدی . بورسم‌مارت آینده آلنور ایدی .

[٢] دفاترده تمام چفت اوله‌رق قید اولنان محل ایچون صاحب ارضك رعیتدن آلدیغی بررسم ایدی . مقداری متفاوت اولوب برخصوص هرولایتك حاصلنی‌حاوی دفترك ابتداسنده کی قانوننامه‌لرده مصرح ایدی . مع مافیه حد اکبری اللی‌بدی واصغری یکرمی‌ایکی آقچه ایدی . بودخی مارت آینده آلنیرایدی .

[٣] بورسمه « سالاریه » دخی دیرلردی ، معناسی آغالق ایچون دیمك اولور . یالکز بغدای ، آرپه ، چوداردن عشر ایله برابر آلنیر ایدی. صمان مقابله‌سنده اخذ اولندیغندن عشرك متممی دیمکدر .

جایز دکلدر [اما] قسمت اولنوب حصه‌سی متعین اولدقدن صکره فوت اولسه انوك حصه‌سی ایچون سواری [سائر قرنداشلرندن] طابو طلب ایده بیلور اکر اخره ویرلدکدن صکره حتی اولان قرنداشلری اخر ویردوکن ویرورلر ایسه اکا ویرملو

و [قراده] او یری طابوسی اعلاسی اللیدن زیاده التمیه واوسطندن قرق ویا اوتوز اقچه انه ادناسندن یکرمی ویا اون اقچه النه

سپاهینك خاصه چفتلکی و خاصه یری حکمی اولدرکه طابولامقله کیمسه‌یه ملك اولماز طابوسی جایز دکلدر

صاحب تیماردن هرقنغیسی‌که اقچه‌یه طمع ایدوب کندو زماننده اول اصل یری طابویه ویرسه کندو زماننده طابو اوله ویردوکی کمسنه انجق اول تیمار [صاحبی] زماننده تصرف ایدر اول سپاهی نزاع ایده‌مز اما کندودن صکره تیمار کیمه منتقل ولورسه طابوبی اول بوزار کندو دخی بوزسه اولور

سپاهینك خاصه چفتلکندن غیری و یرلرندن غیری رعیتلك یرلر عرفه موافق طابولندقدن صکره طابویه آلان کمسنه[نك] ایروق [١] الندن النماز وطابو اوزرینه طابو اولماز نکاح اوزرینه نکاح اولمدیغی کبی

وشول رعیتلك یرلرکی صاحبلری فوت اولوب ویا جلای وطن ایدوب محلول قالور تیمار اری کندو تصرف ایدر کندو چفتن سورر ویا اورناغه ویرور و بونك کبی یرلردن ال چکوب ینه طابویه ویرسه‌جایزدر سپاهی کندو کندودن تصرف اتمکله خاصه اولماز فی‌نفس الامر رعیتلك یرلردر حتی عوارض [٢] واقع اولسه

---

[١] بو کلمه آرتق اداتی مقابلنده استعمال ایدلمشدر

[٢] « عوارض » دولت عثمانیه‌نك ازمنهٔ فتوحاتنده احوال فوق‌العاده وبالخاصه حرب سببیله اهالیدن تحصیل اولنان غیر مقنن بر ویرکو ایدی. بعده مذکور ویرکو بونام عمومی آلتنده برلشمك اوزره برچوق قسملره انقسام‌ومقنن بر شکل اکتساب ایتدی. لسان حکومتده تعبیر مخصوصی « عوارض‌دیوانیه » ایدی.

اول سپاهی تصرف اتدوکی چفتلك یری بللو رعیت ادینه اضافت اولنوب فلان یریدر دیو رعیتلر اراسنده عد اولنمش اولسه سپاهی اولان اول یر ایچون عوارض بلاسن [یخسولله] بیله چکمك کرکدر مکرطول زمان ایله متعاقب دفترده سپاهی النده قید اولمش اولا رعیتلك یرلرینك جملهسندن چقمش اولا بو اعتبار ایله خواصك جملهسندن اولوب خاصه حکمنده [اولور]

ولایت قرمانده تقاعد اتمش سپاهیلره سابقا رسم چفت وبناك وجبابناك وسایررسوم [و]عوارض قیداولنوب شهزادهیه خاصه یازلمش ایمش صکره درکاه معلادن رسم چفت و بناك وجبابناك و سایر عوارض اسکی سپاهیلردن رفع اولنوب همان عشر وسالارلق و رسم اغنام ویرمك امر اولندی زیاده نسنه طلب اولنمیه

و بر تیمارده قیو و باغ و باغچه و قوان واسیاب اولیوب صکرهدن حادث اولسه عشر ورسوم صاحب تیماره متعلقدر

وهرکاه ولایت محروسهده عذب [١] واقع اولورسه سوباشیلر وتیمار ارلری رعیتلرین قاضی قاتنه احضار ایدوب قاضی یازوب پادشاهك امرنی یرینه قویالرتمرد ایدن کمسنهلری بیله قوشیلان قول مطیع ایدیویره

و تیمارده حاصل قید اولنان دکرمن خراب اولسه صاحب تیمار دکرمن اسنه یاپمق تکلیف ایده قدرتی اولوب قدرتیله یاپمز ایسه اوزرینه

---

[١] متن قانوننامهده یا کلش یازیلان بو کلمهنك طوغریسی « عزب »در، بکار معناسنهدر . دولت عثمانیهنك فتوحاتی زماننده کی سفرلرده استخدام ایتمك اوزره طوپلادیغی عسکره دخی عزب دینلور ایدی . بونلر بعده برصنف مخصوص حالنه کیرهرك بحریهده قوللانلمشلردر . ** بوقانوننامهنك دیکر نسخهلرنده کلمهٔ مذکوره موقعنده عوارض لفظی محرردر . مادهنك مألنه نظراً عوارض کلمهسنك طوغری اولدیغی مستبان اولیور. زیرا زماننك تعبیر مخصوصنجه ممالك محروسهده عزب واقع اولماز چاغیریلور ایدی . واقع اولمق یمنی طرح ایدلمك عوارضه مخصوص ایدی .

اولان [رسمی] سپاهی [یه] حکم ایدرلر یایغه ورسم ویرمکه قدرتی اولمز ایسه قاضی معرفتیله اخره صاتر‌لر اخر یوریدوب رسمن ویره

و سربست تیمارلرده [١] مسلم و یورکان خداوندکاردن غیری رعایا دوتدقلری یوه [٢] وعبد ابق وجاریه مژده‌لری [٣] صاحب تیمارکدر مدت عرفیه‌لری تمام اولدقدن صکره بازارلرده قاضی معرفتیله بیع من یزید

---

[١] قدیماً ممالک عثمانیه‌ده بولنان تیمارلردخی سربست اولوب اولمامسی جهتلریله ایکی‌یه تقسیم اولنور «معمور» و «مسابع» ایدی. سربست تیمارلر دیکرلرندن واسطهٔ تمایزی «رسوم سربستیه» تعبیر ایدیلان رسملرک صاحب تیماره عائد اوله‌رق طرفندن استیفا ایدلمسی ایدی. رسوم مذکوره جرم وجنایت، عروسانه رسملریله کوله وجاریه مژده‌لرندن عبارت اولوب دفترده مقید بولنور ایدی. آشاغیده‌کی حاشیه‌ده ایضاح اولنان یوه رسوم سربستیه‌دن معدود اولوب دفتره تصریحله یازلمش ایسه حقنده او وجهله عمل اولنور ایدی. سربست اولمیان تیمارلرده مستقل حاصل یازلدقجه مژده‌لر آلنماز ایدی.

[٢] یوه صاحبی معلوم اولمیه‌رق بولنان ویاخود طوتیلان حیوانات اهلیه‌یه تسمیه اولنور ایدی. لسان قدیممزده مستعمل (یاوه) کلمه‌سی غائب، ضایع معناسنی دخی افاده ایتدیکندن بوکلمه‌نک یوه کلمه‌سی ایله مترادف ویاخود مرور زمان ایله یوه‌نک یاوه اولدیغی ظن ایدیلور. آناطولینک بعض محللرنده الآن بولنان وصاحبی مجهول اولان حیواناتک محافظه‌سنه مخصوص «یاوه خانی» دنیلن محللر واردر.

[٣] صاحبندن فرار ایدن کوله ویاخود جاریه دیکر بر محلده طوتلدقده ماده‌ده بیان اولنان مدت عرفیه‌سنجه محافظه اولنور، بومدت ظرفنده صاحبی کلور ایسه مژده‌سنی ویرک کوله ویرک جاریه‌نک حفظ اولندیغی زمانه عائد اوله‌رق قاضی‌نک تقدیر ایلدیکی نفقه‌سنی ویرر وکوله ویاخود جاریه‌سنی آلیر ایدی. کوله وجاریه‌نک قاچدیغی محلک طوتلدیغی یره اوزاقلغی برکونلک ایسه اوتوز، ایکی کونلک ایسه آلتمش: اوچ کونلک ویا دها زیاده ایسه یوز آقچه اخذ اولنور ایدی‌که «کوله وجاریه مژده‌سی» تعبیر اولنان بودر. قاچدیغی محل اوچ کوندن نقدر زیاده اولور ایسه اولسون یوز آقچه‌دن زیاده آلنماز ایدی. اگر مدت معینه تمام اولوب صاتلمش ایسه صاحبی اصحاب مناصب ویاخود زعیم وارباب تیمار وبلوک وسائر عسکرطائفی کبی حنکارقولی اولدیغی حالده کوله ویاخود جاریه‌سنی صاتین آلاندن کیری آلور، بونلردن غیری کمسه‌لر اشترا ایدندن کیری آلماز، یالکز بهاسنی اخذ ایدر ایدی.

اولنوب صاتلان قولك و جاریه‌نك و دوابك بهالری اصحابی ظاهر اولنجه بر امین یرده امانتدن قبض اولنمق قانون قدیمدر

مدت عرفیه‌دخی قولده وجاریه‌ده اوچ آیدر ودوابده بر آیدر بهالوسنده نصف مدت عبده عائددر که بربچق آی اولور

و رعایا دوتمه‌سنده اعتبار سربست تیمارده درسربست [اولمیان] تیمارلرده کندونك رعایاسیله [غیرك] رعایاسی دوتمه‌سنده فرق یوقدر

بعده حکم شریف وارد اولوب قاچقون طپراغه تابعدر قنغی طپراقده دوتلدیسه جعل[١] انوکدر اقرارغیری طپراقده ایدوکنه‌اعتبار اولنمیه دیو فرمان‌اولنمشدر دفترده‌بوخصوص تعیین‌اولمدوغی تقدیرجه‌میرلوایه‌ویاخود سه باشیلر[ه ویاخود] معمول [اولیکلمش اسلوب] اوزره تصرف اولنور دفترده اعتبارده اقوی در اندن صکره معمول اولیکلدوکی اوزره عمل اولنمق مرعیدر

ویایا ومسلم ویورکلر دوتمالری داخی بو اسلوب اوزره معمول‌در اما سنجاق بکنه متعلق اولدوغی خصوصنده کندولرك سنجاق بکنه متعلقدر

---

[١] جعل یورادە بدل مقابلندە استعمال اولنمشدر. معمافیه بوکلمه اصطلاح شرعئ مالیدندر. تکالیفك اقسامندن ایکنجیسی‌اولوب غیرمشروع بولنان‌تکالیف عرفیه‌نك منقسم اولدیغی ایکی قسمدن برنجیسی اولان تکالیف عادیه‌نك لسان شرعیده مقابلی جعل‌ایدی. جعل غیرمشروع اولدیغی حالده جهادایچون ضروری اوله‌رق موقتاً طرح اولندیغندن مشروع عد ایدلمشدر . دولت عثمانیه داخلی وخارجی غائله‌لردن هیچ بر وقت قورتیله‌مدیغندن جعل مقابلی اوله‌رق طرح اولنان وایلك اول عوارض ومؤخراً تشعب ایده‌رك امدادیهٔ سفریه وحضریه وسائره نامیلرینی آلان تکالیف موقت طرزنده قالیه‌رق دائمی شکلنی اخذ ایتمش ایدی. قانوننامه‌نك دیکر نسخه‌لرنده بعده کلمه‌سندن فرمان اولنمشدر کلمه‌سنه قدر جمله موجود بولنمدیغندن ومألی‌دخی مفاد ماده‌یه بردرجه‌یه قدرمخالف اولدیغندن بونك مادهٔ مبحوثه‌یه ذیل اولدیغی آکلاشیلیور .

باجی و بیت المال ومال غائبی و مال مفقودی بیان ایلر

بیت المال ومال غایب ومال مفقودی مقاطعه‌یه آلان کمسنه‌لره شویله اعلام ایلمك کرکدرکه بریرده بیت المال واقع اولسـه واقع اولدوغی کبی قاضی دفترینه‌یازیلوب بیت‌المالجی‌یه‌تسلیم‌اولنه وارث معلوم اولوب‌اول وارثك داخل مملکتده مکانی معلوم اولوریسه دفعی بیت المالجی‌یه ویرلمیه بلکه وصی‌الندە آلتی‌آی مقداری طوره اکر وارثی کلمز ایسه بیت‌المالجی‌یه تسلیم‌اولنه صکره وارثی کلور ایسه بیت المالجیدن اله واکر وارثی خارج مملکتده اولوب مکانی معلوم اولمز ایسه اول کمسنه‌یه مفقود دیرلر انوك متروکاتی وصی النده بریل مقداری طوره اندن صکره بیت‌المالجی‌یه تسلیم ایلیه

مال غائب و مال مفقود دیو بیت المال ایله بیله مقاطعـه‌یه ویریلن ترکهٔ میت اولاندر اوندن چیقوب سفر ایدن کشینك دکلدر یاخود مالی امانت قویوب کیدنك دکلدر

وقونیه‌ده بر یلده اوچکز پول چیقـاروب ولایته [طرح] ایدرلر ایمش‌اول جهتدن فقرایه حیف اولور ایمش کرکدرکه قانون سلطانی موجبنجه [یلده] بر دفعه پول چیقاروب صرافنر ایله شهره کوندره‌لر [صـاته] بخسوللره طرح ایتمیه‌لر پولی بقر نرخنه الالرمن بعد بو ذکر اولنان قوانین موجبنجه عمل ایده‌لر [بو قانوندن تجاوز ایتمیالر] تجاوز ایدنلری قضا[ة] ولایت منع ایده‌لر [منعله ممنوع اولمیوب عناد ایدنلری درکاه معلایه عرض‌ایده‌لر الا ولایت قاضیلری معاتب اولور]

طشره‌دن کلن متاعك رسمن بیان ایلر

طشره‌دن مسـلمان وکافر کلوب [کبه] وکپنك وکون و یوك و بال

ویاغ و بونلره بكزر هر نه واریسه كتوروب صاتهلر قرق اقچهدن بر اقچه النه

وقماش یوكندن وبز واپلیك وچوقه وكتان وپنبه وقالای وقورشون وبونلره بكزر نه واریسه یوكدن ایكی اقچه النه

وترفانده یمش یوكندن بر اقچه النه یمش بول اولیجاق ایكی اقچه النه اوچ یوكدن

وچره یوكندن برصورتی [١] و یاخود برپاره چره النه

واشك یوكی [اودون] قلعهیه كیرسه قاپوجی رسم براودون اله

وصغیر صاتلسه ایكی اقچه الاندن وایكی اقچه صاتاندن النه

وقپانده طارتلن طوارده قنطاردن ایكی اقچه النه بر [اقچه] الاندن وبر اقچه صاتاندن النه

وطشرهدن قیون كتوروب بوغزلیوب صاتسه ایكی قیونه براقچه النه ویرلو قصاب بوغزلسه درت قیونه براقچه النه

وملك صاتلسه باج یوقدر یعنی باغ ودكرمن واوكبی وكویلرده هرنهكم صاتلسه باج یوقدر

وبر كمی یوكندن یوز اوتوز اقچه النه

وبرعربه صوغاندن درت اقچه النه وبرعربه بالقدن سكز اقچه وبرعربه پرنجدن داخی سكز اقچه النه

وبر اسیر صاتلسه ایكی باشدن درت اقچه النه ایكی الاندن وایكی صاتاندن النه

افلاقدن وفرنكدن ودوبرونیكدن [٢] وغیر یردن هر نه كلورسه یوزدن ایكی اقچه النه

وبر عربه تختهدن بر تخته النه

---

[١] صورتی كلمهسنك معناسی بولنهمامشدر . معمافیه قانوننامه نسخهلرینك بعضیسندهٔ « بوصورتی » شكلنده یازلمشدر .

[٢] قدیم راغوزه جمهوریتی .

وشهره کلان بر فوچی سوجیدن[۱] اون بش اقچه النه
وخنزیر بوغازلنمق ایچون بسلنسه خنزیر باشنه براقچه النه ویاباندە یورویننك ایکیسندن بر اقچه النه

ودمور کورەلرندە[۲] قرەدکیز کنارندە قوم جمع ایدوب یویوب امکلر چکوب دمور حاصل ایدرلر ایکی مازونه[۳] براقچه النه کیمه یازلمش ایسه وعامهٔ مواطنا رکلی و[قو] ریه توابعنده کمسنه‌نك آدینه قید [اولنمینلری] سنجاق بکی عامللری تصرف ایده کلمش هر مازونه بر اقچه الورلار ایمش دفترده خارج زوائد یازلمشدر

قانون ولایت سمندره وغیره

سمندره اسکله‌سنده انکروس ولایتندن کمی ایله صو یوزندن متاع کلسه و کیتسه بیك اقچه‌لق طواردن خداوندکار ایچون اوتوز اقچه وسنجاق بکی ایچون اللی اقچه النه

وطوز کلسه هر قطعه‌سنه پادشاه عالمپناه ایچون بر اقچه ویوزقطعه‌دە بر قطعه سنجاق بکی ایچون النه

وغزاة کتوردوکی اسیردن یکرمی بش اقچه النه[٤] وبرودن ازادایدوب اونکروسه کیدن اسیردن یکرمی بش اقچه النه وقاپودان دخی یکرمی بش اقچه اله

---

[۱] قدیم ترکجه‌ده شراب دیمکدر .

[۲] معدن اوجاغی معناسنه‌در .

[۳] قوم ایچندن جمع اولنان دمیر ذراتنك اوچلمه‌سنه مخصوص اولان « مازون » حقنده عتیق حساب وسائره کتابلرنده معلومات بولنه‌مدیغندن مقداری آکلاشیله‌مامشدر .

[٤] قانوننامه‌نك دیکر نسخه‌لرنده یکرمی آقچه اخذی محرردر .

امر پادشاهی ایله دارالحربه آقین واقع اولسه غزاتك آتلرندن بكلكه اوچر اقچه النه وكتوردوكلری اقتارمادن وصغیردن دردر اقچه النه وخنازیرك ایكیسنه برر اقچه النه

صو یوزندن اونكروس ولایتنه بوش فوچی كیتسه اون ایكی اقچه النه وسنجاق بكی داخی دردر اقچه الوب قاپودان ایله اولشه‌لر

وطونه‌ده آولانان بالقدن یكرمی اقچه‌لقدن ایكی اقچه النه میری ایچون وسنجاق بكی داخی برر اقچه الوب قاپودان ایله اولشه‌لر

وایللوكدن[١] ذخیره كلوب طونه‌دن سمندره‌یه چیقسه چووال باشنه برر اقچه پادشاه ایچون النه اكر طونه‌دن كلوب سمندره‌یه چیقسه ایكی چووال باشندن برر اقچه النه بر اقچه داخی سنجاق بكی ایچون النه

ویاغیلقدن[٢] كلن وكیدن بازركان كمیسندن مقدما بر فلوری النوب سنجاق بكی ایله قاپودان اولشه‌لر

وحبوبات یوكندن كه ایللوكدن كله چووال باشندن سنجاق بكی ایچون برر اقچه باج النه وبر عربه تخته‌دن ایكی اقچه وبر عربه اغاجدن داخی ایكی اقچه النه.

وصاتلان خنازیرك برینه ایكی اقچه النه

وصاتلمغه كلن اوتلوق عربه‌سندن بر اقچه النه واودون عربه‌سندن بر اقچه النه.

وعربه [ایله] كلن طوزدن سكز اقچه النه

وشهردن طشره كیدن آت یوكندن هرنه اولورسه قماشدن وبالقدن وغیریدن كه شهرده باغلنوب كیده ایكیشر اقچه باج النه.

---

[١] قدیم توركجه‌ده « ایل » مملكت ، « ایللوك » ویاخود « ایلایك » داخلی مملكت معناسنه ایدی .

[٢] اسكی توركجه‌ده « یاغی » یاخود « یغی » دشمن ، « یاغیلوق » یاخود « یاغیلق » دشمن مملكتی معناسنه ایدی . بومناسبتله ممالك خارجیه‌یه دخی تسمیه اولنمشدر .

ايللوكيدن وياغيلقدن صو يوزندن وقرەدن فوچيله سوچی كلسه صاتاندن اون بش اقچه الاندن داخی صاتاريسه اون ايكی اقچه النه اكر خمر شهردن طشره چيقسه فوچی باشندن دردر اقچه النه

[قانون قپان] سمندره

سمندرەيه كلان بالدن وياغدن و پنيردن فی الجمله مأكولات قسمندن هرنه واقع اولوريسه موزوناتدن اولا وقپانه كلوب وزن اولمدين صاتلسه آت يوكندن درت اقچه رسم النه واكروزن اولوب صاتلسه [هر] قنطاردن ايكيشر اقچه النه وتيمورك قنطارينه صاتاندن التيشر اقچه رسم النه

قانون نهر موراوه وغيره

موراوه ودرين وابره صويندن كمی ايله كچن اتلونك [آتی] باشنه بر اقچه النه هر ايكی يايايه دخی براقچه النه وهر عربەدن تكرلك باشنه براقچه النه وهر فوچيدن دردر اقچه النه وات يوكندن ايكی اقچه النه وايكی قويوندن براقچه النه ودرت قوزيدن براقچه النه خنزيرك هر برينه برر اقچه النه

وكچن اتلو اوچ كونه دكين كيرو كلسه [تكرار] نسنه النمز واوچ كوندن صكره تمام رسمن ويره

وموراوه صويندن سنجاغ بكنه حاصل [قيداولنان] كوللردن طالياندن حصه [اولنان] بالقلرك نصفی النه وسپاهيلر[ه] قيد اولنان كوللردن اولنان بالقدن عشر النه

مطلب مأكولات وغيره

اوندن وبغدايدن وارپه‌دن وعلفدن فی الجمله حبوباتدن هر يوكدن صاتلغه كلن [قيونك] ايكيسندن بر اقچه النه

وكفره كفرندن[١] صكره التی هفته‌يه‌دك كلان قوزيدن نسنه النمز صكره ايكيسندن براقچه النه و بر صغيردن ايكی اقچه النه

و برصغير دريسندن ايكی اقچه النوب خنزير دريسندن بر اقچه النه اولوسنه ايكی اقچه النه

وبريوك طوز وپينر وبال كلسه التيشر اقچه النه وطوز پاره ايله كلسه دردر پاره‌يه براقچه النه

اونبش اقچه‌لق ياغ قرنندن [٢] براقچه النه

وچوقه‌نك هر پاستاو[٣]ندن اون ايكيشر اقچه النه وديكلمش چوقه‌قفتانندن ايكی اقچه النه

وبريوك زيت ياغندن اون ايكی اقچه‌النه

وبريوك قرو بالقدن التيشر اقچه النه وياش بالق يوكندن دردر اقچه النه

وبر كوكلك بزدن براقچه النه

وكتان يوكندن دردر اقچه النه

وهر كبه‌دن برر اقچه النه

وبويالو ويا[اق] قفتانلق عبا كلسه [هرقفتانلغندن] برر اقچه النه

---

[١] پرهيز كبير وآندن صوكره اولان بيوك يورطی مراد اولنيور .

[٢] قديماً ياغلرك وضع اولنديغی قويون واوكوز دريلرندن معمول طولوملره قرن دينلور ايدی . بونلر يقين زمانلره قدر آناطوليده مستعمل ونام مذكور ايله ياد اولنور ايدی .

[٣] ياخود پاستاو . لسانمزه مجارجه‌دن انتقال ايتمشدر . اوجی يالديزلی چوخه طوپی معناسنه‌در . قديم استانبول وغلطه دلاليه قانوننامه‌سنده هرپاستاو چوخه‌نك اللی آرشون اولمسنك عادت اولديغی بيان ايدلمشدر .

وشاغو وصوغان يوكندن ايكيشر اقچه النه

وچره يوكندن [برپاره چره] النه

بريوك دميردن التى اقچه النه امامعدن مصالحى ايچون كلن دميردن نسنه النمز

قصابلر قيون وياصغير بوغازلسه‌لر نسنه النمز وتحته واغاچ وقورشون باجى النمز

بومذكوران طشره كيتسه نسنه النمز

اما سرم جانبنه كيدن كاربان سمندره سنجاغنك هركوشه‌سندن ابريشم ويا[بوبر] ويا بقاصى [١] التسه‌لر هريوكدن سنجاق بكى ايچون بررفلورى النه وبريوك زردوادن وسكساردن وياقوزى دريسندن يكرمى اقچه النه

واوجانبدن باركير كتورسه‌لر التيشر اقچه وصغير كتورسه‌لر ايكيشر اقچه وطوز كتورسه‌لر هراللى اقچه‌ده درت اقچه النه

وذكر اولنان رودنيك وسره‌برنچه معدنلرند[ه] ويا [آنلره] متعلق اولان اوجاقلرده كمور ياقسه‌لر سپاهيلر الا افلاقلر ايچنده ياقانلردن سنجاق بكى اله وردونيك توابعنده اولان سنجاق بكى خاصلرندن ات يوكيله خمر صاتلسه هريوكنه برر اقچه النه

رسم چفت وبناك رسم اغنامى واسيابى بيان ايلر

رسم چفت تام چفتلك [٢] اوزره قيد اولنان كمسنه‌لردن اوتوز التى اقچه‌در ونيم چفتدن نصف ذلك

---

[١] ياخود بوغاسى . برنوع آستار وآستارلق بز ديمكدر .

[٢] قديماً خاص تعبير اولنان غايت محصولدار يردن يتمش سكسان، اوسط اولان محلدن يوز؛ ادنا بولنان يردن يوز اوتوز ويوزاللى دونم برچفتلك اعتبار ايديلوردى . نيم چفت محللرينه كوره بونلرك نصفى ايدى . دونم دخى طولاً وعرضاً قرق خطوهٔ متفارقه ايدى .

اما لواء حميدده رسم چفت تمام چفتلك اوزرينه قيد اولنان رعيتدن قرق ايكى اقچه‌در نيم چفتدن نصف ذلك سربست اولميان سپاهيلر تيمارندن يكرمى‌يدى اقچه سپاهينك اون‌بش اقچه سنجاق بكنكدر بعض نواحيده سپاهى يكرمى يدى اقچه الدقدن‌صكره سنجاق بكى انجق التى اقچه الور و بعض نواحيده بتون چفتلودن يكرمى يدى اقچه سپاهى و اوچ اقچه سنجاق بكى و اون ايكى اقچه سو باشى الور نيم چفت نصف ذلك‌در اسلوب مذكور اوزره

واكيردر حصار ارنلرى تيمارنده رسم چفت اللى يدى اقچه حق سپاهى يكرمى يدى اقچه و حصاره عشر كتورمكچون اون بش اقچه وحق‌سنجاق بكى اون‌بش اقچه‌در انطاليه وقره‌حصارارنلرى اوتوز اقچه تمام چفتلودن و اون بش نيم چفتلودن الدقدن صكره عشرلرين حصاره كتورمك ايچون بتون چفتلودن التيشر اقچه و نيم چفتلودن اوچر اقچه داخى الورلر ايمش

ولواء منتشاده رسم چفت اوتوز اقچه‌در و نصف چفتلودن نصف ذلك‌در

ولواء خداوندكارده رسم چفت تمام چفتلك اوزرينه قيد اولنان رعيتدن اوتوز اقچه‌در نصف چفتلودن نصف ذلك‌در

ولواء بوليده رسم چفت بعض نواحيده قرق و اللى اقچه‌در اما سربست‌اولميان تيمارلرده يكرمى‌سكز اقچه حق‌سپاهى واون‌سكزى حق‌زعيم وسنجاق بكينكدر جغا و منكن ناحيه‌سنده كذلك وكره‌ده توابعنده رسم چفت اوتوز درت اقچه‌در يكرمى درت حق سپاهى واونى حق ميرلوا وزعيم‌در وديوان شهرده واليارده رسم‌چفت اوتوزلى اقچه‌در يكرمى دردى حق سپاهى واون ايكيسى حق ميرلوا و زعيمدر و ديوان قره‌كول سربستدر وسپاهى يكرمى اقچه وديوان ديكر كره‌ده[ده] رسم چفت اللى‌بر اقچه‌در حق‌سپاهى اوتوز اوچ وحق ميرلوا

وزعیم اون سکزدر ویرانشهر ددوبولیده رسم چفت قرق اوچ اقچه‌در
حق سپاهی اوتوزاوچ اقچه وحق میرلوا وزعیم اون اقچه‌در وناحیهٔ
الوسده ملك فلك الدینده رسم چفت اوتوز[اوچ]اقچه‌در وحق سپاهی
یکرمی درت وحق میرلوا التی و حق زعیم اوچ اقچه‌در واون ایکی
دیوانده رسم چفت مثل ذلك وناحیهٔ قپرسده رسم چفت یکرمی اوچ
سپاهی اون یدی وحق میرلوا اوچ وزعیم التی وناحیهٔ اوماسیده
رسم چفت اوتوز درت اقچه‌در حق سپاهی یکرمی بش حق میرلوا
درت وحق زعیم بش ومدرنی ناحیه‌سنده حق سپاهی اون طقوز
ودیوان امیر یونس وسوله والیاس بکده رسم چفت اون درت اقچه
وضع اولنمشدر حق میرلوا اوچ وحق زعیم اون بر وغیری دیوانده
رسم چفت اون درت حق میرلوا اون بر وحق زعیم اوچ وقوکریه
ناحیه‌سنده رسم چفت اون سکزدر حق سپاهی اون درت وحق میرلوا ایکی
وحق زعیم داخی ایکی ویکی دیوانلرده وناحیهٔ طوطرغه‌ده رسم چفت
اوتوزاوچ حق سپاهی یکرمی درت وحق مولوا التی وحق زعیم اوچ اقچه‌در
ورسم بناك اون ایکی اقچه‌در وجبا بناکده لواء خداوندکارده
طقوز اقچه‌در وولایت قرمانده التی اقچه‌در

اما برکمسنه دفترده بناك یازیلوب النده نیم چفته وفا ایدر یربولنسه
نیم چفت رسمی النور وجبا بناك اکنلو اولسه اکنلو رسمی که اون
ایکی اقچه‌در اول النور اضعف رعایا که بعض نواحیده [قره] تسمیه
اولنور رسم التی اقچه‌در اما حمایت اولنمق امر مستحسن‌در

ونسل رعایادن اهل کسب اولنیان مجردلردن نسنه النماز ودفترده دخی
اوزرلرنده نسنه قید اولنمامشدر

اما اهل کسب اولان مجردلر مقدارلو مقدارنجه رسم النور

ودفترده مجرد قید اولنان کمسنه‌لر تأهل اتسه‌لر بناك رسمن ویرور

اما رعایا کافر اولسه هر مزوج کافر سواری‌یه یکرمی بش اقچه ویرور

طلب اغنام مع بره

رسم غنم ایکی قیونه براقچه‌در اما و دین سنجاغنده اوچ قیونه براقچه رسم اتماق مقرر اولمشدر

قیون تمام دونی دوکدن صکره مایس ایچنده صایلور وهم قیونله قوزی بیله صایلق امر اولنمشدر صاحب رعیته تابعدر

قیون صایلوب ولایت قرمانده قاضیلر ادمیسی داخی بیله دفتر ایلیوب قیون چوبانی بولنان قیونی هرنه وجهله بیان ایلرسه النده کی قیون کیمکدر وقاچ قیون انوك وقاچ قیون غیرکدر قاضی ادمیسی اکا کوره [دفتر ایلر عامل دخی اکا کوره] رسم الور

استانبول واقچه قیونلو قصابلری وجلبکشلری وسایر[یرلر]قصابلری وجلب کشلری یلده برکره ابریلده اللرنده بولنان قیونلرینك اکر اول ییل ایچنده ابریلده رسمی ویرلدوکنه حجتلری بولنور ایسه عمال بونلردن تکرار قیون عادتی طلب ایتمیه‌لر اکر وجه مذکور اوزره اللرنده حجت بولنمزایسه صاتون الدوقلری کمسنه‌لری بولیویره که عادت اغنامی انلردن اله [لر] واکر صاتون الدوقلری کمسنه‌لری بولمیوب واللرنده داخی رسمی بتدوکنه حجتلری اولمیه رسملرین بیقصور قصابلردن وجلب کشلردن الالر

وجلب کشلره تنبیه اولنه‌که ابریلدن اول قیون السه‌لر اول یل ایچنده اول قیونك رسمی بردفعه ویرلمش ایسه حجت اله والا عادت اغنامی صکره بندن السه‌لر کرکدر دیو بر مقدار اقچه‌سن آشاغه واروب اول وجه اوزره بازار ایده‌لر

قانون ولايت اناطولى براى آسياب

اناطولى ولايتك سنجاقلرنده ييل يوروين دكرمنلردن بورسه مديله[۱] بر مد بغداى ويرمد اربه قيد اولنمشدر

اما بعض سنجاقلرده مذكور غله بهاسى ييل يوروين دكرمنه التمش اقچه وضع اولنمش غله بهاو اوليجاق رعايايه مضايقه ويرلمك اچون

ولايت قرمانده داخى بو قانون وضع اولنمشدر و التى اى يوروينه نصف ذلك ووﻻيت مذكورده ربع اسياب تمام ديوانىيه قيد اولنوب

وقف قراده وقفه حصه يازلمايوب اوقافلرى متصرفلرى تمام اجاريلو ارض ديووقف طلب اتماكن استانهٔ پناهه عرض اولنوب نصفى اجارهٔ ارض ايچون وقفه وملكه بيوريلوب نصف اخر ديوانىيه امر اولندى

وبولى سنجاغنده دكرمن حقنده فرمان واجب الاذعان شويله واقع اولديكى قانون مقرراوزره ييل [يوروينندن بورسه مدى ايله برمد بغداى وبرمد اربه النه وآلتىاى يوروينندن] انك نصفى النه

وسيل دكرمنلرندن يورودوكنه كوره النه و مقاطعه اعتبارى رفع اولنه ديو قيد اولنمشدر

قانون ولايت اناطولى وولايت روم براى حبوبات

حبوباتدن حنطه وشعير وكاورس[۲] اولسه عشروسالارلق النورايسه

[۱] عثمانليلرجه قديماً هربرى دردرشنكدن مركب بكرمى كيلهيه « مدّ » تعبيراولنوردى . مد عربلرطرفندندخى استعمال اولنمشايسهده مقدارجه مساوى دكل ايدى . متن قانوننامهده بروسه شهرينه منسوبيتى بيان اولنان مد عتيق كتب حسابيه وسائرهمزده آيريجه بيان ايدلمامش اولديغندن بونك دخى تعريف اولنان مقداردن عبارت اولديغى آ كلاشيليور .

[۲] ياخود جاورس . عربجه اولوب قره دارى ديمكدر .

سکز مد غله‌دن برمد اولور هرمددن ایکی بچق کلی[۱] اولو[ر] باقی حبوباتدن نخود ومرجمك وبقله وبنبه وکتان انلردن همان عشر النور سالارلق النماز

وروم ایلنده کفره اولدوغی یرلرده تخیل عشری اکر دمتبدن النور ایسه یوز دمددن اون دمد واوچ دمد سالارلق النور

وپنبوقدن یوز لدره[۲]دن اون لدره اونده اوچ لدره سالارلق النور

وکتانده یوزدمددن اون دمد واوچ دمد سالارلق النور کتاندن سالارلق النماز الامکرکه کتانی یومشدی ویره

کوکلدن[۳] وزغفراندن اونده وسالارلق یوق

والا ولایت سمندره‌ده بررعیت یازلدوغی کویده زراعت ایلسه جمع حبوباتدن همان عشر ویرر وسالارلق مقابله‌سنده باشتنه‌دن [٤] باشتنه‌یه حرمنندن بچق لوقنه[٥] بغدای وبچق لوقنه اربه ویره

ولایت قرمانده واق سرای واورکوب ونیکده قاضیلقلرنده اندہ‌غی ناحیه‌ده غلاتدن مالکانه ودیوانی دیو ایکی عشر النور داخی قرالر واردر

---

[۱] یعنی کیله .

[۲] عثمانلیلرده « لدره » دنیلن وزن ایکی درلو ایدی . بری یوز درهم ایدی‌که بوکا « قنطار لدره‌سی » تعبیر اولنوردی . قنطار قرق درت قیه‌دن وقیه دخی درت لدره‌دن مرکب اولدیغندن بر قنطار یوز یتمش التی لدره ایدر ایدی . دیکری یوز یکرمی درهمدن مرکب « وزنه لدره‌سی » اولوب هروزنه اوچ بیك التی یوز درهمدن مرکب اوتوز لدره ایدی. ایکنجیسی بالخاصه‌حریر کبی مواد غالیه‌نك وزننده استعمال اولنوردی .

[۳] یعنی کونلك .

[٤] جنوبی اسلاوجه‌ده ترلایه تسمیه اولنوردی . عثمانلیلرجه روم ایلیده اهالیٔ خرستیانیه‌نك الندہ اولان باغ وباغچه وترلانك هپ‌نه بردن پاشتنه تعبیر اولنوردی .

[٥] لوقنه دنیلن وزنه دائر اسکی حساب کتابلرنده ومجموعه‌لرده معلوماته تصادف اولنه‌مامشدر .

قانوننامهٔ آل عثمان

سلطان محمد خان ثانی طرفندن تنظیم اولنان برنجی قانوننامه اولوب ویانه
کتبخانهٔ ایمپراطوریسنده موجود نسخه‌سندن استنساخ ایدلمشدر

Kānunnāme-i Āl-i ʿOsmān

Sultān Mehmed Hān-ı sānī

tarafından

استانبول
احمد احسان و شرکاسی
مطبعجیلق عثمانلی شرکتی
۱۳۳۰

تاریخ عثمانی انجمنی مجموعه‌سنک علاوه‌سیدر .

مورخین قدیمهٔ عثمانیه آراسنده ایلك اول ویگانه اولەرق عالی افندی مرحوم طرفندن « کنه الاخبار » ده بیان اولنان سلطان محمد خان ثانی قانوننامەسنك استانبول کتبخانەلرنده نسخەسی موجود اولمدیغندن ویانه کتبخانهٔ ایمپراطوریسنده موجود بولنان نسخەسی فطوغرافیسنك اخذ ایتدیریلەرك ارسالی ویانه سفارت سنیەسندن رجا اولنمش ایدی . سفارت مشار الیهادن جواباً وارد اولان تحریراتده ذکر اولنان کتبخانەده سلطان محمد خان ثانی‌یه عائد اولەرق موجود اوچ عدد قانوننامەدن ایکیسنك فطوغرافیلری ارسال ایدلدیکی ودفترده (قانون پادشاهی سلطان محمد بن مراد خان) دیه مقیداولان و ۸۹۳ سنهٔ هجریەسنده تحریر ایدلمش بولنان اوچنجیسنك کتبخانه مأمورینندن دوقتور قرەلیچ جانبندن قریباً طبع ونشر اولنەجغی بیان اولنمشدر .

انجمنجه فطوغرافیلری جلب اولنان مذکور ایکی قطعه قانوننامەدن برنجیسی یدی وایکنجیسی یکرمی درت که جمعاً اوتوز بر پارچه یعنی بیوك صحیفەدن مرکبدر . هرایکیسی‌ده دیوانی قیرمەسی خطایله محرردر . یازیلری بربرندن فرقلیدر . سطرلری ایسه بعضاً یکرمی سکز بعضاً اوتوز و اوتوزاوچ اولمق اوزره متفاوتدر . برنجیسنك ۱۰۲۹ سنهٔ هجریەسنده تحریراولندیغی نهایتنده بیان ایدلمش ایسەده ایکنجیسنك تاریخ تحریری کوسترلمامشدر .

بو قانوننامه‌لرك برنجیسی دفترده (قانون نامهٔ آل عثمان) نامیله مقید اولوب دولتك بالجمله تأسیسات وتشکیلات عمومیهٔ قدیمه‌سنی جامع وبرازده احکام جزائیه‌یه عائد خصوصاتی حاویدر. مقدمه‌سنده دخی بیان اولندیغی اوزره بوقانون نامه دولت عثمانیه‌نك تشکلندن اعتباراً الجا آت زمانیه ایله پیدر پی اتخاذ اولنوب تدوین ایدلمیان واستانبولك فتحیله دولتك اکتساب ایتدیکی شکل جدیددن طولایی نقصانیتی تحقق واتمامی ایجاب ایده‌رك حضرت فاتحك همت مجددانه‌سی ایله اکمال ومجدداً وضع وتأسیس اولنان احکامی احتوا ایتمك اوزره ترتیب وتحریر ایدلمشدر. ایکنجیسی تشکیلات قدیمهٔ دولتك مالی وعدلی قسملرینه عائددر. کتبخانه فهرستنده اشبو ایکنجی مجله‌نك دخی: سلطان مشارالیهه عائد وقانون اساسینك جزا وویرکولر قسمنه متعلق ایکی بابی محتوی » اولدیغی بیان ایدیلیور ایسه‌ده بو جهت یاکلش قید اولنمشدر. حتی ذکر اولنان کتبخانه مدیریتی ویانه سفارت سنیه‌سنك تحریراتنه مطوی تقریرنده: اقرب احتماله کوره سلطان احمدخان اول زماننده جمع ایدلمشدر » دییور . بو قانونك مالی جهتی کتبخانه‌لرمزك اکثریسنده موجود وسلطان سلیمان خان قانونی‌یه نسبتله معروف (قانون آل عثمان) ك مالی قسمنه مشابهدر، لکن عدلی قسملری متفاوتدر. قارشیلشدیریلور ایسه قانون سلیمانیده اولان شدید جزالرك بز مجله‌ده اولدقجه تعدیل ایدلدیکی تظاهر ایدر. بناءً علیه ایکنجی مجله‌نك تاریخ ترتیبی مؤخردر.

ذکر اولنان سلطان سلیمان خان قانوننامه‌سنده‌کی مواددن بعضیلری سلطان بایزید خان ثانی وبعضیلری سلطان سلیم خان اول زماننده تنظیم وتعدیل ایدلدیکی کورلدیکندن بوقانونك اصلی سلطان محمد خان ثانی زماننده تحریر وتدوین اولنه‌رق بعده خلفینی عصرلرنده برخلی تعدیلات اجرا ونهایت سلطان سلیمان خان زماننده ابوالسعود افندی کبی برفاضلك همتی وخاقان مشارالیهك مساعده‌سی ایله اتمام واکمال ایدلدیکی وبوصورتله سلطان مشارالیه نامنه نسبت اولندیغی آکلاشیلیور. سلطان سلیمان خان

زماننده اکمال ایدیلان مذکور قانون طبیعت ملیه‌مزک تکاملی و زمانک تأثیری جهتلریله بعد بعد تبدل وتغیر کلی‌یه دوچار اولمش وبوده بالخاصه عدلی جهتده اجرا ایدلدیکی مستبان بولنمشدر .

تأسیسات وتشکیلات دولتک اساسنی محتوی اولان وپک یقین زمانلره قدر احکامی امور حکومتده آزچوق تعدیلات ایله مرعی بولنان برنجی قانوننامه‌ده ایکی جهت شایان تدقیقدر : زمان تنظیمی ومحرری اولان توقیعی لیس زاده محمد بن مصطفی . بوایکی جهتدن برنجیسی قانون نامه‌نك بعض محللرنده کوریلان قیوداتك تاریخچه تطبیقیله حل ایدیله‌جکدر . بو صورتله زمان تنظیمی قطعی دکلسه‌ده هرحالده طوغری‌یه قریب اوله‌رق بولنه‌جقدر . حالبوکه محرری حقنده تاریخلرده برکونه معلومات بولنه‌میور . مکرکه زمان بوبابده شایان احتجاج وثیقه‌لر میدانه چیقاره ویا بعض یازمه مجموعه‌لرده معلومات لازمه بولنه .

بوقانوننامه سلطان محمد خان ثانینك اواخر سلطنتنده تنظیم وتحریر ایدلمشدر . زیراقانوننامه‌نك متنده : حالا بناایلدوکم مدارس عالیه‌یه صحن دیو اسم قونلمشدر » دینمسنه و بو مدارسك سلطان مشار الیه نامنه منسوب جامع شریفله برابر ۸۷۵ سنهٔ هجریه‌سنده رسیدهٔ حدختام اولدیغی تاریخلرده بیان ایدلمسنه نظراً تاریخ مذکوردن صوکره یازلدیغی، ویریلان علوفه‌دن اوزمان قاضیعسکرك براولدیغی آکلاشلمسنه [۱] وخاقان مشارالیهك صوك صدر اعظمی اولان قرەمانی محمد پاشا قاضیعسکر بولنان مولی مصلح الدین مصطفی القسطلانی‌نك صلابتندن ومتکلم بالحق اولمسندن قوشقولانه‌رق خاقان مشارالیه وزرانك درت اولدیغی جهتله قاضیعسکرك دخی متعدد

---

[۱] متن قانوننامه‌ده قاضیعسکر کلمه‌سی بعضاً مفرد وبعضاً جمع اوله‌رق استعمال اولنمشدر . علوفه‌سنه نظراً اوزمان قاضیعسکرلکك هنوز ایکی‌یه تفریق اولنمدیغی آکلاشلدیغندن مستنسخ متن قانون نامه‌ده کوریلان دیکر سهولری مثللو ـ زیرازمان استنساخده قاضیعسکر ایکی ایدی ـ بوکلمه‌یی‌ده بعضاً جمع اوله‌رق یازمشدر .

اولمسنی القا ایتمکله قاضیعسکرلکك روم‌ایلی و آناطولی نامریله ایکی‌یه تقسیمنه سبب اولمش وبوخصوص ۸۸٦ سنهٔ هجریه‌سنده وقوعبولمش اولمسنه نظراً تاریخ مذکوردن اول تحریر اولندیغی تبین ایدر. لکن بو تاریخلر آره‌سنده اولان سنه‌لرك هانکیسنده تنظیم اولندیغنه دائر قانوننامه‌دن بر قید استنباط اولنه‌ماز، فقط قره‌مانی محمد پاشا صدارتنده اولمسی اغلب احتمالدر. آشاغیده نشانجیلغه دائر اولان ایضاحات بو جهتی دها زیاده تنویر و توضیح ایده‌جکدر.

مطالعه‌سندن مستبان اولدیغی اوزره بو قانوننامه‌یی حضرت فاتحك امریله ولسانندن اوله‌رق قلمه آلان ذات کندیسنی توقیعی لیس زاده محمد بن مصطفی دیه تعریف وبیان ایدییور. توقیعی منصبی حضرت فاتح زماننده وضع واحداث اولنمشدر. لکن زمان احداثنه دائر تاریخلرده بر کونه قیده تصادف اولنه‌میور. بو منصبه ایلك تعیین اولنان ذات مشاهیر علمادن شیخ محمد جزرینك اولادندن (ابوالخیر محمد) اولدیغی ظن اولنور.

سلطان محمد خان ثانی زماننده بو منصبده بولنانلرك اسامیسی مرتباً مضبوط دکلدر. یالکز بعض وقوعات وحادثات سببیله معلوم بولنانلر (قره‌مانی محمد پاشا) و (مولی سراج الدین) در. آکلاشلدیغنه کوره جزری زاده‌دن صوکره قره‌مانی محمد پاشا مدرس ایکن بو منصبه تعیین اولنمش ومسند صدارته اعتلاسنه قدر موقعنی محافظه ایتمشدر [١]. آندن صوکره مشاهیر علمای عصر فاتحدن مولی سراج الدین تعیین اولنمشدر [٢].

---

[١] حدیقة الوزرا : ص ١٤

[٢] سجل عثمانیده بوذاتك ترجمهٔ حالنده نشانجیلغه تعیینندن صوکره پاشالق ویریله‌رك ۸۸۷ سنه‌سنده وفات ایتدیکی وفناری زاده احمد پاشا ترجمهٔ حالده دخی باش دفتردارلقدن ۸۸۰ سنه‌سنده نشانجی اولوب ۸۸۷ سنه‌سنده عزل ایدلدیکی بیان اولنمشدر. نشانجیلرك متعدد اولدیغنه دائر تاریخلرده قید یوقدر، بو حالده ایکیسنك عینی زمانده بو منصبی اشغال ایتمسی قابل دکلدر. بالخصوص فناری زاده‌نك ۸۸٤ سنه‌سنده سلطان بایزیدك لالاسی بولندیغی محققدر.

۸۸۲ سنهٔ هجریه‌سندن صوکره قانوننامه‌نك محرری اولان لیس‌زاده محمدبن مصطفی‌نك ملا سراج‌الدینه خلف اولدیغی آکلاشیلیور . شو حالده قانوننامه‌نك ۸۸۲ سنه‌سندن صوکره [۱] وقره‌مانی محمد پاشانك زمان صدارتنده ترتیب وتحریر ایدلدیکنه‌یقین حاصل اولیور وتاریخلرده بوذات ایچون بیان اولنان « حالا دستورالعمل اولان قوانین نافعه‌نك اکثری آنك نتیجهٔ تدبیر اصابت پذیریدر » افاده‌لریله تأیید ایدییور .

لکن بومناسبتله اسمی‌میدانه چیقان مذکورذاته دائر یوقاریده دخی بیلدیرلدیکی‌اوزره تاریخلرمزده وتراجم احوال کتابلرمزده‌معلوماته‌تصادف اولنه‌مامش ، وقوعبولان تحریات ثمره‌سز قالمشدر.

سلطان محمد خان ثانی‌وخلفی‌سلطان بایزید خان‌ثانی زمان سلطنتلرنده یشامش لیس چلبی نامنده برذات اولدیغی تاریخلرده وتراجم احوال کتابلرنده کوریلیور. بوذاتك اسمی « نورالدین‌حمزه » وپدرینك اسمی دخی«علی» در. حضرت فاتح زماننده تفیض وبر روایته کوره‌دفتردارلغه قدر ترقی ایدوب سلطان بایزیدخان ثانی زماننده اوچ دفعه دفتردارلقده بولنمش و ۹۱۲ یاخود ۹۱۳ سنه‌سنده معزولاً بروسه‌ده وفات ایتمشدر . بعض تاریخلرده بوذات لیس زاده دیه مذکور واسمی محی‌الدین اوله‌رق مقید ایسه‌ده اوزمانده یازلمش برمجموعهٔ قدیمه‌ده کوریلن قید آتی بوایکی کمسه‌نك بر اولدیغنی تبیین ایدییور و زماننده لیس چلبی دنیلدیکی تبین ایلیور : تاریخ عزل عیسی فقیه دفتردار ونصب لیس بجای او

روم ملکن ینه قلماغه خراب لیس چون کلدی وعیسا کتدی
اهل دللر دیلر تاریخن لیس عیسایی عجب نفی اتدی
۸۹۱

[۱] قاضیعسکر اولان مغنیسا چلبیسی دیمکله معروف محی‌الدین افندی عربی بربیتك قائلی‌حقنده حضرت فاتح طرفندن ایرادایدیلان سؤالك جوابنی بعدالتدقیق ویره‌جکنی عرض ایلمش ایدی . سلطان مشارالیه‌نشانجی بولنان مولی سراج‌الدینی بالجلب عین‌سؤالی ایرادودرحال جوابنی آلمش‌ایدی . بوخصوص محی‌الدین فندینك قاضیعسکرلکدن عزلنی موجب اولدی ، بوده ۸۸۲ سنه‌سنده‌در .

بونك اوغلی اولوب لیس زاده دیه معروف اولان پیر احمد چلبی سلطان سلیمان خان قانونی دوری علماسندندر ، ۹۵۲ سنه‌سنده وفات ایتمشدر . بالاده‌کی ایضاحاته نظراً هرایکیسنك دخی بوقانوننامه‌نك محرری اولان لیس زاده محمد بن مصطفی اولمدیغی تبین ایدر. یازیسندن وبعض محللرنده موجود قیوداتدن بوقانوننامه‌نك زمان تحریرنده قلمه آلندیغی استنباط اولنان بر مجموعهٔ عتیقه‌ده مندرج بعض مباحث علمیه‌نك نهایتلرنده لیس زاده محمد افندی اسمی مذکور اولمله مومی الیهك فاتح عصری علماسندن اولدیغی تعین ایدییور .

بوقانوننامه دولتك قدیم تأسیسات وتشکیلات اساسیه‌سنی حاویدر . بالجمله مأمورین ومستخدمین دولتك وظائفی وصورت نشوونماسنی وبووظائفی ایفا ایچون آله‌جغی عائداتی ومراسمده مراتب تشریفاتیه‌سنی وهرحالده بونلره عائد برچوق خصوصاتی جامعدر ویوقاریده بیان اولندیغی اوزره تأسیساتك جزایه عائد احکامندن یالکز برنبذه بحث ایدر . بوقدیم تأسیسات وتشکیلاتك احکامی برخیلی تعدیلات ایله برابر امور دولتده برچوق زمان بقابولمش ومرعی بولنمشدر .

خصوصات مذکوره متن قانون نامه‌ده کوریله‌جکی اوزره مراتب اعیان واکابر ، سلاطین عظامه لازم اولان ترتیب وآیین، احوال جرایم واهل مناصبك عائداتی اولمق اوزره اوچ بابه تقسیم اولنمشدر ، مع مافیه شوجهت نظر دقته تصادف ایدرکه کرك کاتبنك قصوری وکرك سائر بعض تأثیرات بونك بك قاریشیق قلمه آلنمسنه سبب اولمشدر . مراسمدن بحث ایدیلیر ایکن وظائفه کچلمش ومراتبدن بحث اولنور ایکن منشاء مأمورین یازلمش وبوصورتله افاده‌ده اطراد کوسترلیه‌رك عدم انتظامه دوشولمش وآره صره بك مهم پارچه‌لر صیقشدیرلمشدر .

ابتدای کلامده بیان اولندیغی اوزره مورخلرمز آره‌سنده عالی افندی مرحوم تأسیساته دائر آچدیغی فصلده برنجی دفعه بوقانونك

اسمنی ذکر ایدر ونظر مطالعه‌دن کچیردیکنی سویلامکله برابر مواد مندرجه‌سندن پك چوق استفاده ایتدیکی آکلاشیلور . عالینك افاداتی ایله بو قانوننامه مقایسه‌اولندیغی تقدیرده حضرت فاتح عصرنده‌کی احکامدن هانکیلرینك مورخك زماننده معمول به ویا معدل اولدیغی نمایان اولور. متن قانون‌نامه‌ده مبهم قالمش بعض خصوصاتی دخی تعریف وایضاحه همت ایتمشدر . مورخ هامر ایسه عالینك افاده‌سنی عیناً اقتباس ایلمشدر .

لطفی پاشا مرحومك « آصفنامه‌سی » و بر نسخه‌ی روان اوطه‌سنده‌کی کتبخانه‌ده موجود اولوب تدقیقندن سلطان ابراهیم خانه تقدیم ایدلدیکی آکلاشیلان امور دولته عائد رساله بو قانوننامه‌نك تأسیسات ومراسمه عائد اولان موادینك برشکل دیکره افراغی وبعض جهتلرینك ایضاحی صورتیله حصوله کتیرلمشدر . (عبیدی [١]) نك « خزائن القانون » ی ایسه آصفنامه‌نك نظماً قلمه آلنمسندن حصوله کلمش وهیچ برشی علاوه ایدلمامشدر.

انجمنجه جلب ایدیلان مذکور قانوننامه‌لرك ایجاب ایدن جهتلرینك بالتحشیه نشرینه‌قرار ویرلدی . بو حاشیه‌لر ایچون عالینك کنه‌الاخبارنده و آصفنامه‌ده وسلطان ابراهیمه تقدیم ایدیلان رساله‌ده بولنان ایضاحاتدن وقوچی بك وعین علی افندی وقوجه سکبان باشی رساله‌لرندن وموجود تشریفات وپك چوق قوانین آل عثمان کتابلرندن استفاده ایدلمشدر .

محمد عارف

---

[١] اسمی عبدالصمددر . (کوکرجنلك) شهرندندر . اوزون مدت استانبول وعربستان ومصر طرفلرنده سیر وسیاحت ، بعده (بودین) شهرنده اختیار اقامت ایتمشدی . اورده کاتب احکام بعده روزنامچه‌جی اولدی . والی عثمان پاشا نامنه ١٠٤٩ سنه‌سنده بو کتابی نظم ایلمشدر .

قانون نامهٔ آل عثمان صورت خط همایون سلطان
محمد خان انارالله برهانه

بسم الله الرحمن الرحیم

بوقانون بوقانون نامه اتام وددهم قانونیدر وبنم دخی قانونمدر اولاد کرامم نسلاً بعد نسلٍ بونکله عامل اوله‌لر .

حمد بی‌حد وثناء لایعد اول خالق بیچون جل عن الریب والمنون درکاهنه اولسونکه نظام وانتظام عالمی احسن ترتیب اوزره ایجاد ایدوب احوال موجوداتی قانون حکمت مقرونی اوزره بی مشیر تدبیر خلق ایلدی وصلوات بی‌غایت اول سرور کائنات ومفخر موجودات اولان سلطان المرسلین و اشرف النبیین اوزرینه اولسونکه انك دخی سنت شریعت شریفه‌سی سبب ترتیب دین متین تهذیب شرع مبیندر بعد ذلك بواوراق قواعد سلطانی وصحفهٔ قوانین خاقانینك جامعی اولان عبد حقیر کثیرالتقصیر محمد بن مصطفی المعروف بلیس زاده التوقیعی حالا پادشاه روی زمین و شهنشاه سپهر تمکین فلك رفعت خورشید منزلت سلطان سلاطین جهان وخاقان کامران عالیشان فاتح بلادالروم بنصرالله الملك القیوم ناظم امور دین ودولت ومعین قوانین قدر وسلطنت صاحب المغازی المشهورة فی الافاق مالك سریرالخلافة بالاستحقاق قهرمان زمان صاحب الامن والامان السلطان الاعظم خلیفة الله فی العالم السلطان

ابن السلطان محمد خان ابن السلطان مراد خان ابن السلطان محمد خان ابدالله دولته وابد سلطنته حضرتلرينك زمان شريفلرينده بو عبد حقير خدمت طغرای غراده استخدام اولنوب وقتا كه سعادتلو پادشاه خورشيد اشتهار حضرتلری تشريف سرير سلطنت ايتدكده ايام سلطنتلرينده بونجه فتوحات عظيمه ميسر اولوب خصوصا حالا دار السلطنت اولان محروسهٔ عظمی ومدينهٔ كبری اولوب مطمح انظار سلاطين جهان اولان محميهٔ مرعيهٔ قسطنطنيه فتح ميسر اولدقده سابقا اجداد عظاملری زماننده اولان قوانين مضبوطه دفتر اولنميوب اكثرك اولان يرلرين دخی كندولری رأی منير ولايت تأثيرلری ايله تكميل بيوروب ديوان همايونده ابدالاباد معمول به اولمق ايچون بر قانوننامه تحرير اولنمق لازم كلمكين بو عبد حقير فرمان جليللری اوزره نظم وانشا ايدوب هر كس مستفيد اولمق ايچون اصطلاح وعبارتدن فراغت اولنوب لسان پادشاه كردون وقاردن نقلله يازيلوب واوچ باب اوزره قلندی

مراتب اعيان واكابر بياننده در

سلاطين عظامه لازم اولان ترتيب وآيين بياننده در

احوال جرايم وهر اهل منصبك عايدلری بياننده در

بلكل كه اولا وزرا وامرانك وزير اعظم باشيدر جملهنك اولوسيدر جمله امورك وكيل مطلقيدر ومالمك وكيلی دفتردارمدر واول ناظريدر واوتورمده وطورمده ومرتبهده وزير اعظم جملهدن مقدمدر

وشيخ الاسلام علمانك رئيسيدر ومعلم سلطان دخی كذلك سردار علمادر وزير اعظم الری رعايةً اوستنه المق مناسبدر امامفتی وخواجه ساير وزرادن برنجه طبقه يوقاريدر وتصدر دخی ايدرلر

وبر جمعيت عالی وبر مجمع اهالی اولسه اهل ديوانه اخردن ادم قرشمسون اولا وزرا انلردن صكره قاضيعسكرلر اندن صكره دفتردارلر اندن صكره

يكيچرى اغاسى وسائر اوزنكى اغالرى [١] ميرعلم [٢] وقپوجى باشى [٣] وميراخور اوتورر .

مال دفتردارلرم جمله استانهٔ سعادتمده اولان اغالرمدن يوقارو اوتوررلر وجمله سنجاق بكيلرندن يوقارودر ويوقارو اوتوررلر التى كره يوز بيك اقچه بلكه دخى اولورسه انلردن يوقارو اوتوررلر وبكلر دفتردارلرك التنه اوتوررلر

واغالردن يكيچرى اغاسى ساير اغالرك بيوكيدر باش يكيچرى اغاسى انك التنه ميرعلم انك التنه قپوجى باشى انك التنه ميراخور حالا ميراخور

---

[١] يكيچرى آغاسى ، ميرعلم ، قپوجى باشى ، ميراخور ، چاوش باشى ، چاقرجى باشى ، چاشنكير باشى ، بلوك باشى آغالرى يعنى آلتى بلوك دنيلن سپاه و سلحدار وغرباى يمين ويسار وعلوجيان يمين ويسار اوجاقلرى آغالرينه اوزنكى آغالرى ياخود آغايان ركاب همايون تسميه اولنور ايدى . بونلر پادشاهك آتنك يانده يوريمك امتيازينه مالك ايديلر .

[٢] مرتبه‌جه يكيچرى آغاسنك مادونى وديكر اوزنكى آغالرينك مافوقى اولان ميرعلم لواى سلطانينك حاملى وعلم مهترلرينك آمرى ايدى . بتون بكلر بكيلردن اون ايك وسنجاق بكلرندن بيك آقچه عائداتى واردى . دولت عثمانيه‌ده پك قديم برمأموريتدر . بعد بعد مراتب تشريفاتيه‌جه ميرعلملك خاصه دنيلن بو مأمورلره بيوك وكوچك ميراخورلرله قپوجيلر كتخداسنك تقدم ايتديكى توجيهات پوصله‌لرندن آكلاشيليور . مع مافيه دائما دركاه عالى قپوجى باشيلرينك پيشواسى بولنمشدر . مهترلر ايكى قسمدر: برنجيسى سفرهمايونده اوتاغ همايونى قوروب قالديرمغه مأمور اولان چادرمهترلرى دركه آمرلرى مهتر باشى ايدى . ايكنجيسى سفرهمايونده اوتاغ همايون اوكنده نوبت چالمغه مأمور اولان علم مهترلرى اولوب ضابطلرى سازنده باشى ايدى .

[٣] دولت عثمانيه‌ده قپوجى باشيلق مأموريتى پك قديمدر . اوائلده بر اولديغى حالده صوكره درت بعده اون عدده ابلاغ اولنوب بريسى باش قپوجى باشى اولدى . بونك عائداتى ممالك عثمانيه‌ده بولنان محضر باشيلقلره متعلق تيمارلر اولوب سائرلرينك معين عائداتى يوق ايدى . افلاق وبغدان بكلرى تبديل وتجديد اولندقجه نصب اولنان بكى محلنه كوتوروب بكامكه بونلردن برى مأمور اولور ، پك چوق نقود وسائره ايله عودت ايدر ايدى .

دولت پادشاهیده ایکی اولمشدر [١] امیر اخور آلتنه چاقرجی باشی [٢] انوك آلتنه چاشنیکر باشی [٣] انوك آلتنه سایر بلوك اغالری انلرك آلتنه چاوش باشی [٤] انوك آلتنه قپوجیلر کتخداسی [٥] انوك آلتنه

[١] میراخورلر بیوك وکوجك نامیله معروف ایدیلر. برنجیسی آخور خلقنك، سراجلرك، یدکجیلرك آمری ایدی، پادشاهك قشله ده موجود بیك قطار دوه سنك وایکی یوز قطار قاطرلرینك خدمتنه مأمور اولان دوه جیلرك وقاطرجیلرك ضابطلری بولنان ساربان وخربنده باشیلر دخی بونك زیر اداره سنده ایدی. چایر زماننده اطرافده بولنان بکلك مرعالرك اوتلرینی صاتەرق اثماننده بیك یوك آقچه قدرینی رکاب همایونه تسلیم وبقیه سنی درجیب ایدر ایدی. بیوك میراخور قپوجیلر کتخدالغنك مافوقی ایدی. شیمدیکی اصطبل عامره مدیریدر. ایکنجیسی کوچك آخور خلقك وعربه جیلرك ضابطی اولوب سفر همایونده ایچ اوغلانلرینه بارکیر اعطا وپادشاهك عربه لرینی محافظه ایتمك دخی جملهٔ وظائفندن بولنیور ایدی.

[٢] سرای همایونده بولنوب شکار خلقی دنیلن کروهك آمری وپادشاهك آوجی باشیسی ایدی. علوفه سی یومی یوز آلتمش آقچه ایدی. بو کروه بعده چاقرجیان خاصه، شاهینجیان، آتمجه جیان نامیله اوچ قسمه تقسیم اولندی، صوك ایکیسنه طوغانجی باشی وآتمجه جی باشیناملریله ضابطلر تعیین ایدلدی. مع مافیه خیلی وقت چاقرجی باشی چاقرجیان خاصه نك ضابطی ودیکرلرینك آمری ایدی.

[٣] سرایده بولنان چاشنکیرلرك ضابطی ایدی. دولت عثمانیه ده پك قدیم برمأموریتدر. پادشاه دیوان کونلری خاص اوطه ده طعام ایتدکده یمك صحنلرینی کوتورمك چاشنکیرلرك وظیفه سی اولوب چاشنکیرباشی دخی اوکلرنده بولنور ایدی.

[٤] چاوشان درکاه عالینك ضابطی ایدی. چاوش باشی یوم مخصوصنده الندە کوموش دکنك اولدیغی حالده دیوانده طورر، وقوعبولان دعاویده اجرا مأموریتنی ایفا ایلر ایدی. صدارت کتخدای رسمیسی اولدیغی زمان آنك بعض مصالحنی دخی اجرا ایلر ایدی. بومقام اکثر رجال دولتك مافوقی اولوب بیوك وکوچك تذکره جیلر دخی معاون اول وثانیسی ایدی.

[٥] سرای جدید همایونك باب السعاده دن ماعدا بتون قپولرینی بکلیان وقپوجی دنیلن اوجاغه منسوب بولنان بوابان درکاه عالی وباب همایونك آمری ایدی. سابقا درکاه عالی بوابلری بیك طقوزیکرمی بش وباب همایون بوابلری درتیوز اون یدی که جمعاً ایکی بیك اوچیوز قرق ایکی نفر اولوب برر بلوك باشی اداره سنده اولمق اوزره اولکیسی قرق ایکی وایکنجیسی بش بلوکه منقسم ایدی. علوفه لری بیك آلتی یوز اوچ آقچه اولوب اوچ آیده برآلورلر ایدی.

جبه‌جی باشی [۱] انك التنه طوپجی باشی [۲] اوتورر .

و دیوان همایونده صدرده اوتورمق وزرانك و قاضی عسکرك ودفتردارلرك ونشانجیلرك یولیدر اولا وزرا اوتوروب بر جانبه قاضی عسکرلرانلرك التنه دفتردارلر اوتوررلر واول بر جانبه نشانجی اوتورر

ونشانجینك مرتبه‌سی اکر وزارت و بکلر بکی‌لك ایسه دفتردارلره تصدر ایدر وسنجاق ایله نشانجی ایسه دفتردارلردن اشغه اوتورر القابی دفتردارلر القابیدر مرتبه‌ی انلر مرتبه‌سیدر

ومال دفتردارلرم شاه زاده لاله‌لرینك اوستنه اوتوررلر

وخلعت وقشلق ویازلق وا کمکده وزرا وقاضی‌عسکرلر ودفتردارلر برابر کیدر

وصفهٔ دیوان‌عالیده اوتورمق‌بکلربکی‌لرك یولیدروبکلربکی‌لروزرا التنه دفتردارلر قاضی عسکرلرالتنه اوتوررلر سنجاق‌بکلری طشره‌ده اوتوررلر

وجمله مال دفتردارلرم کرك استانه‌مده وکرك ممالك‌محروسه‌مده اوله‌لر مرتبه اوتورمده والقابده برابردرلر

وبکلربکیلر وزرادن برطبقه آشغه‌در وتخت قاضیلرینه تصدرایدرلر دارالسطنتم قاضیسندن غیریسی دفتردارلرمدن اشغه اوتوررلر

بالذات رکاب همایونمه صاحب عرض اولانلر قاضی عسکرلرم و دفتردارلرمدر و ایچ خلقندن قپو اغاسی [۳]

---

[۱] قدیم عثمانلی اوردوسنك قپو قولی دنیلن خاصه عسکرینك پیاده قسمندن اولوب بونلرك مهمات حربیه‌سنك تجدید وتعمیر ووقت حضرده محافظه‌سنه، زمان سفرده توزیعنه مأمور بولنان جبه‌جی اوجاغنك آغاسی ایدی .

[۲] شیمدیکی طوپخانه نظارتنك سلفیدر .

[۳] قپوآغاسی یاخود باب‌السعاده آغاسی‌سرای همایونده اولان‌خادم‌آغالرینك ضابطی ، بالجمله اندرون مأموریتلرینك آمری ؛ حرم وعموم دائره همایونك ضبط و ربطنه مأمور ایدی . ۹۹۰ سنه‌سنده دارالسعادة الشریفه آغالغی احداث اولنه‌رق قپو آغاسنك زیر نظارتنده بولنان حرمین همایون اوقافی ایله اوقاف محاسبه‌جیلکی و اوقاف همایون مفتشلکی بونك اداره‌سنه تودیع قلنمش وبوصورتله دار السعاده آغاسی تمایز ایده‌رك سرای همایونك برنجی ضابطی اولمش وبعدبعد باب‌السعاده آغالغی دخی آنك تحت امرینه داخل اوله‌رق اهمیتنی غائب ایتمشدر .

واودهباشی[١] وخزینهدارباشی[٢] وکیلارجی باشی[٣] وسرای عامرهمك اغاسی [٤] صاحب عرضدر اما قپو اغاسی اولان اختیار باشـدر اکثریا اودهباشی وقپواغاسی عرض ایتمك کرکدر ونامه ایله عرض ایتمك کوتری بکلربکیلرك وامرانك وقضاتك یولیدر بالذات عرض ایتمك مرتبهسی عالیدر

وبکلر بکیلك درت کمسنهنك یولیدر مال دفتردارلرینك وبکلك ایله نشانجی اولانك وبشیوز اقچه قاضیلرك ودرت یوز بیك اقچهیه وارمش سنجاق بکلرینك یولیدر وسنجاق بکلر کوتری اغالرك اوستنه اوتوررلر

ونشانجیلق داخل وصحن مدرسلرینك یولیدر ومال دفتردارلکندن نشانجی اولسه اول بکلر بکیلك حکمی ایله اولور ورئیس الکتاب نشانجی اولسه سنجاق حکمی ایله اولور [٥]

---

[١] اندرون ویاخود ایچ آغالری تسمیه اولنانلرك برنجیسی بولنوب پادشاهی کیدیروب صویغه مأمور ایدی . بوندن طولایی ذات همایونه جملهدن زیاده مقرب اولمغله قپو آغاسی پایهسنده ایسهده ظاهراً آکا تابع ایدی . اکثریا ایچ اوغلانلرندن وبعضاً خادم آغالرندن تعیین اولنور ایدی. یومی آلتمش آقچه علوفهسی وسنوی جامهٔ خاصهٔ پادشاهیدن بش پارچه اثوابی وار ایدی .

[٢] ایچ آغالرینك ایکنجیسی ایدی . خزینهٔ همایون خدمهلرینك ضابطی اولوب بونلرك انضباط حاللرینه دقت ایدر و خزینهٔ همایونك محافظهسنه اهتمام ایلر ایدی . پادشاهك دستار وسجادهسی دخی النده بولنوردی. آق آغالردن انتخاب ایدیلیردی .

[٣] اندرون آغالرینك اوچنجیسی ایدی. خاص کیلار خدمهلرینك آمری اولهرق بونلره وکیلار خرجنه ومطبخه نظارت ایدر ، شربت وطاتلی اعمال ایلر ایدی .

[٤] ایچ آغالرینك دردنجیسی اولوب اندرون همایون نامنی آلان خاص، بیوك ، کوچك اوطهلرك وسرایك محافظهسنه نظارت ایدر ومعیتنده قرق نفر آق آغا بولنور ایدی.

[٥] متن قانوننامهنك دیکر محلنده نشانجیلغك وظیفهسی طغرا چکمك اولدیغی بیان ایدلدیکی حالده بوراده علمادن نصبنك بالخاصه ذکر وایراد ایدلمسی دولتلره یازیلان نامهٔ همایونلر تحریرینك دخی بونلره محول بولنمسنه مبنیدر . علمانك دخی علوم ادبیهیه واقف و اصول تحریره آشنا ذواتی تحریر اولنهرق تعیین ایدیلیردی . نشانجیلغك احداثندن اول دخی نامهٔ همایونلر علمانك بوخصوصده صاحب اقتدار بولنانلری جانبندن یازلمش ایدی. بعده علمادن نصب خصوصی ترك ورئیس الکتابلر تمایز ایتمکله نشانجیلق وظیفهسی

ومال دفتردارلری سنجاق قبول ایتسه درت یوز للی بیك ایله ویریلور ویکیچری اغاسی وسائر اوزنکی اغالرینه درت یوزاوتوز بیك ایله ویریلور و درت یوز بیك اکسکلی سنجاق بکی بکلر بکیلر اولمز آستانهمده دار السعادتم اغالری سنجاغه چیقسه درت یوز بیك ایله چیقر

ودیوان همایونمده طعامده وزیر اعظم ایله باش دفتردار وسائر وزرا ایله دفتردارلر ونشانجی یی‌یه‌لروقاضی‌عسکرلر بشقه یرلر

ومال دفترداریلرینك وبکلك ایله نشانجیدن وزیر دخی دفعهٔ اولمق یولدر وقانونمدر .

وزیر اعظم اوکندن قالقان طعام چاوش باشنه یولداشدلر ایله یسون واول وزرا اوکندن قالقان طعام رئیس‌الکتابه نفرلریله یسون وقاضی عسکرلر اوکندن قالقان طعام قپوجیلر کتخداسنه ویرلسون

چاوش‌باشی ورئیس‌الکتاب وقپوجیلر کتخداسی خدمتکاردر دیوانده اوتورمزلر واغالردن میر علم وقپوجی باشی کلمك لازم کلسه آنلر دخی اوتورمزلر وبر مصلحت ایچون معزول بکلر بکیلر کیرسه ویامعزول بك کیرسه معزول بکلربکیلر وزراآلتنه نشانجی آلتنه ومعزول بکلر دفتردارلر آلتنه اوتوره‌لر معزول بکلر بکیلر اکریکی یوایله منصبلردن کلمش مال دفتردارلغنده ویاخود اوزنکی اغالغنده اولمش بکلر بکی ایسه اوتوره‌لر وخدمتکارلرینه مجوزه [١] کیدرمك وزرانك وقاضی عسکرلرك

یالکز طغرا چکمکدن عبارت قالدی ، اراضی وقرایه متعلق یعنی دفترخانهٔ عامره‌ده مسطور اولان زعامت وتیمار وخواص واوقاف قریه‌لری انتقال ایتدکجه قیدینك توقیعی قلمی ایله تصحیحی اموری دخی بوکا تفویض اولندی .

[١] دولت عثمانیه‌ده مستعمل عمامه‌لردن بری ایدی . سلطان سلیم اول طرفندن احداث‌اولندیغی جهتله « سلیمی » تسمیه اولنان قاووقدن اوستنده بولنان قرمزی وفس کبی بر شی ایله تفریق اولنوردی . رجال بیرون واندرون ایام عادیه‌ده وقپو کتخدالری ، شهر امینی ، احتساب آغاسی وسائر بعض مأمورین آلای کونلری کیرلر ایدی . عثمانلیلرجه ابتدای استعمالنه دائر تاریخلرده معلومات یوق ایسه‌ده قدیم اولدیغی آکلاشیلیور .

ودفتردارلرك يوليدر وبكلر بكيلر وسنجاق بكيلر اسكفلری [١] يورتمك كركدر

وسلام چاوشی [٢] وزرايه ودفتردارلره تعيين اولنمق كركدر

وطغرای شريفی وزرالر چكوب نشانجی‌يه ياردم ايتمك قانونمدر

وباش دفتردار جمله مالمك ناظری اولوب اموعالم اكا مفوضدرانك امرسوز اولماز براقچه نه داخل ونه خارج اولور وانك قدری روم ايلی بكلربكيلرم ايله برابردر وجمله مالم دفترداری مالمك وكيللريدر قبض وبسطی انلره مفوضدر وجمله كتابك عزل ونصبی انلره مفوضدر

مشاوره امور سلطنتی وزير اعظم ساير وزرا ايله ودفتردارلرم ايله مشاورت ايده‌لر انلردن غيری كمسنه واقف اولميه

وطغرای شريفم ايله احكام بيورلمق اوچ جانبه مفوضدر امور عالمه متعلق احكامی وزير اعظم بيورلديسی ايله يازيله ومالمه متعلق اولان احكام دفتردارلرم بيورلديسی ايله يازه‌لروشرع شريف اوزره دعوا حكمن قاضی عسكرلرم بيورلديسی ايله يازه‌لر

وباش دفتردارلرم دخی امورنی وزيراعظم ايله مشاوره ايده‌لر امور مخفيه ثانی دونميه

واولادمدن وفات ايدنلرك ميتنه وزرام وقاضی‌عسكرلرم ودفتردارلرم حاضر اوله‌لر

ومال دفتردارلری باش دفتردار اولمق يوللريدر ودفتردارلغه اوچ

---

[١] اسكف ياخود اسكوف روجه‌در . بر بچق اندازه‌دن زياده اوزونلغنده اولوب كيلدكده نصفی آرقه‌يه صارقان ويكيچری كچه‌لری طرزنده اولان بر نوع سرپوش ايدی . بونك قرمزی قطيفه‌ليسنی ايكی طرفنه برروده زلف طاقه‌رق سلحدارلر كيرلر ايدی . اسكوفك آلتون ايله تزيينی سلطان مراد خان اول زماننده ابتدار ايتمشدر . سببی تاريخلرده مسطوردر .

[٢] وزرانك ايچ كدكايسی تعبيراولنان يكرمی‌درت آغاسنك مرتبه‌جه‌ايكنجيسی ايدی. مادونی بولنان قپوجيلر كتخداسی ايله تشريفاتی وظيفه‌سنی ايفا ايدرلردی .

پایه‌ده چقرلر ولا دفتر امینی [١] و شهرامینی دفتردار اولمق قانونمدر وبیوك اوچیوز اقچه قاضی دفترداراولمق قانونمدر واوچیوز اقچه قاضی بشیوز اقچه مرتبه‌سنده‌در وحالا اوچیوز اقچه قاضی بر کمسنه واردر اوچیوزه واردقدن صکره مال دفترداری اولمق قانونمدر ورئیس الکتاب رعایت اولنورسه دفتردار اولمق قانونمدر [١]

---

[١] شمدیکی دفترخاقانی ناظریدر . ممالك عثمانیه‌ده بولنان تیمارلر وزعامتلر وخاصلر واراضی‌یه متعلق بالجمله معاملات قدیماً دفترخاقانی اداره‌سنه عائد اولدیغی جهتله تیمار وزعامت توجیهاتی وبوبابده وقوعبولان منازعاتك محل فصلی دائره‌مذکوره ایدی . حین تحریرده خاص وتیمار وزعامت قید اولنان قریه‌لر اجمال ، هرقریه‌نك مقداراهالی واعشار وسائره کبی رسوماتی مفصل ووقوعبولان توجیهات براتلری روزنامچه نامیلرنده اولان دفترلره قید اولنور ایدی . دفتر امینی اولجه نشانجیلمك معیتنده ایکن صوکره آکا تقدم ایلمشدر . مناوبه مناصبندن ایدی .

[٢] دولت علیه‌نك مالیه‌سی قدیماً دفتردار نامنده‌کی مأمورلره محول اولوب بونلردن مرکزده اولانلره قپو دفتردارلری وطشره‌ده بولنانلره کنار دفتردارلری دینلور ، دفتر امیننه مربوط تیمار دفتردارلری ایله التباس وقوعبولمامق ایچون جمله‌سنه خزینه یاخود مال دفتردارلری تسمیه ایدیلور ایدی . تأسس دولتدن پك آزمدت صوکره امورمالیه دفتردار نامنده برمأموره تودیع ، سلطان محمدخان ثانی زماننده بومأموریت روم ایلی وآناطولی نامیله ایکی‌یه تقسیم اولندی . بعده بونلرك اداره‌لرنده‌کی روم ایلی وآناطولی قلملرندن براز معامله تفریق اولنوب استانبول مقاطعاتیله برلشدیرلمه‌رك شق ثانی نامیله بردفترداراق دها احداث ایدلدی ، بوصورتله دیوان همایونده اولان دفتردار اوچ عدده ابلاغ اولندی. مؤخراً روم ایلی وآناطولی دفتردارلری لقبلری ترك اولنوب اولکی‌یه باش دفتردار و شق اول دفترداری نامی ویرلدیکی کبی آناطولی دفتردارینه شق ثانی ودیکرینه شق ثالث دفترداری تسمیه اولندی. بعد بعد دفتردار رابع اسمیله برمأموریت دها احداث اولندی ایسه ده متعاقباً الغا ایدلدی . باش دفتردار مالیه‌یه متعلق دعوالری فصل ایدر ، اقتضاسنده ظهرینی امضا ایتمك اوزره طغرالو امرلر ویرر ؛ امور معظمه‌یی عرض ایدر ووزرا ایله حضور پادشاهی‌یه کیرر ایدی . دیکر ایکیسنك وظائفی پك خفیف ونوادر حکمنده قالدیغندن بونلر قید حیات وجهله عظمای رجال دولته توجیه اولنمغه باشلادی. تنظیمات خیریه‌دن صوکره شق اول دفترداری نامی مالیه ناظرینه تبدیل ودیکر دفتردارلقلر الغا اولندی . مصر مصرحکومتی النده اولان محللر ضمیمهٔ ممالك ایدلدکده حلبده اقامت وحلب وشام وآناطولینك منتهای شرقیه‌سی امور مالیه‌سنه

ومراتبده دفتر امینی انوك التنه شهر امینی انوك التنه رئیس الکتاب اوتوررلر

وشهر امینی یوز یکرمی اقچه علوفه‌یه متصرف اولور[۱]

کتاب مراتبنده رئیس الکتاب [۲] انوك التنه یکیچری کاتبی انوك آلتنه روزنامه‌جی انك آلتنه مقابله‌جی مقاطعه‌جی انك التنه تذکره‌جی انك التنه رئیس کاتبلری اوطورر

یوقاروده مذکور اولان کتاب خواجه مقامنده‌در انلر دیوانه اوزون یکلی اوست کیرلر رئیس کاتبلری نفردر وبوذکر اولنان کتابك عزل ونصبی دفتردارلرمه مفوضدر انلرك خدامیدر .

وعلوفه‌لی متفرقه چاشنکیرلردن مقدمدر چاشنکیرلر[۳]دن صکره

نظارت ایتمك اوزره عرب وعجم دفتردارلنی نامیله بردفتردارلق احداث اولندی. بعده بودفتردارلق حلب ، دیاربکر ، شام ، طرابلس‌شام ، ارضروم نامیله بش دفتردارلغه آیرلدی . استانبولده اولان آناطولی قلمندن دخی اولا سیواس بعده قرەمان آیریلەرق وآناطولی ایالتی امور مالیه‌سی دخی مرکزدن تفریق ایدیلەرك اوچ دفتردرلق اتخاذ اولندی . مؤخراً اکثر ایالاتده برر دفتردارلق احداث ایدلدی . ایشته بونلره کنار دفتردارلری تسمیه اولنوردی .

[۱] شیمدیکی کبی اموربلدیه ایله مشتغل اداره‌نك رأس کارنده بولنان ذات اولیوب صرف سرای همایونه مخصوص برمأموریت ایدی . سرایده وقوعبولان انشا آتك ملزمه وسائره‌سنی بالتدارك اثمانی و چالیشانلرك استحقاقنی تسویه ایله حسابلرینی طوتار وسرای همایون اندرون وبیرونی مستخدمیننك بعضیلرینك علوفه‌لرینی توزیع ایلر ایدی .

[۲] شیمدیکی خارجیه ناظریدر . بومأموریت اوائلده دیوان همایون یاخود رئیس کاتبلری دنیلان کتابك آمری ونشانجینك معینی ایدی . بعده درسعادتده سفرای اجنبیه تکثر ایتدیکندن آنلرله مکالمه خصوصی دخی مأموریتنه منضم اولدی ، بوصورتله رتبه‌سی ترفع ونشانجیلره تقدم ایلدی . تنظیمات خیریه‌دن صوکرده نامی خارجیه ناظرینه تبدیل اولندی .

[۳] چاشنکیرلر قانوناً قرق نفر اولوب سرای همایونده‌کی خاص اوطه‌ده اولانلردن چیقاریلورلر ایدی . علوفه‌لری نقصان وزیاده اولمامق اوزره قرق آقچه اولوب کوچوك روزنامه‌جیدن آلورلر ایدی. مؤخراً یوزاون یدی نفره ابلاغ اولنمشلر ایسه‌ده مقدار علوفه‌لری تزیید وتنقیص ایدلمدی .

تیمار متفرقه‌سیدر انلردن اشغه چاوشلردر [١]
چاوشلرله کاتبلر قنغی‌سی اسکی ایسه اکا اعتبار اونور
وچاوش وکاتب تیماری سربستدر
وعلوفه متفرقه‌لرینك یولی تیمار دفتردارلغیدر تیمار دفتردارینك
یولی دفتر کتخدالغیدر [٢] وروم‌ایلینك دفتر کتخداسی رعایت اولندقده
مال دفترداری اولمق جائزدر
ورئیس کاتبلرینك یولی خزینه کاتبی‌اولوب مقاطعه‌جی[٣] ومحاسبه‌جی
اولمقدر

---

[١] چاوشان درگاه عالی اوچیوز یکرمی‌درت نفرایدیلر ، سرایك بوستانجی وسائر اوجاقلرندن آلنورلردی . علوفه‌لری آلتمش وقرق واوتوز آقچه اولمق اوزره متفاوت ایدی . چاوشلق بیزانتنلر سلجوقیلرده ده وار ایدی . اوائل دولت عثمانیه‌ده سفارت . مخابرات سیاسیه واسطه‌لریله اجرا قلندیغی کبی اداره وتفحص وتحقق احوال مملکته دخی بونلر مأمور ایدیلیر ایدی . مؤخراً بوخدمتلرك بعضیسی قپوجی باشیلره انتقال وسفارت کبی خصوصات دخی دیکر مأمورلره تودیع اولنمغه باشلادی . چاوشلرك وظیفه‌لری دیوان همایونده خدمت ایتمك ، پادشاه شهری طولاشمغه چیقدقده طاشیدقلری طپوزلرینی اوموزلرینه قویوب آلای اوکنجه یوریمك وسفر پادشاهی وقوعبولدقده باشلرینه تللرطاقوب اوتاغ همایون اوکنده نوبت چالنیر ایکن ال قاوشدیروب طورمق کبی خصوصاتدن عبارت قالدی .

[٢] اراضیسی تیمار وزعامت وخاص صورتلریله تفویض اولنان ایالاتده تیمار معاملاتنه مأموراولانلره تیمار دفترداری ، بونك اوزرینه وزعامت ایشلرینه مأمور بولنانلره دفتر کتخداسی دنیلور ایدی ، بونلر دفتر امانتنه مربوط ایدیلر ، خاص صورتیله عائدات تخصیص ایدلیه‌رك زعامت توجیه اولنوردی.

[٣] ممالك دولت‌علیه‌ده بعض محللرك رسوم وحاصلاتی اصحاب تیمار وزعامته تفویض‌وخاص‌اوله‌رق‌تفریق‌ایدلیوب خزینه‌دن نهایت ایکی‌سنه اولمق‌اوزره والیلره ومیرلوالره وملتزملره التزام اولنورایدی . مقاطعه‌جی مقاطعاتی‌حاوی دفترك حاملی وبو ایش ایله مشغول کاتبلرك آمری ایدی . ملتزملردن آقچه تحصیل ایدنه‌ده مباشر دیرلر ایدی . بعده زیاده حاصلات کتیرن تیمار و زعامتلر محلول اولدقجه توجیه اولنیوب جانب میریدن ضبط ایله التزام اولنمغه باشلانمش وبونلره‌ده مقاطعات میریه تسمیه ایدلش ایدی . بیوك شهرلرده دخی قنطاریه وکیالیه

وصحن ملالری مقام مولویتده‌در آنلر جمله سنجاق بکلرینه تصدر ایدرلر

داخل مدرسی وخارج مدرسی دخی مقام مولویتده‌در وخارج وصحن وداخل اللیشر اقچه ایله اولور حالیا بنا ایلدوکم مدارس عالیه‌یه صحن دیو اسم قونلمشدر صحندن بشیوز اقچه ایله قاضیلغه وصول بولور وایاصوفیه مدرسه‌سندن داخی کذلك بویله وصول بولنور

وابتدا یکی ملازم یکرمی اقچه مدرسه‌یه اندن یکرمی بش اندن اوتوز اندن اوتوزبش اندن قرق اندن قرق بش اندن اللی اقچه‌یه واصل اولور اللی اقچه مدرس جمله اغالرك اوستنه اوتورر صحنه واردقدن صکره بشیوز اقچه قاضی اولور اندن قاضی عسکر اولور

دارالسلطنت قاضیسی بکلر بکیلر ایله برابردر

وایچ ایلده [١] یکرمی اقچه مدرس قاضی اولسه قرق بش اقچه ایله اولور واوچیوز اقچه قاضی مقام مولویتده‌در سائر یوز اللی اقچه قاضیلر دفتر کتخدالرینك وآلای بکلرینك اوستنه اوتوررلر اما ایکییوز بیك اقچه سنجاق دخی اولورسه آلتنه اوتوررلر منصبی اوچیوزه وارمینجه مال دفتردارلکنه مستحق اولمز وداخل منلالرینه دخی دفترداراق ونشانجیلق ورلمك صحن مدرسلرینه داخی قانونمدر .

وزیراعظم اوغللری آلتمش اقچه ایله متفرقه اوله‌لر وسایر وزرا اوغللری اللی اقچه ایله متفرقه اوله‌لر ونشانجی اوغللری دخی کذلك قرق بش اقچه ایله متفرقه اوله‌لر وبکلر بکیلر اوغللری دخی قرق بش اقچه متفرقه اوله‌لر[٢]

وباج بازار وقره کمرکلری ومسکرات رسومی مثللو برطاقم رسومات احداث اولنه‌رق مقاطعات میریه جمله‌سنه ادخال ایدلدی، بو جمله مقاطعات تکثر ایتدی.

[١] استانبول ، ادرنه ، بروسه مدارسنه وبونلرك حوالیسنده‌کی قصبه‌لرده واقع ،مدرسه‌لرك کزیده‌لرینه مخصوص برتعبیر ایدی .

[٢] بونلره « واجب الرعایه » دیرلر ایدی . اسرا ودوشیرمه اوغلانلرندن وزرا و امرا یتیشدیرلمکه باشلانلدقده زادکان قدیمهٔ دولت کبی اصالته مالك

وسنجاق بكى اوغللرى اوتوز بيك اقچه زعامت اله

وچاوش اوغللرينه اون بيك اقچه تيمار ويره‌لر

وابناى موالئ عظامدن مفتى افندى وخواجه افندى توك اوغللرى آلتميشر آقچه شهر امينندن علوفه‌يه متصرف اوله‌لر وقاضى عسكر اوغللرى قرقبش اقچه علوفه‌يه متصرف اوله‌لر وتخت قاضى اوغللرى اوتوز اقچه علوفه‌يه متصرف اوله‌لر و شاه زاده خواجه‌سى اوغلى داخى اوتوز اقچه علوفه‌يه متصرف اوله‌لر وصحن ملاسى اوغللرى يكرمى اقچه‌يه متصرف اوله

ويكى ملازم زعامت استسه يكرمى بيك اقچه تيماره امر ويرلر

وزير اعظم التى‌دن براكسوك تيمارى بلاعرض ورمه‌سى قانونم اولمشدر

بولنمدقلرندن و پدرلرى كبى مساعئ ذاتيه‌لرى سايه‌سنده يوكسك مقاملرى احراز ايتمه‌لرينه قوانين موضوعه مساعد اولمديغندن طولايى بونلرك اولادلرى ايچون متفرقه‌لق صنفى احداث ايديله‌رك قيد وادخال اولنمغه، بعده سراى همايونك خاص اوطه‌سندن واسكيلرندن دخى بو صنفه چيقارلمغه باشلاندى . مؤخراً پادشاهلرك همشيره وكريمه زاده‌لرى بيله متفرقه اولدى ايسه‌ده بو خصوص مدت مديده دوام ايتمدى . ارباب علوم وفنوندن وديوان همايون كاتبلرندن بعضيلرينه دخى متفرقه‌لق ويريلوردى . زعما وارباب تيمارك اكثرى متفرقه اولدى ايسه‌ده مدت قليله‌ده قصر وحصر ايدلدى . ايام اخيره‌ده بومنبعلر تماماً ترك اولنه‌رق سراى همايونده بولنان بوستانجيلرك اكثريسى متفرقه اولدى . بونلرك برقسمى علوفه‌لى ، ديكر قسمى ديرلك تصرف ايتدكلرندن علوفه‌لى متفرقه، تيمار وزعامت متفرقه‌لرى دينلورلرايدى. علوفه‌لى متفرقه‌لرك يوميه‌سى يوز، سكسان، آلتمش آقچه اولمق اوزره يوكسك ومتفاوت بولنوب كوچك روزنامه‌جيدن آلورلر ايدى. متقاعد اولدقلرنده اون بيكدن يكرمى بش بيك آقچه‌يه قدر ويريلور ايدى . متفرقه‌لرك بر قسمى كدكلو اولوب محلول وقوعبولدقجه يرينه باشقه‌سى كچيريلور وعددلرى هيچ بروقت تزايد وتناقص ايتمز ايدى . بونلر درت يوز اوتوز اوچ نفر ايكن صوكره بش التى يوزه بالغ اولمش بعده دها زياده تزايد ايتمشدر. متفرقه باشى نامنده برآمر اداره‌سنده ايديلر. متفرقه‌لر خدمات دولتده بولنمازلر ، يالكز پادشاهك معيتنده استخدام اولنورلرايدى . پادشاه سفره كيتدكده برابر كيدرلر. شهزى طولاشمغه چيقدقده اوكنجه يوررلر ايدى . سرايدن چيقانلر هپسنه تصدر ايتديكى كبى ديرلك تصرف ايلينه دخى مقدارى وحهله بربرينه تقدم ايدرلر ايدى . حضورينه چيقدقلرنده صدراعظمك آياغه قالقوب متفرقه‌لره تعظيم ايتمى قانون ايدى .

وقاضی عسکرلرم سلاطینه متعلق اولمین جهاتك ایکی اقچه‌لرین بلاعرض ویرمکی مأمور اولسون

ودفتردارلرم خزینهٔ عامره مدن ایکی اقچه بلاعرض ویرمکه مأمور اولسون

واطرافده بکلر بکیلر تیمار وزعامتی توجیه ایدوب عرض اتسونلر عرضلری مقبول اولسون

ویلده برکره رکاب همایونمه دفتردارلرم ایراد ومصرفم اوقیالر خلعت فاخره کیسونلر

واللی اقچه مدرس رئیس الکتابه ودفترامیننه تصدر ایده

ودفتر امینی شهر امینی بلوك اغالرینه تصدر ایده اما دفتر امینی پایه‌ده دفترداره قریبدر شهر امیننه ورئیس الکتابه تصدر ایده

ودفتردارلرم خدمت ایدن کمسنه‌لره یوللرینه کوره چاوشلق وسپاهلق وکاتبلك هرکشنك استحقاقنه کوره عرض اتمکه مأمور اولسون وسنجاق وزعامتلك داخی لازم کلورسه عرض اتسونلر

ویکیچری طایفه‌سنه هریل بشر زراع چوقه واسترویرسونلر[۱]

[۱] سلطان مراد خان ثانی یکیچریلرك بهرینه یدیشر اندازه چوقه ، بری بوکا آستاراولق ودیکرینی باشلرینه صارمق ایچون دخی یدیشردن اوزدردر اندازه بز واون برر آقچه یاقه آقچه‌سی تخصیص ایلمش وخاقانی سلطان محمد خان ثانی بونی عجمی اوغلانلرینه تعمیم ایلمش ایدی . سلطان سلیمان خان قانونی دخی یتیم قالوب فدوله خواران قول اوغلانی دنیلنلره آلتیشر اندازه چوقه تعیین ایلدی . سلطان مراد بوچوقه‌یی سلانیك شهرنده نسج شرطیله ومقاطعاتی اولمق اوزره تخصیص ایتمش وبوکا مخصوص اولمق اوزره اوراده برانبار دخی انشا ایتدیرمش وریایا باشی مأمور ایلمش ایدی . مؤخراً نفرات تکثر ایتمکله مقاطعات مذکوره کفایت ایتمدیکندن بقیه‌سی ده محال سائره‌ده اثمانی ویریله‌رك ایشلدیلوب اعطا اولنوردی . مؤخراً عیناً اعطا خصوصی ترك ایدیله‌رك بدلی ویرلدی . یکیچری مواجب دفترلرنده‌کی « ذمستنی » بودر . مع مافیه مأمورلری اولان چوقه امینلری وکاتبلری ایله چورباجی دنیلن ضابطانك بوبابده پك چوق سوء استعمالاتی وقوع بولور ایدی . ☙ چوقه‌نك یدی اندازه اولانته یغمورلق وآلتی اندازه بولنانته دونلق یاخود میراخوری تعبیر ایدرلر ایدی .

بوقدر احوال سلطنته نظام ویرلدی شمدنصکره کلن اولاد کرامیمدن دخی اصلاحنه سعی اتسونلر

امور سلطنته متعلق ترتیب ایین بیانندهدر .

اولا برعرض اوداسی یاپلسون جناب شریفم پس پردهده اوتورب هفتهدهدورت کون وزرام وقاضی عسکرلرم ودفتردارلرم رکاب همایونمه عرضه کیرسونلر

دیوانه هر کون وزرام و قاضی عسکرلرم و دفتردارلرم کلدکده چاوش باشی وقپوجیلر کتخداسی اوکلرینه دوشوب استقبال اتسونلر

وبعض مصالح ایچون بندن طشره خبری قپواغاسی قپوجیلر کتخداسنه سویلسون و اول دخی وزرامه و قاضی عسکرلرمه و دفتردارلرمه سویلهسونلر

وبر خاص اوطه دخی یاپلشدر اوتوز ایکی عدد خاص اوده اوغلانی ایله ایچنده بری سلحدار [۱] و بری رکاب دار [۲]

[۱] ارکان خواص جوانی دنیلن آغالرك برنجیسی خاص اوده باشی اولدیغی کبی ایکنجیسی دخی سلحدار ایدی . پادشاهك قلیجینك محافظی اولوب عزیمت همایونوقوعنده باشنده زلفلی اسکوف اولدیغی سیف دخی الده بولندیغی حالده جانب یمیننده کیدر ایدی . یکرمی آقچه علوفهسی ودرت عدد جامهٔ خاصه سالیانهسی وارایدی. بعدهدارالسعاده طاقمندن ماعدا اندرون همایونده بولنانلرك ضابطی اولمق اوزره درجهٔ نهایهده تمیز ایتدیلر . هرکون مابیننده نزد همایونده بولنور وتلخیصات تعاطیسی وسائرخدمات سنیهیی ایفا ایدرواندرون همایونرجالی محتاج عرض خصوصاتی واسطهسیله ایلرلر ایدی . اکثریسی صدارت ، قبه وزراتی ، دریا قپودانلغی ومصر کبی ایالات مهمه والیلکاری ایله چیقمشلردر. ۱۲۴۷ سنهسنده سلحدار کریدلی علی آغانك وفاتندن صوکره سلحدارلق الغا اولندی .

[۲] پادشاه تنهاجه باغچه وسائرهسیرینه عزیمت ایچون سواراولدقده اوزنکی آغاری موجود اولهمیهجقلرندن رکابدار یاننده بولنور ورکاب همایونی طوتمق خدمتنی ایفا ایدر ایدی . بونك دخی علوفهسی یکرمی آقچه وسالیانهسی درت عدد جامهٔ خاصهایدی. اولجهرکابدارسلحدارك مأدونی وچوقهدارك مافوقی اولدیغی

وبری چوقه‌دار [١] وبری دولبند اوغلانی [٢] اوله .

اوده اوغلانینك ضبطی اوده باشنه مفوضدر سلحدار دخی عجمیلره سله چالمغه مأموردر وانلر چقمق لازمکلسه سلحدار ورکابدار اللی‌اقچه متفرقه اوله‌لر رعایت اولنسه بلوك اغاسی وچاشنکیر باشی‌اوله وسایراوده اوغلانی اوتوزبش اقچه ایله سلحدار قپوجی باشی اولمق داخی واقع اولمشدر وخزینه اوغلانی اون سکز اقچه ایله جبقه [٣]

وطعامی حضور عالیشانه کیلارجی باشی قویه

باغچه‌یه بوستانجی باشی قونلمشدر قایغه کرلدکده بوستانجی کورك چکوب اول دومن دوته [٤]

حالده مؤخراً ایکنجیسی کندیسنه تقدم ایتمشدر. سلحدارلر تمایز ایتدکده بونکله چوقه‌دار مولود وسائره کبی ایام رسمیه‌ده معیت همایونده اثبات وجود ایتمك، سائر وقتلر دائرهٔ مخصوصه‌لرنده اقامت وآرام ایلمك اصول اتخاذ ایدلدی . سلحدار آغالرك حضور همایونده بولنه‌مدقلری ایام رسمیه‌ده چوقه‌دار آغا اوده بولنه‌ماز ایسه رکابدار آغا سلحداره وکالت ایلر ایدی .

[١] ایام رسمیه‌ده پادشاهك خاص یغمورلغنی طاشیر وصاغ جانبنده یورور ایدی . علوفه وسالیانه‌سی رکابدار مثللو ایدی .

[٢] بوكا دلبند غلامی وآغاسی دخی دیرلر ایدی . پادشاهك صاریقلرینه وچماشیرلرینه مأمور اولوب بونلرك تدویر وتنظیفنه نظارت ایدر ایدی . بعده شمدی ثوابجی باشی دینلمکده اولان صاریقجی باشیلق نامیله دیکر برمأموریت احداث وخدمت مذکوره آكا تودیع ایدلدی . دلبند آغاسی خرقهٔ سعادت دائره‌سنك تنظیف وسائره‌سنه مأمور اولدی . مع مافیه رکابدار آغالغنك مأذون وملازمی بولنمق خصوصاتی محافظه ایلدی .

[٣] اسرا ودوشیرمه اوغلانلرندن سرای همایونلرده وعجمی اوغلانلری قشله‌لرنده تربیه ایدیلنلر اوقات معینه‌لرنده ویاخود لزومی کورلدکجه سواری وپیاده اوجاقلرینه قید وچاشنلق وسائره کبی وظیفه‌لره تعیین اولنور وبوكا چیقمه یاخود اوجاغه قپویه چیقمه دینلور ایدی . بعده دوشیرمه اصولی ترك وقانونی بشقه براصوله تحول ایلدیکندن بوتعبیر یالکز سرای همایوندن مأموریت طریقیله اخراج اولنانلره تسمیه اولندی .

[٤] سرای همایونه تفریق اولنان اسرا ودوشیرمه اوغلانلرندن برمقداری سرای همایون باغچه‌لری خدمتنه مأمور اولدقلرندن بونلره بوستانجی دینلدی. بعده ادرنه

وبیراملرده میدان دیوانه تخت قوریلوب چقمق امرم اولنشدر

ال اوپولدکده وزرام وقاضیعسکرلرم و دفتردارلرم قفادارم اولوب دورەلر خواجه ومفتیالانام اولنه

وزرامه وقاضیعسکرلرمه وباش دفتردارمه ونشانجییه کندم قالقمق قانونمدر

وچاوشلر ال اوپمك قانونمدر و اهل منصبك خردەاهل منصبلردن الای بکی الاوپمك قانونمدر ومتفرقه علوفهایله اولورسه الاوپمك قانونمدر وچاشنکیر ال اوپمك قانونمدر

وزعیم وارباب تیمار ال اوپمك لازم دکلدر

زعیم متفرقەسی یوزاللی بیك آقچه ایسه ال اوپمك قانونمدر

والتمش آقچەدن یوقاری ویتمش آقچه قاضیلر ال اوپمك قانونمدر

ویکرمی اقچه مدرس ل اوپمك قانونمدر

وکتابدن نفر اولان رئیس کاتبلری ودفترخانه کاتبلری کرك کاتب اولدقده وکرك عیدده الاوپمك قانونم دکلدر واهل منصب اولان محاسبەجی[۱]

وکلیبولی شهرلرنده بولنان سرای وبوستانلر دخی بونلره تفویض ایدلدی . بعد بعد امرلری اولان بوستانجی باشی ادارەسنده اولمق اوزره آیروجه برعسکری اوجاغی هیئتنی آلدی. بوستانجی باشی سرای همایونلر ایله حدایق پادشاهی و بوغاز ایچی جوارلرینك امور ضابطەسنه مأمور اولدی . بوستانجیلردن برقسمی امورانضباطیهٔ مذکوره وسرای همایونك محافظەسیایله اشتغال ایلردیکر قسمی دخی دائرهٔ همایونده قایقجیلق وسرای همایون و جوامع شریفه انشاآتی ایچون ایجاب ایدن ملزمهٔ اخشابیەیی ، سرای همایون حطبنی اذیتدن نقل ایدن قدرغەلرده کورکجیلك و طائفەلك ایدرلر ایدی . اوجاغك بوستانجی باشیدن صوکره اك بیوك ضابطی بوستانجیلر کتخداسی ایدی .ادرنەدەکی بوستانجیلر دخی ادرنه بوستانجی باشیسی نامنده آیریجه برضابط ادارەسندەایدیلر. یکیچریلرك الغاسنی متعاقب بو اوجاق دخی لغو اولندی .

[۱] ایلك اول محاسبەجی بعده دیوان همایونده خراج ، اوقاف وسائره نامملریله محاسبەجیلرك تعدد ندن طولایی باش محاسبەجی دینلن مأمور روم ایلی محاسبەجیسی ایدی . دولتك بالجمله واردات ومصارفاتی حساباتی بومأمورك ادارەسنده

ویکیچری کاتبی [١] وسپاهیلر کاتبی وروزنامه‌جی [٢] ال اوپمك قانونمدر

وبالجمله دیوانه واران اوزون یکلی قفتان ایله کله‌لر انلر خواجه مقامنده‌در [٣]

جناب شریفم سفر ظفر رهبره متوجه اولسه یاناشمق وزرامك وقاضی عسکرلریمك ودفتردارلریمك قانوندر معزول بکلربکیلر وبکلر داخی دعوت ایدرسم یاناشمق قانونمدر

اولان ، اولامحاسبه مؤخراً باش محاسبه تسمیه‌اولنان قلمده طوتیلور ایدی . باش محاسبه خزینهٔ دولتك کافهٔ قوانین ونظامات وقیوداتنك مرکزی واك اهمیتلی بر موقعی اولدیغندن کیسه‌داری اکثریا دفتردارلغه منشأ ایدی .

[١] بوکا یکیچری افندیسی دخی دینلوب اوجاغك اکابر ضابطانندن‌ایدی. یکیچریلرك کوتوك واسامه دنیلن دفترینی بالخاصه کندی یازاروبودفتره باشقه‌سی قلم قاریشدیره‌ماز ایدی . درت تقسیط اولدیغی‌حالده سنه‌ده اوچ دفعه‌ده ویریلن علوفه دفترلرینی تنظیم دخی جملهٔ وظائفندن ایدی . مع مافیه یکیچری‌اوجاغنك بلوك وسکبان وجماعت دنیلن اوچ بیوك قسمنك وهراورطه‌نك آیریجه برر کاتبی دخی وار ایدی .

[٢] هرکون دولتك خزینه‌سنه داخل وخزینه‌سندن صرف صورتیله‌خارج اولان مبالغ شیمدی یومیه تسمیه‌اولنوب اوزمان روزنامه دنیلن‌دفتره قیداولنور وخزینه‌یه وتوءبولان تسلیماتی مبین تذکره بومأمور جانبندن اعطا ایدیلور ایدی. مأموریت مذکوره‌بعده بیوك وکوچك نامیله‌ایکی‌یه تفریق ایلدی. برنجیسی‌بالاده بیان اولنان وظائف‌ایله وایکنجیسی‌متفرقه ، چاشنکیر ، چاوش، قپوجی باشیلرك علوفه‌لرینی دیواندن اخذ وتوزیع ایله مشغول اولور ایدی .

[٣] دولتك‌امور قلمیه‌سی‌ضابطلکنه مأمور ذواته‌خواجکان‌دیوان‌همایون‌تسمیه اولنور ایدی . مؤخراً معاملاتده اولان ساده‌لك زائل وقیودات وتدقیقاته‌احتیاج حاصل اولدیغندن برچوق قلملر احداث ایدلش وبوصورتله مناصب خواجکان تزاید ایلمش ایدی . بونلرك منتهای طریقلری مناصب سته تعبیر اولنان نشانجیلق شق اول‌وثانی وثالث دفترلرلقلری ، رئیسلك ، دفتر امینلکی ایدی . عید فطرده اجرا قلنان توجیهات عمومیه‌ده خواجکانه برسنه‌لك اولق اوزره مناوبه مناصبی دنیلن مأموریتلر ابقاءً ویامجدداً توجیه اولنور وبومناصبك باش محاسبه ، بیوك روزنامجه ، آناطولی محاسبه‌سی کبی بیوکاری صدر اعظم کتخداسی ودفتردار ورئیس الکتاب معزوللری کبی رجاله وکوچکلری خواجکانه تفویض ایدیلور بونلردن محروم قالانلره عطایای سنیه احسان اولنور ایدی .

و كندودوم وقاترمدن اللیشر قطار قاتر وزرامه بشر قطار قاتر دفتردارلرمه ورلسون خزینه‌لرین كوتورمك ایچون

وجناب شریفم ایله كمسنه طعام یمك قانونم دكلدر مكر اهل عیالدن اوله اجداد عظامم وزراسیله یرلریمش بن رفع ایتمشمدر

وسفر ظفر رهبرم واقع اولدقده ركاب همایونمده صولاق [١] باشی وپیك[٢] باشی یوریسون

وبر كوچك صندق ایله جیب خرجلغی ایچون فلوری كتوره‌لر

وهر كمسنه‌یه اولادمدن سلطنت میسر اوله قرنداشلرین نظام عالم ایچون قتل ایتمك مناسبدر اكثر علما دخی تجویز ایتمشدر انكله عامل اوله‌لر

واوده‌م خاص اوغلانلنه ییلده درت دفعه خلعت قفتان ویرلسون اوزرینه چاتمه‌دن تاقیه وپابوج ویرلسون

ومهر شریفم وزیراعظمده دورسون خزینه‌م و دفترخانه‌م مهرلنمك لازم كلسه وآچلمق لازم كلسه دفتردارلرم امریله حضورلرنده آچیلوب قاپانسون

---

[١] بهرنده یوزر نفر اولمق اوزره درت اورطه‌یه منقسم اولان صولاقان خاصه صولاق باشی نامنده برقوماندان اداره‌سنده ایدیلر . بونلر هیچ بروقت تزاید وتناقص ایتمیوب دائما درتیوز نفر بولنورایدیلر . محلول وقوعبولدقجه یرینه یكیچریلرك بونامده اولان و آلتمشنجیدن آلتمش اوچنجی نومرویه قدر اولان جماعتلری اورطه‌لرندن بری اخذ اولنور ایدی . صولاقلركرك سفر وكرك درسعادتده‌كی ركاب همایون رسملرنده پادشاهك اطرافنده ماشیاً یوررلر وهركوپری كچیلور ایكن صولاق باشی اسب پادشاهینك لجامنی طوتار ایدی . آلای كونلری باشلرینه طوغلی كلاه وآرقه‌لرینه بیاض بنش واوزرینه بیاض ودرت قوللی خفتان كییرلر وبوقوللرك ایكیسنی كیوب دیكر ایكیسنی قوشاقلرینه صارارلردی، اللرنده یای وآرقه‌لرنده تیركش بولنوردی .

[٢] قیافتجه صولاقلرك باشقه برنوعی ودها مزینی اولان پیكان خاصه آنلرك بولندقلری سفر وایام رسمیه‌ده بولنورلروا وكارنده یوررلر ایدی. معمافیه صولاقلر بروظیفه ایله مكلف اولدیغی حالده پیكلر همان برزینتدن عبارت اولوب بشقه برخدمتلری یوق ایدی .

وطوبجی باشنه اللیشر اقچه علوفه ویرله [۱]

وجمله القاب بویله یازیله وزیر اعظم دستورا کرم مشیر افخم نظام العالم ناظم مناظم الامم انیس الدولة القاهره جلیس السلطنة الزاهره مدبر امور الجمهور بالرأی الصائب متمم مهام الانام بالفکر الثاقب مؤسس جناب الدولة والاقبال مخصص ارکان السلطنة والاجلال المحفوف بصنوف العواطف الملك الاعلی وزیر اعظم ادام الله اجلاله وسایر وزرایه برمقدار ناقص یازیله

ومفتی افندی یه وخواجه افندی یه وقاضی عسکرلره بویله یازیله اعلم العلماء المتبحرین افضل الفضلاء المتورعین ینبوع الفضل والیقین وارث علوم الانبیاء والمرسلین کشاف المشکلات دینیه وصحاح متعلقات تعینیه کشاف رموز الدقایق حلال مشکلات الحقایق شیخ الاسلام والمسلمین مفتی انام المؤمنین المستغنی عن التوصیف والتبیین خواجهم مولانا محمد ادام الله فضائله وخدمت فتواده اولان مولانا بدر الدین ادام الله تعالی فضائله

---

[۱] قدیماً اعطا قلنان معاشه مطلقا علوفه دینلور ایدی . بالجمله مستخدمین دولت قسماً علوفه لی وقسماً علوفه سز ایدی. مع مافیه علوفه سز دیمك طرف دولتدن معیناتلری اولمامق معناسنه اولمیوب بونلره برر ایکیشر قریه نك اعشار شرعیه وسائره سی بدل خدمت اوله رق توجیه وتخصیص قلنمش اولمغله طوغریدن طوغری یه خزینهٔ دولتدن علوفه آلمیانلر دیمکدر . علوفه نك مقداری هرنقدر یومیه ایله معین ایسه ده زمان اعطاسی یومی دکل ایدی. پك آز مأمورلره شهری اوله رق ویرلدیکی حالده دیکرلرینه هراوچ آیده برکره یعنی سنوی درت تقسیط اوله رق اعطا ایدیلور ایدی . هراوچ ماه عربینك اسامیسنی تشکیل ایدن حروفاتدن آلنان برر حرفدن حصوله کلان کلمات او اوچ آیك تقسیطی اسمنی تشکیل ایدر ایدی : نفروزنده مصر کلمه سی محرم وصفر وربیع الاول ، رجج لفظی ربیع الاول وجمادی الاول والاخر ، رشن کلمه سی رجب وشعبان ورمضان ، لنذ لفظی شوال وذی القعده وذی الحجه آیلری علوفه لرینه مخصوص قسطلرك اسمی اولوب هرتقسیطه دخی مواجب تعبیر اولنور ایدی . مواجبك برر قسطی محرم وجمادی الاولده ومتباقی ایکی قسطی دخی شعبانده ویرلك ، یکیچریلرك مواجبی دیوان همایونده وعساکر سائره مواجبنك بعضیسی قشله لرنده وبعضیلری سرکی فرشیله صدراعظم دیوانده اعطا ایدلمك قانون ایدی . علوفه بهمه حال صالی کونی چیقار ایدی .

ودفتردارلرمه جانب ديواندن بويله يازيله افتخار الامراء والاكابر مختار الكبراء والافاخر مستجمع المعالى والمفاخر ذوالقدر الاتم والصدر الاكرم المختص بمزيد عناية الملك البارى خزانهٔ عامرهمك دفتردارى دامت معاليه

وجانب ماليه‌دن بويله يازيله قدوة ارباب العز والاقبال عمدة اصحاب القدر والاجلال جامع وجوه الاموال عامر الخزين باحسن الاعمال المختص بمزيد عنايت الملك الاعلى خزانهٔ عامرهم دفتردارى دامت معاليه

وبكلربكيلره بويله يازيله اميرالامراء الكرام كبير الكبراء الفخام ذوالقدر والاحترام صاحب العز والاحتشام المختص بمزيد عنايت ملك العلام قرمان بكلر بكيسى دام اقباله

وسنجاق بكلرينه بويله يازيله قدوة الامراء الكرام عمدة الكبراء الفخام ذوالقدر والاحترام صاحب العز والاحتشام المختص بمزيد عنايت الملك العلاء

ويكيچرى اغاسنه وساير اوزنكى اغالرينه بويله يازيله افتخار الاماجد والاكارم جامع المحامد والمكارم المختص بمزيد عنايت ملك الدايم يازيله

وبشر يوزاقچه تخت قاضيلرينه بويله يازيله اقضى قضاة المسلمين اولاولاة الموحدين معدن الفضل واليقين وارث علوم الانبياء والمرسلين حجة الحق على الخلق اجمعين المختص بمزيد عنايت الملك المعين يازيله

صحن ملالرينه وداخل ملالرينه افتخار العلماء المحققين مختار الفضلاء المدققين ينبوع الفضل واليقين وارث علوم الانبياء والمرسلين المختص بمزيد عنايت الملك المعين يازيله

و يوز اللى اقچه قاضيلره قدوة القضاة الاسلام عمدة ولاة الانام مميز الحلال عن الحرام يازيله انلردن اشغه برفقره اكسك يازيله

و شهرامينه و رئيس الكتابه بويله يازيله افتخار الاعالى والاعاظم مختار الاهالى والاكارم المختص بمزيد عنايت الملك الدايم يازيله

وچاوشلره بويله يازيله قدوة الاماثل والاقران يازيله

وکاتبلره قدوة ارباب التحریر یازیله

وصاحب سلطنت اولوب اطاعت ایدن جلیل القدر حاکملره واکر مملکتده صاحب سکه وخطبه ایسه اخوت مآب یازیله اکر ولایتك اباعن جد حاکمی ایسه خطبه وسکه صاحبی دکل ایسه امارت مآب یازیله

واوغلوم شاه زاده ادام الله عمره حکم یازلمق لازم کلسه بویله یازیله فرزند ارجمند اسعد وامجد وارث ملك سلیمانی نور حدقه سلطانی روبن السلاطین صاحب العز والتمکین محض لطف الله الکرام اوغلم سلطان جم ادام الله بقاه یازیله

ومنلازاده‌لره وپاشا زاده‌لره قدوة المخادیم الکرام عمدة المعاظیم العظام یازیله

وخواتین‌دن سلطانلردن برینه حکم یازلمق لازم کلسه بویله یازیله عفت پناه سترت وعزت جاه دولت درج السلاطین عزة برج سید الخواتین الاعظم بنات السلاطین اوغلم سلطان محمود قزی عایشه دامت عصمتها دیو یازیله

تمت الکتاب بعون الله الملك الوهاب

تحریراً فی غرهٔ ذی الحجه الشریفه سنه ١٠٢٩

وارکلی قاضیلغنده برعشر وقفه ونصف عشر دیوانی‌یه قید اولنمشدر وقونیه قاضیلغنده ایکی قریه‌دن و نفس شهر سنورنده اکیلان غلاتدن [صو بصاردیو] ایکی‌عشر النور غیری قراسنده عشر وسالارلق النور و سالارلق بر [مد] غله‌دن ایکی کیله عشر الندقدن صکره بچق کیله داخی النور بومذکورلردن زیاده یملك ایچون و غیری خصوصچون نسنه النماز وولایت مزبوره‌ده‌عشر کتان کهنه دفترده عشر وسالارلق قید اولنمشدر ینه اول موجبجه‌النه اما تخم رعیته ویرلسه رعیت‌ویردیکی کتانی یومشدیویره

ولایت رومده اربه‌دن و بغدایدن وطارودن هرجنسی آیرو حساب ایلرلر بش مد اولیجاق یملك برچق کیله النور بش مددن اون مد[ه] چقجاق همان بو اسلوب اوزره الورلر [اون] مده یتشجك اوچ کیله یملك الورلر اون مددن نه‌مقدار تجاوز ایدرسه اوچ کیله‌دن زیاده نسنه المیالر وبرکشینك چاچی [۱] اون مددن دخی زیاده اولسه‌همان اوچ کیله النور ارتق النمز بش مددن اکسك اولاندن نسنه النمز ولایت مزبوره‌ده قانون بواسلوب اوزره جاری‌در

اما لواء بولیده وجغاده ومنکنده واون ایکی دیوانده وقبرسده وارکلیده مدده اوچ کیله النور وخرمن حقی وسالارلق النمز ویران شهر وبورلی واولوس وملك فلك‌الدین ویدی دیوان و حضر بك ایلی ناحیه‌لرنده مدده ایکی بچق کیله النور ورسم خرمن وسالارلق‌النمز

خامس [رسم باغ وچایر]

باغ و چایر [۲] دونمنه بعض ولایتده اون اقچه وبعض ولایتده بش‌اقچه

[۱] چاچ ذخیره کومه و یغینی دیمکدر . آناطولیده الآن چچ صورتنده مستعملدر . قدیم تورکجه‌ده یایلمق وقوشمق معناسنه اولان چاچمق مصدریله بوکلمه آراسنده مناسبت یوقدر .

[۲] بو قانونامه نك کتبخانه‌لرده بولنان بعض مصحح نسخه‌لرنده چایر کلمه‌سی یوقدر .

النوب وخدايقدن و حريملردن دخی عشرلرينه كوره كسم النور اما بعض يرلرده باغك دونمنه يديشر و بعض يرلرده سكزر وبعض يرلرده اونر اقچه النور

باغچه‌دن و باغدن عشر حاصل التمق قانون شرعه مطابقدر اما رعايايه [تكليف (١)] عشرده مضايقه اولوب دفع مضايقه ايچون عشر مقدارينه بدل مبلغ تخمين اولنوب خراج اعتبار اولنمش

باغدن دونم اقچه‌سی التميان يرلرده اوزم وغيری فواكه و بوستان يتشجك اوزرينه امين كشيلر الدوب قيمته دوتدروب عشرين الهلر

ودونم اقچه‌سی النان يرلرده اوزوم كسلدوكی وقت النه قبل الوقت النميه

ولايت منتشاده باغ دونمله دونمدن دونمه اعلاسی سكز وادناسی درت اقچه‌در

اما ولايت قرهمانده غله‌دن ايكی عشر النان يرلرده باغدن و باغچه‌دن برنجق عشر النور ايمش صكره دركاه معلامه عرض اولنجاق بر عشر المق مقرر بيورلمش

تيمار [و] وقف وملك اولان قرادن همان بر عشر النه اما وقف اولان قريه‌لرده عشر تمام وقفه النه وقفدن غيری‌ده بر عشر النوب نصفی مالكانه ونصفی ديوانی‌يه اوله سالارلق [ديو] نسنه النمز

وكافرك باغی اولوب شيره حاصل اولان يرلرده وا كر شهرده وا كر كويده سوباشی وسواری ايكی آی منوپوليه [٢] دوتوب سوجی‌سن صاته نرخدن زياده [يه] كوجله كافر اوزرنه براقميالر

---

[١] تكليف كله‌سی يرينه المزده‌كی نسخه‌ده مخلص وكتبخانه‌لرده اولان نسخه‌لرك اكثريسنده تخليص كله‌لری يازلمشدر . مخلص وتخليص كله‌لريله جمله‌نك و معناسی آكلاشيله مديغندن يالكز بر نسخه‌ده يازيلان تكليف كله‌سی قبول ايدلمش وبوصورتله جمله‌دن معنا چيقارلمشدر .

[٢] بوكلمه قانوننامه نك ديكر نسخه لرنده مناپوليه صورتنده محرردر . انحصار معناسنه اولان Monopole كلهٔ اجنبيه سنك لسانمزجه پك قديم اولدرق قبول ايدلديكی آكلاشيليور .

سوباشی ویا سواری منوپولیه دوتمك استیجك كافرك قوچیلرنی و كوپلرنی مهرلیه‌لر بونلرك شیره‌سی صاتلمینجه هیچ كیمسه سوجی صاتمیه وایكی آی منوپولیه ایچون بیلك قنغی آینی اعتبار ایدرلر ایسه اول كافردن النان اونده‌یه اول آیلرده صتالر

و اكرسوباشینك یا سوارینك بر ایكی آیدن سوجی‌سی ترسه كوجله كافراوزرنه دوكمیه مكر كافر ایل نرخنه راضی‌اولوب اله وكافر شیره‌سی قوریقاسنه [١] قویوب صقمق ایستیجك دفع الوقته براقیوب صقمغه دستور ویره‌لر و دستور ایچون نسنه الميالر قویه‌لر شیره‌سنی صقه تا كه ضایع اولمیه

وكافر جبره‌سنی صقجق اوزرنه طوران آدم اول جبره [بی] ارایه باصلمادق قالدیسه باصدوره‌لر جبره‌لرده اوزم قالمدیسه صوقویوب قابنه قویسه آندن اونده وسالارلق النمیه

وشیره‌ده‌یوز مدره [٢] ده [اون مدره] اونده اوچ [مدره] سالارلق النور

اما ولایت سمندره‌ده بر رعیت یازلدوغی یرده باغ دكسه عشرین ویردكدن صكره اوتوز مدره‌ده [بر مدره] سالارلق ویرور

واكر اخر تیمارده باغ دكسه عشرین صاحب زمینه ویروب سالارین كندو سپاهیسنه ویرور وبر رعیت بر غیری سپاهینك رعیتندن باغ السه عشرین و سالارلغن داخی اول یرصاحبنه ویرور

و كافر قوچی‌سن اچوب سوجی‌سن صاتجاق ادرنه مدره‌سیله اللی مدر[ه] ده بر مدره اله

---

[١] بوكلمه دیكر نسخه‌لرده قوریتسه صورتنده محرردر . اسلاوجه اولان مذكوركلمه‌نك روم ایلیده مستعمل برقابه علم اولدیغی آكلاشیلیور .

[٢] هجرتك طقوزنجی عصرندن اون ایكنجی عصرینه قدر تألیف اولنان بالجمله حساب كتابلرنده مدره نامیله بر وزن و اولچی كوریله‌میور . بلكه قیه‌نك ربعی اولوب لدره دیه یاد اولنان وزن اوله‌رق سهواً بوصورتله‌یازلشدر. معمافیه قانوننامه‌نك بتون نسخه‌لرنده مدره دیه محرردر .

وشول چایرلرکه قورونوب چایر اوله کلمشدرکه هرکز زراعت اولنمز انوک کبی یرلردن که چوق اوتلوقلر حاصل اولور یوخسوللر تصرفنده اوله عرف پادشاهی مقتضاسنجه عشر ویرهلر

ولایت مزبورهده هر رعیت باشتنهدن باشتنهیه خرمن وقتنده بر عربهاوتلوق ویواکن[١]برعربهاودونویرور[لر] موسملرنده اوتلوق واودون المسهلر یدیشر اقچه اوتلوق ایچون و اوچر اقچه اودون ایچون النور

و ذکر اولنان ولایتده مسلمان باغلرینك هردونمنه درت اقچه النور

لواء ودینده هر مزوج کافردن دفتره اوتلوقحقی بشراقچه وبوستان رسمی ایکیشر اقچه یازیلوب تیمار ارینك اوزرینه حاصل بغلنمشدر اسلوب دفتر تغییراولنماسون ایچون یکی دفتره مزوج یازیلوب خانه حساب اولنه

بر مزوج رعیت دفتر موجبنجه خانهدن خانهیه اوتلوغی اولان برعربه اوتلوق ایچونبشراقچه ویرهلر ورعیت اوغلانلرندن شولکه دفترده مزوج [یازیلیوب] دفتردن صکره تزوج ایدوب کیرو باباسیلهاولوب انتفاعی باباسیچفتلوکندناولوب باباسی باشتنهسندن اوله ایل یازیلوب دفتر اولنجه علیحده رسم اوتلوق ورسم بوستان النمیه اما اسپنجهسیالنه مکرشول کمسنه که دفتردن صکره تزوج ایدوب باباسندن ایریلوب باشتنه دیرلیك و دوزن ایدوب معیشتی باشقه اوله انوك کیدن داخی اوتلوغی اولان بر عربه اوتلوق واوتلوغی اولمیاندنبش اقچه ورسم بوستان ایکیشر اقچه النه شویله بلهلر

---

[١] نسخهمزده یواکن صورتیله یازیلان بوکلمه موقعنده قانوننامهنك دیکر نسخهلرنده یوزقده ، یوزکده کلمهلری محرردر . بوکلماتك هیچ بری جملهنك معناسنی اتمام ادهمیور . مذکور کلمهنك یورکن ، کورکن اولمسیده محتملدرکه بوحالده معنا آکلاشیلور واودونك جنسنی ایضاح ایدر .

[رسم قوان]

قوان دوردیغی یره تابعدر کیمك یرنده بال ایلر ایسه عشر انوكدر شول یرده‌كه دفترده اقچه‌یازلمشدر اول‌النه وشول یرده‌کی اقچه یازلمامشدر عشر بلوباتلو [١] اون قواندن برقوان النه اما دفعاً للتضییق بعض مواضعده عشردن بدل اقچه تعیین اولمشدر

لواء حمیدده لواء خداوندکارده ولواء انقره‌ده قوان عشری صاحب رعیت اوزرینه قید اولنمشدر

اما عشر عسل بدلی هرقواندن بحیث‌الحاصل بعض ولایتده برقواندن ایکی اقچه النور و بعضنده قوان باشنه بر اقچه النور وبعض ولایتده بر رعیتك آخر سپاهی یرنده قوانی‌اولسه‌صاحب ارضه‌ایکی‌اوچ‌قوانه‌براقچه وصاحب رعیته ایکی قوانه بر اقچه ویرور

و بولی سنجاغنده قوان حقی اواثلده یره تابع اعتبار اولنور ایمش حالیا [رعیته] تابع اعتبار اولنوب حکم همایون ارزانی[قلنمشدر]براسی‌نه یایلہ جهتی دیوقوانلقدن حالنه کوره‌بیورلمشدر [قیون] عادتی‌کبی که رعیته تابع اعتبار اولنور وقشلادوغی یره قشله حقی ویریلور

اما لواء حمیدده اوتلاق رسمی [دیو] صاحب ارض بعض یرده‌درت قواندن و بعض یرده اوچ قواندن براقچه الور

ولایت قرمانده قوان کیمك تیمارنده بال ایلریسه عشری اول تیمارك صاحبنه بیورلمشدر هر[بر] قوان باشنه ایکی اقچه رسم در

وشول قریه‌لرکه وقف اولا براقچه‌سی وقفه و براقچه‌سی دیوانی‌یه‌در

---

[١] نسخه‌مزده بلوباتلودیه‌اوقونیلان‌ودیکرنسخه‌لرده ایلویاتلوصورتنده مقید بولنان‌بوکلمه‌نك معناسی آکلاشیله‌مامشدرمع مافیه‌اشبوقانونامه‌نك‌یالکز برنسخه‌سنده «ایو وکملو» صورتنده یازلمشدر بوصورتده ایکنجی کلمه کومه لو صورتنده اوقونورسه برتجی کلمه‌یی‌توضیح ایدر وبوحالده معنا آکلاشیله‌بیلور .

و شـول قریه‌لرکه ملك اوله بر اقچه‌سی ملکه و بر اقچه‌سی دیوانی‌یه‌در
اما التان اقچه عشر مقداری بال ایلین قواندن بیوزلمشدر هیچ بال
ایلین قواندن امره مخالف نسنه طلب اولنمیه

ویرلو قیالردن ویرلو اورلردن هر ییل بال اورلرایمش واقع اولان یرلرده
سپاهیلر اوزرینه حاصل یغلندی ودفترده قید اولنمیان موقوفجیلر کدر
وطاغلرده بالجیلر اولوب اغاج قووغنده بولدقلری و [یاهنوز] واقع
اولمش قیا قووغنده بولدقلری صید قیلندندر

وبعض مواضعده شویلکه قوان دوردیغی بر سنجاق بکنه‌متعلق یر اوله
عشر قوانك ثلثانین صاحب رعیت وثلثین سنجاق بکی الور

[فصل سادس بادهوانی بیان ایلر]

بادهوا دیو دفتره قیـد اولنان رسم عروسی وجرم جنایتی وچفتلك
طاپوسی واویری طاپوسی وخارجدن کلوب قشلایانك دوتونی رسمی‌در
سربست اولمیان تیمارلرك نصف جریمه‌سی صـاحب رعیتك ونصف
آخری خارجدن دخل ایدن سنجاق بکلرینکدر ویاخود خارجدن دخل
ایدن‌سوباشینکدر ایکیسی بله تصرف اتدوکی یرده هر بریسی ربع تصرف
[ایدر اماولایت قراماندە نصف اخر] شهزاده حاصلرینه یازلمشدر

ورسم عروسیه قید اولنان یرلرده داخی بوطریق‌اوزره‌دخل ایدرلر
کردك دکری ویر طاپوسی بولی سنجاغنده تیمار ارینك در سنجاق
بکلرینك وسو باشـیلرك انلرده مدخلی یوقدر قیون حقی وجرایم
سنجاق بکی ایله سو باشینکدر صاحب تیمارك دخلی یوقدر مکرکه
تیمار سربست اولا ویا خاص قید اولنمش اوله

و رسم عروسان جهازلو قیزدن التمش‌اقچه‌در وعورتدن قرق‌اقچه‌در

فقیرلردن نصف رسم غنیه‌در ومتوسط الحالدن بین وبین‌در یرلوعورتك نكاحنده و رسم عروسانه‌سنده طپراق [معتبر] در

كردك دكری رسمی باكره قیزدن رعیت صاحبنكدر اكا حكم اولنه واكر سوارینك قیزی چقسه كردك دكرین سو باشی اله سو باشیلق الی التنده ایسه والا سنجاق بكی اله یوركده لامكان اولدوغی سببدن باكره ایله ثیبه انا نه تابع اولمغده بردر

ورسم نكاحك داخی اعلاسی بر دینار وادناسی اون ایكی اقچه‌در ومتوسط الحال ناكح ایله منكوحه حاللرینه كوره النور

وبركمسنه كندونك مطلقه‌سن نكاح اتسه رسم نكاح النور اما رسم كردك الماق قانونه مخالفدر

ورسم مكاتب داخی ائمهٔ مجتهدیندن واقع اولان اقوال متخالفه اوزره النوردی صكره‌دن اون یدی اقچه تعیین اولنوب رسم قسمت موارث داخی بیكده یكرمی اقچه اوزره مقرر اولندی

[رسم قسمت بیانده‌در]

سفر سلطانی‌یه اشن سپاهی اشرلكن تقاعد اتدكدنصكره مادامكه مذكور متقاعد آخره رعیت یازلمش اولمیه عسكریدر

وحضرت خداوندكار قوللری وجاریه‌لری مادامكه عسكرینك تحت نكاحنده اوله‌لر بعدالاعتاق انلر داخی عسكریدر

وقضا وتدریس ومشیخت وتولیت ونظارت وسایر انلرك امثالی مناصبدن شولكه عتبهٔ علیایه ملازمت ایله ویریلورانلرك [اهلی] عسكریدر

وعسكرینك اولادندن شولكه بر درجه‌ده وكمسنه‌یه رعیت یازلمامش اوله وزوجاتی‌كه بالفعل تحت نكاحنده اوله وعسكرینك قوللری‌كه

بعدالاعتاق اهل عسكرى خدمتنده اوله ومعيشتلرى اهل عسكردن اوله وكمسه‌يه رعيت يازلمش اولميه وشول رعيت قيزى كه سپاهى‌يه نكاح اولوب مادامكه سپاهينك تحت نكاحنده اوله عسكرى حكمنده‌در

بو ذكر اولنان كمسنه‌لرك رسوم قسمتلرى قاضى عسكركدر قاضى عسكر قسامى قسمت ايدوب رسم قسمتى قاضى عسكر ايچون اله

اما عسكرى نكاح وعتاق‌نامه وحجت بابنده مختاردر قنغى جانبه ديلرسه اكا رجوع ايد[ه] وهركيمه مراجعت ايدرسه رسمن اكا ويره [ديو قانون مقرر ايدى] الحالة‌هذه عسكرينك نكاح وعتاق نامه‌لرى قاضى عسكرلره تخصيص وتعيين اولنوب امر جليل القدر شويله صادر اولديكه انوك كبى عسكرى طايفه‌سنك نكاح ويا عتاق نامه‌لرى واقع اولدقده قاضى عسكر قساملرينه مراجعت ايدوب ورسمين قاضى عسكر ايچون الهلر واكر قساملرى موجود اولمز ايسه داخى ولايت قاضيلرى رسملرين الوب محكمه‌لرنده قاضى عسكر ايچون ضبط ايدوب صكره قسامه تسليم ايليه‌لر

اما حجت بابنده عسكرى طايفه‌سى كيرو مختاردر قانون قديم اوزره قنغى جانبه ديلر ايسه اكا رجوع ايده وهركيمه مراجعت ايدرسه رسمين داخى اكا ويره

وطوغانجى كه برات همايون ايله بالفعل طوغانجيلق خدمتنده اوله كمسنه‌نك يازيلو رعيتى اولميه اشر يايا ومسلم و جانباز ويورك وتاتار ووينوق طايفه‌لرى داخى عسكريدر وليكن انلردن شول[كمسنه‌لركه] غنى اولوب رسم قسمتلرى يوز ويا يوزدن زياده اوله قاضى عسكركدر ويوزدن اشاغه [سى] ولايت قاضيلرينكدر

وبونلرك اولادندن شولكه كرو بونلرك سلكنده‌اوله‌لر كمسه‌يه رعيت يازلمش اولميه‌لر وزوجاتى كه بالفعل تحت نكاحلرنده اوله انلرك حكمى داخى بونلرك كبى‌در

وطوغانجى بر كمسنه‌نك رعيتى اولوب رسوم رعيتى بالفعل ادا ايدوب

طوغانجیلغی برات همایون ایله ویاچفتلك تصرف [اتمکله] ویاخود عوارضدن معاف اولمغله اوله عسکری اولمز سائر خلق کبی در

وسپاهی قولی ازادلو اولوب سپاهی خدمتندن فراغت ایدوب حضور اختیار ایلیوب کاسبلر سلکنه منسلك اولوب اول طریقی اختیار ایتسه وبنوم جاریه‌لرمدن وسپاهی قیزلرندن شونلرکه رعیت طایفه‌سنه نکاح اولوب رعیتك تحت نکاحنده اوله‌لر وکتخدالر رسومدن وغوارضدن معاف و مجرد اللرنده برات [اولمغله] عسکریده داخل دکلدر

مناصبدن شولکه مجرد قضاة اعلامی ایله ویریلور ملازمته توقعی یوقدر جز [و] تسبیح وسایر وظایف کبی انلرك اصحابی [و] داخی یایا ومسلم وجانباز وتاتار عماقلری یاغجی وکوره‌جی [١] وقاضی نایبلری سایر خلق کبی‌در بو مذکورلرك رسوم قسمت ونکاح وحجتی ولایت قاضیلرینکدر

وعسکرینك زوجاتی عسکری وفات اتدکدن صکره طول ایکن وفات اتسه‌لر اتالری عسکری ایسه کندولرداخی عسکریدر واکر اتالری شهرلو ایسه ویارعایا طایفه‌سندن ایسه انلر دخی اویله‌در

ومناصبدن شول [که] یومی اوچ اقچه ویااوچدن زیاده [اوله انلرك] صاحبلرینك رسومی عسکریدن معدود اولوب قاضی عسکر قسامی قسمت ایدرلر ورسومن داخی قاضی عسکر ایچون تصرف ایدوب الورلر

وشول منصب که یومی اوچ اقچه‌دن اشاغه اوله انلرك اصحابنك [رسم] قسمتی ولایت قاضیلرینکدر ولایت قاضیلری قسمت ایدوب انلر الەلر

وبعض وقت ورثه صبی ویا صبیه اولسه ترکه‌یی قسمت اتدورممك استرلرمش ویا بعض کمسنه‌لر میت ایله ترکه‌ده مشترك اولسه‌لر کبر و نزاع اولورایمش بونلر داخی قانون مذکور موجبنجه عسکری قسمنده داخل اولدقلری صکره بونلری داخی قاضی عسکر قسامی قسمت ایدوب رسمن قاضی عسکر ایچون الەلر و مشترك اولان مالك شریك

[١] معدنجی یاخود معدنلرده چالیشان عمله دیمکدر

اخر حصه‌سی اکر عسکریدن دکل ایسه افراز اولنوب رسم قسمتی
قاضی‌عسکر ایچون النه

وقرمان قاضیلری بر قاضیلغدن معزول اولسه‌لر اللرنده اولان سجلاتلری صکره کلن قاضی‌یه تسلیم ایتمیوب الوب بله کیدرلر ایمش تسلیم ایتلکی الحاح ایده‌لر تا که مسلمانلرك اموری مختل اولمیه

[رسم آغ]

ولایت قرمانده کهنه دفترده کوللر کنارنده اولان بعض قرا [یه] بر مقدار اقچه یازلمشدر هر ییل اول قریه‌لر [دن] بالق آولنسون کرك آولنمسون بروجه مقطوع اول یازیلان مبلغی الورلر ایمش قانونه مخالف اولدوغی سببدن عشر ماهی قید اولندی نه مقدار اولنورسه عشرین الهلر زیاده تعدی ایتمیه‌لر

[رسم اوتلاغ]

قدیمدن قورونوب اوتلاغی رسمی النوکلمش یایلاقلرك عرف سلطانی‌یه موافق دفترده نیه رسم اوتلاق قید اولندی ایسه انی الهلر

انلرك ماعداسی چایر [لر] دن وقیر[لر] دن که بعضی حیانه طایفه‌سنه یورد و بعضی شهرلویه خاصه و بعضی اخر سپاهیلره تیمار قید اولنمشدر و بعضی خالی وخارج دفتردرکه انلرك کبی یرلردن عمال وسپاهیلر اوتلاق رسمن الورلر ایمش قانون عثمانی‌یه مخالف ودفتر عتیقدن خارج اولدوغی سببدن انلره رسم اوتلاق قید اولنمدی المیه‌لر قیون رسمی الندقدن صکره طلب اولنمیه

ورسم اوتلاق قيد اولنان يرلردن عادت قديمه اوزره هرسوريدن بر اورته قيون الهلر

ورسم اوتلاق اولدن [اوتلاق] رسمی قيد اولنان يرلردن النوب قيد اولنميان يرلردن النماز

وخارجدن سنجاغه كلن قيوندن رسم اوتلاق اعلا سوريدن بر قيون بهاسی يكرمی اقچه واوسطدن بر قيون بهاسی اون بش اقچه وادنا سوريدن بر قيون بهاسی اون اقچه اوله زياده النمق شرعاً وعرفاً جايز دكلدر شويله بلنه

[رسم قشلاق]

برتيمارده خارجدن قيون كلوب قشلسه اغرجه سوريدن بر ششك[١] قيون النه والچق سوريدن [التی] اقچه النوب زياده نسنه طلب اولنميه

[رسم بزيرخانه]

قرمان دفترندن غيريده بولنمدی انده داخی بو اسلوب اوزره يازلمش كه ولايت قيصريه‌ده جاری اولان قانون اوزرينه يلده يكرمی بش اقچه قيد اولندی زياده طلب اولنميه

[فصل سابع مسلمه ويايايه متعلق احوالی بيان ايلر]

تكه ايلنده اولان مسلملرك كهنه دفترلرنده درت بش [كمسنه باش

[١] ياخود شيشك . ايكی ياشنده قوزی‌يه تسميه اولنور.

مسلم یازیلوب [بنوبت] عساکر منصوره ملازمت ایدرلر ایمش برنیجه کمسنه‌لر بونلره رعیت قید اولنوب مشترك اولان کمسنه‌لردن برینك نوبتی واقع اولیجاق [مسلملك] برده واقع اولان غله وباغ و قوان عشرلرین و دکرمن رسمن ورعیت یازیلان خانه‌لردن قرقدن اللی‌دن اقچه‌لرین الوب عساکر منصوره‌یه ملازمت ایدرلر ایمش صکره ولایت مزبوره درکاه معلامدن یازلماغه امر اولیجاق مسلملر تفتیش اولنوب بعض اوجاقده اون و اون بش خانه و بعضنده قرق واللی خانه رعیتلری بولنوب مشترکلرندن سفره کیدن کمسنه بورعیت یازیلان خانه‌لردن مرادلری اوزره بعضندن ایکیشر وبعضندن اقل خرجلق الورلر ایمش وتعدی ایدرلر ایمش بوقضیه‌لری درکاه معلامه عرض اولندقده هر اوجاقده اون بش خانه‌دن نقصان اولانن اتمام ایدوب وزیاده اولانی اون بش خانه‌یه بر اشکونجی وضع اولنمق مقرر اولدی ورسم چفت تعیین اولنوب کمسنه‌یه ظلم وتعدی اولنمسون دیو هر براوجاغك نقصانن تمام ایدوب وزیاده‌سنه [اون بش خانه حسابی اوزره] برر اشکونجی وضع اولنوب رعیت یازیلان کمسنه‌لردن تمام چفتلوسنه اوتوز ونیم چفتلوسنه اون بش وبناکه اون ایکی واهل کسب اولان مجردلره التی اقچه وایکی قیونه براقچه تقدیر اولندی

ومسلملرك قیون عادتی ایله بادهوالرینك نصفی وتمام چفتلوکدن [التیشر ونیم چفتلوکدن اوچر اقچه بعض یرده الای بکی وبعض یرده سوباشیلر وبعض یرده چری باشیلر الوب قیون عادتنك و بادهوانك نصفی مسلم اشکونجیلر وکدر

ولواء حمید ده هر مسلم اوجاغنده سکز طقوز نفر کمسنه بر برینه یماق قید اولنوب تمام عسکر منصوره ملازمت ایدرلر ایمش

ومسلم [لر] که دفترده یماق قیداولنمشدر بردن ایکیدن خدمته یرار اوغللری ویاخود قرنداشلری کندولری ایله بله اولورلر انلر داخی یماق قید اولنوب نوبتلرنده خدمت ایدرلر

وبر يماق كه پير وفانى ويامعذور اولوب سفره اقتدارى اولمسه ويرار اوغللرى داخى اولمسه خدمته كيدنه مقدارنجه خرچلق ويرور

و[بر]اوجاقده مسلمك قانون قديم اوزرينه بر رچفتلك يرلرى واردر اول چفتلكده واقع اولان غلاتدن وباغدن وباغچه‌دن ودكرمندن كمسنه‌يه عشر ورسوم ويرمز واول ير صاتلق وطاپويه ويرلمك جايز دكلدر و قيونلرى عادتنه وباقى رسوملرينه كمسنه دخل اتمز واكر سپاهى يرنده زراعت اتسه‌لر عشرلرين وايكى دونمه براچه ير رسمن ويرور[لر] و باغلرى اولسه هر دونمه اون اقچه رسم ويرر[لر] سفر ويا خدمت واقع اولور ايسه خدمته كيديجك يماق سايرلرينك غنيلرندن اللى و التمش و متوسط الحالدن اوتوز وقرق وادناسندن اون ويكرمى اقچه خرچلق الور وقيونلرى وقوانلرى وارايسه رسومن اول مسلملك يرده اولان غله‌نك عشرين الان الور والا اختيارلرى و رضالرى يربرندن نسنه الميوب نوبتى اولان كندو خرچلغى ايله كيدر

ومسلملك بادهواسن الاى بكى ايله چرى باشيلرى بطريق المناصفه تصرف ايدرلرايمش شمديكى حالده مسلمه مستقل سنجاق بكى نصب اولنوب الاى بكى حصه‌سن سنجاق بكى تصرف ايدر

ومسلم اشكونجيلرينه بعض يماقلرندن اللى شر اقچه خرچلق وضع اولنمش چفتلك داخى تصرف ايدرلر اوچر نفردر وبعض دوردردر بواسلوب اوزرينه يازلمشدر چفتلكدن اولان حاصلى هر قنغيسى اشرايسه اول تصرف ايدوب اشمينلردن ساير يماقلر كبى الليشر اقچه خرچلق وعشرين الور وبعض وقتده حاجت اولوب اوچى ويا دردى بله اشر ايسه چفتلك حاصلنى و يماقلرك الليشر اقچه خرچلوغنى على السواء تصرف ايدرلر

مسلمك ويماقلرك كردك دكرى وقنلغى سنجاق بكنه قيد اولنمشدر نصفى چرى باشيلرينكدر ونصفى سنجاق بكلرينكدر

يماق مجرد اولسه يكرمى بش اقچه خرچلق ويرور

ونفس سمندره‌ده مسلم قيد اولنانلر عشر ويرمزلر اما باغلرندن حاصل اولان [خمردن] فوچى باشنه سنجاق بكى ايچون اون ايكيشر اقچه ويرور وشول مسلملركه بر يرده باغلرى واردر يراتى نه عشرين ويردكدن صكره خمرين شهره كتورسه فوچى باشنه التيشر اقچه رسم النور

[احوال پيادكان]

هر اوجاقده التى ويدى نفر كمسنه بر برينه يماق قيد اولنوب [بنوبت] عساكر منصوره خدمت ايدرلر

بريماق يازيلان ياياڭ بردن ايكيدن خدمته يارار اوغللرى وقرنداشلرى واردر كندوايله بله اولورلر انلر داخى يماق يازيلوب نوبتلرنده خدمت ايدرلر

يايالق قانون قديم اوزره برر چفتلك يرلرى واردر اول يرده اولان غله‌نك و باغك ودكرمنك عشرينه ورسمنه كمسنه دخل ايتميوب كندولر تصرف ايدرلر اما اول يرك صاتلمه‌سى طاپويه ويرلمسى قطعا جائز دكلدر وقيونلر[ى] عادتن داخى ويرمزلر

بريايا كه پير وفانى ومفلس اولوب سفره اقتدارى اولمسه على قدره كيدنه خرچلق ويرور والا پير ويا معذور اولوب غنى اولوب كندو وارمغه قادر اولمسه يرينه بدل دوتر

ويايالر سپاهى يرنده زراعت اتسه عشرلرين ويروب ايكى دونمه براقچه بر رسمن ويرورلر

ويايا سنجاق بكى كندويه متعلق اولان يايالردن هر اوجاقدن بغداى واريه اقچه‌سى ديو قرق اقچه وسفره وارميوب يرينه بدل دوتان يايالردن بدل اقچه‌سى ديو اوتوز اقچه الور

ومذکور سنجاقده اولان یایالرك جرم وجنایتنه وکردك رسمنه ویایالر دوتدیغی وشق وقپلان دریسنه یایا سنجاغی بکی متصرفدر

یایا باشیلرینه متعلق اولان یایالردن یایا باشیلری هر اوجاقدن بغدای واریه اقچه‌سی دیو قرق اقچه الورلر

یایانك باد هواسنه یایا باشیلرینك دخلی یوقدر

و یایانك رسم جرم وجنایتی رسم عروسی اوجاق تخیلی یایا سنجاق بکینکدر اول متصرف اوله

ویایانك بدلی مطلقا جایزدر ویایا سنجاق بکلری [کندو] ادملرینه یایا اقچه‌سن الیویروب بدل اتمك اولمیه

و یایایه سفره وارمدك دیو ویا سفره کچ کلدك دیو [پیرسن ویا] اوغلان سن بدلك قبول ایتمزین دیو ومقدملك وسقالق وبوغاسی [وبکندك] اقچه‌سی دیو اقچه‌لرین الورلر ایمش اول نسنه‌لر بدعتدر قانون دکلدر

ویایا طایفه‌سی غیبت منقطع ایله غایب اولوب اله کرمیوب اله کلمسی ممکن اولمدوغی معلوم اولیجاق اوجاقده [یایا] برداخی [اوله‌جق] اولور ایسه چفتلکنك جمیعنی اکا تسلیم ایدوب اول مملکتك قوللغن اول برکشی ایدر

اما [یایانك] وفاتی ویاخود غیبت منقطع ایله غایب اولدوغی معلوم اولمیوب بولنمق احتمالی اولسه اکر خاص یایالردن ایسه بولماق ونوبتنده اکا تکلیف خدمت ایدوب اشدورمك یایا سنجاغی بکی اوزرینه‌در و اکرخاص یایالردن اولمیوب یایا باشنه [متعلق یایا] ایسه مادامکه غیبت منقطع ایله غایب اولدوغی ویا وفاتی معلوم اولمیجاق بولمق نوبتنده سورمك یایا باشینك اوزرینه لازمدر

ویرلو یایالردن هرقنغی‌سی‌که چفتلکلرین قیوب قاچسه سنجاق بکنه واجبدرکه اول قاچان یایانی هرقنده ایسه بولوب طوتوب کیرو یرینه کتوره

واول ولايتك قاضيلرى داخى سنجاق بكينك صورت دفترنده مسطور اولان ياپالردن تيمارلرده ومملكده ووقفده فى الجمله هر قنده كه وارايسه انلر داخى قاچان ياپانك كچوروب يرينه كتورمسنده معاونت ايليه‌لر اهمال ومساهله اتميه‌لر والا معاقب اولورلر وهم يساق ايده‌لركه ياپايه كمسنه مانع اولميه وكزليه وارلرينه كيرميه والا ياپايه اوليجاق سياست انلره اولور

اما سنجاق بكى ادمى داخى ياپايى بولدوغى يردن كچوروب الوب كيدوب يازلدوغى چفتلكه ايلدوب نوبتنده قوللغن اتدوره اقچه‌سنى الوب صالو ويرميه

اكر بونك كبى نسنه [لر] اولورايسه قاضيلر منع ايده‌لر منعله ممنوع اولمزلرايسه يازوب دركاه معلامه بلدوره‌لركه حقندن كلنه واكر قاضيلر اهمال ايدوب بلدورميوجك اولورلرايسه منصبلرى التماغله اولمايوب انواع بلايه اوغرايه‌لر

سنجاغى چكيجيسى وسنجقدارى ياپادن اولسه جايزدر

وياپا سنجاغى بكنه متعلق يوه وقاچقون بابنده داخى قانون شونك اوزرينه‌دركه ياپاسنجاغنده دوتولان يوه وقاچقون ياپا سنجاق بكنك اوله

[سياست پيادكان]

سفره وارميان ياپانك يساغى قضاة معرفتيله تفتيش اولنوب شول ياپاكه سفره كلدكدن صكره خدمتى تمام اولمدين دستورسز [قاچوب كتمش] اوله وياخود سفره كيدركن يولدن دونوب [قاچوپ] كيده وبونك كبى ايشى عادت ايدوب بر ايكى [اوچ] دفعه اتمش اوله انى صلب ايده‌لر

وشول ياپا دنكه بونك كبى ايش [متعدد واقع اولوب]عادت ايدنمش

اولمیه انوك كيلرك داخى قاضى معرفتيله كيمنك بورنن يروب وكيمنك قولاغن كسه‌لر

وشول ياياكه سفره وقوللغه [١] كچ كله انلرك صقالن كسه‌لر

وياياك يساغنه هيچ احد مانع اولميه واراسنه كيرميه [والا] انواع بلايه اوغرايه

وسياسته مستحق اولان ياياية ذكر اولنان موجبجه سياست ايده‌لر نسنه‌سن الوب صاليويرمك اولميه

وياياك سياستنده شولكى قوللق قصورى ايچون سياستدر يايا سنجاغى بكينكدر اتلو سنجاغى بكينك اكا دخلى يوقدر

اما يايالك شرعى كناه غليظى اولوب سياسته مستحق اولسه‌كه صلب اتمك ويا قطع عضودر قضاة حكم ايدوب حجت ويردكدن صكره سياست اتلوسنجاغى بكينكدر اما يايا سنجاغى بكى معرفتيله ايده داخى يايادن قنايوب [٢] جرم جنايت الميه مسلمده دخى بوسياست جاريدر

[باب ثالث]

[يدى فصل اوزرينه ترتيب اولنوب رعايايه مختص احوال بياننده وضع اولندى]

---

[١] «قوللق» عسكرك ومأمورين سائره دولتك ايفا ايده‌جكى وايتديكى خدماته مخصوص بر تعبير رسمئ قديمدر.

[٢] كلمهٔ مذكوره قانوننامه‌نك نسخ متعدده‌سنده بوصورتله يازلمشدر. مفاد افاده‌دن شمدى ديت طلب اتمك معناسنه مستعمل اولان قان ايستمك مصدرينك مقابلنده قوللانيلديغى آكلاشيليور. حالبوكه تورکجه‌ده معناى مذكوره موضوع اولان قنامق كلمه‌سى يوقدر. بلكه‌ده قاندرمق مقابلى اولان قانمق مصدرندندر.

[فصل اول بر رعیتك رعیتلکنه متعلق قضایا بیاز ایدر]

بر رعیت فوت اولوب صغیر اوغلو وچفتلوکی قالسه صغیر چفتلکك عهده‌سندن کلمجك اتاك چفتلکی‌در دیو سپاهی رسم چفت طلب اتمیه صغیر بیویجه اخره ویروب زراعت اتدوروب قوللغن چکدوره حتی صغیرك وکیللری چفتلکك حقندن کله‌بلورز دیو طلب ایده وزدینلرك اوزرلرینه قیداولنه باشریمزز [١] دیو قبول ایتمیلره یازلیوب صغیر بیویجه سورمکی ملتزم اولانلره یازیله

صغیر چفتلکه یرادقدن صکره اتاسی چفتلوکی هرکیمك النده بولنوب طاپویه داخی المش ایسه حاصلن تصرف اتمشدر قانون سلطانی موجبنجه چفتلك ینه صغیره حکم اوله

واوکسوزدن طاپو الیمق یوقدر زیرا اتاسندن قالمش یری ملك موروث کبی اعتبار اولمشدر

ورسم چفت بغایت [خاص] پنبه بتر ویاخود [صو] بصاریردن ایکی دونمه براقچه واوسط یردن اوچ دونمه براقچه وادنایردن بش دونمه براقچه [النه خاص یردن یتمش سکسان دونم [و اوسط] یردن یوزدونم و [ادنایردن یوز اوتوز و] یوزاللی دونم یر برچفتلك اعتبار اولنمش

وبر رعیت زراعته قابل یرینی اوچ یل بوزقومازه (٢) [سپاهی یه] ضرردر اول ضرری دفع ایتمك ایچون اول اوچ یل بوز قالان یری صاحبنك الندن

---

[١] بجرمك ، تسویه ایتمك معناسنه اولان باشارمق مصدرندندر

[٢] برترلانك قابلیت زراعیه‌سنی تجدید ایچون اجرا اولنان دیکلندیرمه عملیاتنه بوز قومق تعبیر اولندیغی کبی ترلایه دخی اوحالده قالدیغی مدتجه بوز تسمیه ایدیلور . تعبرات مذکوره الآن آناطولیده مستعملدر . بردهبوزاغیلق تعبیری واردر ، بونك معانیٔ مختلفه‌سندن بری ایشلنمامش خام وچالیلق حالنده اولان اراضی اولدیغی کبي دیکری‌ده اوچ سنه ایشلنمیوب حیوان‌رعی اولنان ترلادر . مذکور اراضی وترلایی زراعته قابل حاله کتیرمك ایچون یاپیلان عملیاته بوزاغیلق بوزمق دنلور. بوزقیر تعبیر مخصوصی باشقه در .

الوب غیری کمسنه‌یه طاپویه ویرمك عرفاً قانون وجائزدر

اما طاغ و [قیریرلر] اولوب ویاخود هر بل صو بصوب وزراعته قابل اولمیوب بوز قالسه [الوب] غیره ویرمك ممنوعدر زیرا زراع طرفندن تقصیرات [متوالیه اولمشدر]

ورعیتك چفت اوکوزی مصلحتی ایچون وخرمن یری ایچون برقاچ دونم یری بوز قویوب مرعی ادنمك ممنوع دکلدر بوسببله نقدر زمان بوز قالسه طاپویه ویرلمز

قدیم الزماندن شهرلونك واهل قرانك طوارلری خصوصیچون اورو(١) سی] ایچون وضع اولنان یرلرك اکماسی وقورو تماسی ضرر عام اولدیغی سببدن منع ودفع اولنمشدر

وعورت اری یرنده بوز قومایوب عشرن ورسومن ادا ایلسه‌اندن المق حیفدر اتمیه‌لر

ودفترده مسطور اولان وحاصل یازیلان چفتلکلر محلول اولوب رعایا اراسنده نابدید اولسه احیاسنه ورسومنه ملتزم اولان رعیته ویریلوب هرکیمك النده اول چفتلکدن یر بولنورسه حاکم الوقت اولان حکم ایدوب الیویروب اول چفتلوکی احیا اتدوره اکر طاپویه دخی الدق دیرلر ایسه دعوالری مسموع اولمیه

ورعیتدن تکرار عشر شول کمسنه‌دن النور [که] کندو سپاهیسنك تیمارنده [کی چفتلوکی ترك ایدوب واروب غیری یرده] زراعت [ایده اما سپاهیسنك تیمارنده زراعته] قابل یر [ی] اولمدیغی تقدیرجه غیری یرده زراعت ایدن کمسنه‌دن تکرار عشر النمق حیف ونا معروفدر کافرده

---

[١] اورو مرعی معناسنه اولدیغی کبی اطرافی دیوار ویا چیت ویاخود ایپله آیرلش محله دخی دینور . متن قانوننامه‌ده کویلر اطرافنده اولان مرعی مراد اولنیور . قانوننامه‌نك نسخ سائره‌سنده بو افاده « ... طوارلری اوروسی ایچون وضع اولنان ... » صورتنده‌در ، که دها زیاده طوغریدر .

داخی بوقانون جاریدر عشری صاحب ارضکدر
اما ولایت سمندره‌ده بررعیت اکر یازلدوغی یرده زراعت اتمیوب غیری سپاهی یرنده زراعت اتسه نصف عشر صاحب ارضه و نصف اخری بدل سالاریه بیله کندو سپاهیسنه ویریر
وچفت قید اولیانلر چفته وچفتلکه مالك اولسه رسم چفت النور بوبابده‌اعتبار چفتلك مقدارینه جایزدر چفتلك مقداریندن زیاده یرتصرف ایدن کمسنه زیاده‌سنده خارج [رعیت] کبی رسم ویرور
پیر اولوب و یاخود فقر وفاقه عارض اولوب چفت‌وچفتلکی الندن کیدن کمسنه‌دن رسم چفت المق حیفدر خصوصا که الندن کیدن یرمعمول اولوب رسوم حقنده نقصان کلمه‌مش اوله
وسپاهی‌دن چفتلك طوتان رعایادن رسوم تمام چفتلودن تمام چفت رسمی ونیم چفتلودن نصف رسمی النوب نصفندن اقل اولان یرلردن اکر اراضی سقی‌ه‌دن اولوب ویاخود ایو خاص یر اولسه هر یل زراعت اولنوب حاصل ویرسه ایکی‌دونمه براقچه رسم‌النور واکر متوسط‌الحال اولسه اوچ دونمه براقچه رسم النور وادنا اولسه درت بش دونمه براقچه رسم المق قانونه مطابقدر زیرا خاص یردن یتمش وسکسان دونم یر ومتوسط‌الحالدن یوزدونم وادنا یردن یوز اوتوز یوزاللی دونم یرچفتلك اعتبار اولنور [۱]
دونم داخی خطوات متفارقه ایله طولاً وعرضاً قرق خطوه‌یردر
ورسم‌چفت وبناك اوایلده خرمن وقتنده النور ایمش شمدیکی‌حالده مارت اینده المق قانون مقرر اولنمش
وشهرلرده شهر خلقندن شهرسنورنده اکین اکسه‌لر بوخصوصده امر عالی‌شویله صادراولمش که وقف وملك اولان یردن غیری‌تیماراولان یرده اکسه‌لر بتون چفتدن و نیم چفتدن نقدر یر دوتر ایسه [یر] مقدارنجه

[۱] چفتلك اعتباری حقنده یوقاریده دخی ایضاحات ویرلش ایدی .

چفت رسمن ویره‌لر اما چفتلرین بوزوب فراغت ایدرلر ایسه چفت رسمی یازلمامشدر [طلب اولنمیه]

ولایت قرامانده شهزاده‌یه خاصه قید اولنان غله‌لردن اورتاقجی اولانلره بکلکدن تخم ویریلوب اندن حاصلن مناصفه ایده‌لر [مکر] که کندو تخمیله اکمکی طلب ایلیه اختیارلریله طلب ایتمینجه جبر اولنمیه

واورتاقجیلر نصف حاصلن بکلکه ویردکاری جهتدن مملکت عثمانیه‌ده مطلقا عوارض دیوانیه‌دن معافلردر بکلربکیلر وقاضیلر اسلمیوب انلری عوارضه بله قاتارلر ایمش انلردن عوارض مرفوعدر عوارضه قاتمیه‌لر

وشهرلرده اولان کیله [رسمی] رسم تیمارده قید اولنیوب الجیلر ایچون وقاپودن کلان قوللر ایچون تعیین اولندی اللرنده اولان حکملری موجبنجه ول اقچه‌دن قاضی معرفتیله خرج ایده‌لر و باقی نه قالور ایسه صاحب تیمار متصرف اوله

والجیدن هر قنغیسنك النده حکم همایون اولوب [انوك ایچنده] اتمك ویمکدن و یچکدن و یمدن واولاقدن [وقولاوزدن]وغیریدن هر نه قید اولندی ایسه انی ویره‌لر زیاده نسنه ویرمیه‌لر وا کر نسنه امر اولنمدیسه همان اوده [ویره‌لر] هر نه حاجت اولور ایسه کندو یانلرندن صاتون الوب کمسنه‌یه زحمت ویرمیه‌لر ایدرلرسه درکاه معلامه اعلام ایده‌لر

ورعیت کندو کتسه طامی و چولی سپاهینکدر سواری قووسه طامی وچولی رعیتك اولور

و بر رعیت فوت اولوب اوغلی وقیزی قالسه جمیع چفتلك اوغلی النده اوله قیزینه حصه یوقدر قیزی داخی بنومده حصه‌م واردر دیوب حصه طلب ایتمیه

ورعیت سپاهی عشرینی انباره ایلدوب وحصارارنلرینك حصاره ایلتمك رعایا اوزرینه بدعت معروفه‌در اما مسافه بر کونلکدن زیاده اولسه دفعا للحرج تکلیف اولنمیه دیو امر اولنمشدر

واورتاقجیلره حاصل کتورلمك تکلیف اولنمیه همان کویلرده اولان انباره ایلده‌لر

وقانوننامه‌لرده رعیت سواری‌یه اوپاپو ویرمك مدفوع اولنمشدر همان حاصل اولان عشرلرین قویاجق انبار یاپوویرمك رعایایه تجویز اولنمشدر

وبر رعیتك [النده] چفتلکی اولسه بروسه مدیله‌درت مد تخم اکمك هریل بورجی‌در هیچ اکمدوکی یلده اللی اقچه اکمدوکیچون النه بروسه‌مدیله ایکی [مد] اکسه یکرمی بش اقچه النه وعلی هذا اما درت مدتخم تمام اکدکدن صکره غیری صنعت اشلر ایسه داخی تعرض اولنمیه

وتیمار ارلری وعمال خرمن اولچمکدن نسنه الق ایچون تأخیر ایدرلر ایمش اول بابده بر هفته توقف ایده‌لر اکر کلوب اولچمزلر ایسه کویك امامی وکتخداسی ویرار ادمیلری معرفتیله خرمنین اولچدوروب انبارینه قویه تیمارارى وعامل بنوم معرفتمسز اولچدك دیو اول کمسنه‌یی انجتمیه‌لر انجدورلر ایسه قاضی منع ایلیه

و بعض رعایانك چفتلکاری دفترده یازولدوغندن تفاوت فاحش ایله زیاده اولسه شویله که برچفتلك یازیلانك بربچق چفتلك اولسه نیم یازیلانك هربری چفتلك اولسه دفتردن زیاده رسمنه التزام کوستروب حقندن کلور ایسه دخل اولنمیه ابقا اولنه [رسمنه] ملتزم اولمز ایسه زیاده‌سی قاضی معرفتیله چفتلکی اولمینه ویرله

و بعض یرلرده چفتلك قلیل اولوب یوقاروده ذکر اولنان چفتلك مقدارندن اکسك اولوب اما اولانجه یری حاصللو اولدوغی اجلدن کهنه دفتر موجبنجه بتون چفت ونیم چفت اولنمشدر چفتلکوم اکسوکدر

دیو نزاع ایدرلر ایسه مسموع اولمیه دفتر موجبنجه عمل اولنه

ومسجد وقفن تصرف ایدن ائمه‌دن رسم چفت رفع اولنوب دفترده حاصل یازلمشدر عو رض خود مطلقا ائمه‌دن مرفوعدر امام اولدقلری زمانده تکلیف اولنمیه

وقف یرلرده اوتوران رعیتلرکه اوزرینه دیوانیه داخی وضع اولمش اوله جابئ وقف اولان [خرمنلرین] اولچوب عشرلرین اخراج ایلینجه رعیت حاصلن خرمن یرندن کتورمیه اکر کتوررر ایسه تهدید ویساق اولنه‌که وقفك حاصلی ضایع اولنمیه

وخارجیات امر[ی] پادشاه عالمپناه حضرتلرینه عرض اولنوب شویله بیورلمش‌که خارجدن اکن کمسنه‌لرکم کرکسه اولسونلر اکدوکلری یرلرك صاحب تیمارلرینه تمام رعایا کبی رسوم عرفیه ویره‌لر چاچلری اولچوب مدده ایکی بچق کیله النان یرلرده بونلر داخی [ایکی بچق کیله ویره‌لر اوچ کیله النان یرلرده بونلرداخی] اوچ کیله ویره‌لر فی الجمله مقاطعه اعتباری بالکلیه مرتفع اولوب عوارض اولسه داخی اکر سپاهی داخی یرینه کوره بی نزاع بلاسن چکه‌لر رعایادن امتیازلری کردك دکری صورتنده و [اخذ] و ترك اختیار[لر]نده اولمق امرنده ظاهر اوله هرخارج‌که بووجهله النده‌کی یرك بلاسن چکه صاحب تیمار اولان انك یرنی خارجسن دیو نزاع ایدوب النذن المیه مکرکه رعیتك یره ضرورتی اوله اشبو معنا برله‌که ادینه یر یازلمش اوله اما النده هرکز یری اولمیه حتی [تکمیل] ناقص خارجیاته تعرض ایتمکه سبب اولمز

ورعیت ادنه یرکه یازلمشدر اکر ازا کرچوق یازیلان یازی‌یه کوره بلاسن چکمك کرك بو نقصانك تکمیلی ایچون خارج النذن یر الوب اکا ویرمك اولمز اما محلولاتدن وقیدن و بوجاقدن وطاشدن و بایردن تکمیل اولنسه اولور زیرا اکثر بودرکه انك کبی النده یری از

اولوب ادینه یر یازیلان اختیاریله الومده بومقدار یرواردر دیو یازلمشدر صکره غوغا ایدوب یازیلان مقداری یر دوتمقلغیچون اول سببدن غوغاسنه اعتبار اولنمیه

ماشول خارجلر که رعیتك اوله کلان مزارعی [زراعلرندن] ضرورتی وقتنده صاتون الوب وسپاهیدن طاپولیوب ویا دفتروقتنده ادنا مناسبت ایله ادینه یازدروب مرعی وقوری یرادنمش اوله وصاحب تیماراولنه اوایلدن اولی کلان منفعت یتشمز اوله ونقدده وغله‌ده [معتدبه] نسنه واصل اولمز اوله انوك کبیلر [ه] تعرض اولنوب الندن النوب رعیته‌ویرلسه اولور

وتیمارلردن متفرق اولان رعایایی جمع اتمك قانوندر اما اون بش یلدن زیاده متمکن اولوب طورانی قالدورمق رفع اولنمشدر وشهرده یکرمی یل متمکن اولانی اول اوتوردوغی شهره [یازمق] بیورلمشدر و استانبولده برکمسنه متمکن [اولسه] کوچرمك ممنوعدر

سورکون قیزینی سورکونه نکاح ایده‌لر اخره نکاح ایتمیه‌لر سورکون طایفه‌سی اخره واروب بکلکدن ویاغیری یرده ایش دوتماق وعمل المق اولمیه استرلرایسه قبول اولنمیه وسورکون ایچون احکام شریفه یازلملو اولیجاق کاغدی پادشاه حضرتلرینه عرض اولنه

ورعیت نسلندن برکمسنه برشهرده اون بش یل توطن اتسه اما [بو خصوص] رعایا دفترنده مقید اولمسه انوك کبی کمسنه رعیت دفترینه قید اولنمیوب شهرلویه الحاق اولنوب شهر اوزرنده یازلماق قانون جدید اولمشدر

اما سمندره ولایتنده یرلر[ندن قالقوب] پراکنده اوتوران رعایادن سپاهیلر مخیردردیلرسه محلنه کوره تمام عشرویا نصف عشرالوب یا چفت بوزان رسمی یتمش بش اقچه الور

ودربند بکلمیوب اخر کویده اوتوران دربند کافرلری داخی سایر رعایا کبی‌در

وسپاهیلره خاصه قید اولنان چایرلرین رعیتلری [بچیویروب] یرنده یغارلر اوینه کتورمزلر

وبر رعیتك غیری سپاهی کوینده خنزیری یورویسه‌رسمنك نصفنی کندو سپاهی سی ونصف اخرین صاحب زمین الور وبوغزلدوغی وقت خنزیر باشنه سپاهیسنه براقچه ویرور

وسپاهیلره افلاقلردن وویتوقلردن مزرعه‌لری ایچون یازیلان اقچه خرمن وقتنده النور

وهرسنجاقدن طوتلان قپلان و وشق دریلری یاریسی سنجاق بکنه متعلقدر مکرکه یایا و مسلم طوتمش اوله انلرك طوتدقلری داخی کندو سنجاق بکلرینکدر

وطاغلرده بتمش خدایی اغاچلر صاحب تیمار وصاحب ملك دستوریله برنسنه جك تشریف ایدوب اشلسه‌لر اول اشلیه‌نك ملکی اولور یلدن یله کندو دوشوره عشرین ویره وغیریلر انك اذنسوز دخل ایلمیه

و طاغلرده و اورمانلرده بتمش اودونلر اوتلر وخدایی بتمش لرکه اشلنمامش در مباح الاصلدر کیم دیلرسه دوشوره انوکدر مکرکه قوریتوب ضبط اوانوب بجرمکله حاصل اولمش اوله عرفله کیمك تصرفنده ایسه اول دوشوره غیریلر اکا دخل ایتمیه

[فصل ثانی کفره‌یه مخصوص احوالی بیان ایدر]

سواری اوزرینه حاصل یازلمش هرقنده بکلك باغ وار ایسه رعیتلری یلده اوچ کون اشلیه‌لر بکلك باغ اولمیان یرلرده اشلمیه [لر]

وکافردن قانون و دفتر سلطانی موجبنجه حقلرین الدقدن صکره

اتلرین و قکلو[١]لرین کوجله اولاق دوتمیه‌لر کندولره کوجله ایش ایشلتمیه‌لر

وتیماردن رعیت اولمیوب خارجدن زراعت ایدر کافرلر عشرین صاحب تیمارك کویده اولان انبارینه ایلده‌لر

دار الحربدن کلان کفره‌دن برکمسنه بنوم ممالك محروسه‌مده وفات ایدوب بعد اداءالدین ترکه‌ی قالسه اول ترکه قاضی معرفتیله‌یازیلوب دفتر اولنوب ضبط اولنه اکر میت مذکور ایچون دعوای وراثت و[یا] دعوای وصیت اولوب مسلمان شاهده ضرورت اولوب و کافر شاهد اولوب وصیته ویا وراثته شهادت ایدرلرایسه شرعاً جایز اولدوغی سببدن قبول اولنوب نوجهله شهادت اولمش ایسه مقرر دوتیله نزاع اولنمیه

اکردعوای وراثت ووصیت اولمزایسه‌اول ترکه نقدروارایسه قاضیلر معرفتیله ضبط و حفظ اولنوب امین ومصون یرده دوروب بیت المالجینك وغیرینك اکا[دخلی] اولمیوب صکره اول وفات ایدن کمسنه‌نك ولایتندن اول ترکه ایچون ادم کلیجك کلان ادم ومکتوب قاضیلر یازدوغی ترکه دفتریله درکاه معلامه عرض اولنوب قپودن امر ایدوب تفتیش اولنوب کلان ادم وفات ایدن کمسنه‌نك ولایتندن‌اولوب وکاغد داخی بکلری‌کاغدی اولوب اول مصلحت ایچون کلدوکی ظاهراولیجاق حکم شریف ویریلوب اول ترکه اول کلان ادمه تسلیم اولنوب کوندریله

و[هم] کفرهٔ مذکوره متوفی اولدوغی یرده قضاة قسمت ایدوب میراثلرینه قاریشوب حربی کافر ترکه‌سندن رسم قسمت المق استرلریمش المیه‌لر

---

[١] قاکلو یاخود قاغنی آناطولینك بعض یرلرنده‌الآن مستعمل ایکی تکرلکلو آرابه‌یه تسمیه اولنور . متن قانوننامه‌ده مطلقا آرابه مقابلنده استعمال اولنمشدر .

[فصل ثالث عزب ایچون تعیین اولنان قاونی بیان ایدر]

هربار که ممالك محروسه‌دن عزب یازلملو اولسه قاضیلر وسو باشیلر اول خصوصچون واران حکم شریفك مضموننه نظر ایدوب رئیسلره واوده باشیلرینه وعلمداران وعزبه هرنه بیورلمش ایسه امر شریف موجبنجه بیقصور ویرله ضبط ونقص اولنمیه

ویازیله‌جق عزب بابنده داخی هریل محله‌ده عزب بیورلدقجه یوقلنوب محله امامی وکتخداسی معرفتیله تعداد ایدوب وهر برینك قدرتن معلوم ایدینوب قپودن ویریلن اقچه‌دن غیری خرچلق ویره‌جك اقچه‌که [هر] عزب ایچون نهایتی اوچ یوز اقچه‌در کم فرضا برمحله‌دن اون عزب چقملو اولسه اوچ بیك اقچه اولور ائمهٔ محله وبالفعل برات همایون ایله اولان اهل منصب استثنا اولندقدن صکره نه مقدار کمسنه قالور ایسه اول مقدار مبلغی اول کمسنه‌لره حاللو حالینه کوره ومقدرتلو قدرتنه کوره صالنوب النه وطول عورتلردن نسنه النمیه وپیرلرك غناسین وفقرین تفتیش ایدوب بلوب اندنصکره حالنه کوره طلب اولنه وهیچ برفرده حالندن وحدندن زیاده نسنه تکلیف وتوجیه اولنمیه وکمسه‌یه میل ومحابا ایدوب اندن سهل نسنه الوب باقی [سن] سایرینه تحمیل اتمك اولمیه

اکر برمحله خلقندن از واکر چوق عوارض نوبتی ایچون قاچوب عوارضدن امین محله اولوب واروب انده التجا ایدرلریسه محله‌سی خلقنك بالفعل موجودندن معدود ایدوب حالنه وحدینه کوره متوجه اولان طلب قلنوب النه

ونفس عزبده داخی عزبلکه قابل ومقاتله‌یه ومحاربه‌یه قوی وقادر اولان کمسنه‌لردر البته انلری یازیله اوغلاندن وپیردن ومریض ومعلولدن هیچ برفردی عزبه یازمیه‌لر

وهم عزب یازلمق عدد خانه اعتباریله اولوب فرضا یکرمی خانه یه بر عزب دوشسه اول محله ده اول یکرمی عدد کمسنه نك بر یارین ایچندن عزبلکه یازوب باقی اون طقوزندن اکاخرچلق جمع ایدوب اول اون طقوز کمسنه دن نه مقدار اقچه النمو [اولورسه] الوب وکندو عوارض اقچه سن داخی محسوب دوتوب عزب چیقمالو اولیجاق عینی و خصوصله ایجاب و تکلیفله انی [چیقره لر] وعزبه اخردن زیاده اقچه و یروب خلقدن زیاده نسنه النمق فسادینك سببیله که عزبی خارجدن یازوب راضی ایده میوب زیاده نسنه [ویرمکه] مؤدی اولمقدندر اول نسنه عادت دکلدر بدعتدر انی بالکلیه مرفوع ومتروك بلوب اول معنایه رضا ویرمیه لر

[مکرکه] اول یکرمی عدد کمسنه ده عزبلکه یرار کمسنه اولمیه اول وقت خارجدن بر یرار یکت یازوب بیونلیه لر [١] وچیقملو اولیجاق ایجاب ایدوب چیقاره لر

وکمسنه نك یالن بوزلی اوغلانن وقولن یازمیه لر وهر کمسنه یی که یازه لر یازدوقلری یرده محکم بونلره ویره لر تاکه ثابت [وغنی] کمسنه لر اوله لر انلردن کفیل الوب اندن یازه لر تاکه عزب خدمتن تمام اتمدین کیدوب ویاخود غیبت ایدوب اله کیرمیجك عزبه ویریلن اقچه یی کفیلدن طلب ایدوب المقده عسر اولمیه

وبردفعه یازیلانی قطعا تبدیل وتغییر اتمیه لر مکرکه یازیلوب تعیین اولندقدن صکره وفات ایده ویاخود خسته اوله سفره اقتداری قالمیه وقالمدوغی علی التحقیق معلوم اوله اول وقت ضروریدر

عزبه ویریلن اقچه یی نه مقدار ایسه بتمامه الوب بر کمسنه یه داخی ویروب

---

[١] آکلاشیلدیغنه کوره بوکلمه نك مصدری بیونلمقدر، برقاچ سطر آشاغیده بیون کلمه سی تعهد وکفالت مقابلنده استعمال اولندیغنه نظراً بیونلمق مصدرینك معناسی دخی تعهدوکفالته ربط ایتمك اولمسی ایجاب ایدر. معمافیه بیونلمق الآن مستعمل اولمیوب یالکز درعهده ایتمك وضامن اولق معناسنه اوله رق بوینه آلمق قوللانیلور.

یازوب کوندریله وعزب اغالری بوخصوص ایچون قضاتدن حجت اله‌لر تا که حین احتیاجده احتجاج ایدینه‌لر

وعزب علوفه‌سندن اغالری وکاتبلر الدقلری اقچه ایچون خلقدن کیرو ازدن وچوقدن اقچه‌المیه وتسلیم اقچه‌سی دیو کمسنه‌دن براقچه وبرحبه المیه‌لر

وهرعزب ایچون محله‌دن النان بشراقچه بالکلیه نفی ومتروك اولوب النمیه

وعزب رئیسلرینه که عادت بریك زنك خلعت [در] خزینه دارلغی وچاوشلغی رسمی هرخلعتدن [اللیشر (۱)] اقچه‌در رئیسلر کندو یانلرندن ویره‌لر کمسنه‌دن المیه‌لر

وعزب قاضیلر وسو باشیلر حضورنده یازیله غایبانه محلاتده وسایر یرلرده یازیلوب عزب اغالری ویازن امینلر وکاتبلر وقوللر کندومقتضالرنجه کذا ایش اتمیه‌لر

وهرقاضیلقدن که عزب یازیلور ایکی دفتراولوب بری قاضیلرده طوروب وبری درکاه معلایه کلوب خزانهٔ عامره‌یه تسلیم اولنه تا که عزب یوقلنملو اولوب ویا کفیل طلب اولنملو اولیجاق اکر قاضیلرده طوران دفتره نظر اولنوب انوکله عمل اولنه واکر درکاه معلاه تسلیم اولنان دفتره نظر اولنوب انوکله عمل اولنه

واکر عزب کتمك ویا غیبت اتمك واقع اولوب عزبك اقچه‌سی کفیلدن النملواولسه اول دفترایله‌النه وهم تبدیله وتغییره مجال واحتمال قالمیه

[فصل رابع یوروکه وخیمانه‌یه متعلق خصوصاتی بیان ایدر]

یوروکده داخی یرلو بکی [۲] رسم غنم ایکی قیونه بر اقچه‌در

[۱] المزده‌کی نسخه‌ده « التیشر » ایسه‌ده سائر نسخه‌لرده اللیشردر.

[۲] قدیم تورکجه‌ده کبی مقابلنده مستعمل ایدی.

ویوروکدن رسم قره اون ایکی اقچه‌دور ویوروکك قیونی قیریلوب هیچ قالمسه ویاخود یکرمی درت عدددن اقل قالسه بونلره داخی قره دیو اون ایکی اقچه النور وقیون باجی النمز

واکر یورك بر سپاهی‌دن یرطوتب زراعت اتسه عشر وسالارلق ویردکدنصکره رسم بیوندرق دیو اون ایکی اقچه ویروب زیاده نسنه ویرمز زیرا زیاده رسم ویردوکی تقدیرجه تکرار رسم النوب قانون قدیم اوزره مخالف حیف اولور بوقضیه مراراً تفتیش اولنوب امر پادشاهی ایله موجب مذکور اوزره مقرر اولنمشدر

ویوروکلر سنجاغی بکی وتیمار اری یرنده زراعت ایدرلر ایسه تمام چفتلودن اون‌ایکی ونیم‌چفتلودن التی اقچه رسم‌چفت واردر واوتلاق رسمی یرلوده‌کی کبی اعلا سوریدن یکرمی واوسطدن اون بش وادنادن اون اقچه‌در ورسم اغیل هر اغیلدن ایکیشر اقچه سنجاق بکنه ویرورلر

ویورك طائفه‌سنك رسومی اوایلده قوزی قرقمنده النورمش شمدی ابریلده قانون اولمشدر

وناحیۀ طوکزلقده [قره] اغاجنه خارجدن‌یایلا [یوکلان] قرجه قیونلودن ویوروکلردن‌اونراقچه اوتلاق رسمی وقیونی‌اولمیانلردن ایکیشر اقچه اوتلاق رسمی النوب سنجاغی بکی ایله سوباشی بطریق المناصفه تصرف ایدرلر

ولایت قرمانده مجموع خیمه‌لر شهزاده‌یه خاص اولنمش ایمش‌بعضسنه آت اقچه‌سی وضع اولنوب وبعضسنه اولنمامش آت اقچه‌سی وضع اولمیانلر اوزرینه قید اولنان یوردلرینه اکنلردن عشر غله ورسم چفت وبناك وجبا ورسم اغنام ورسم عروس وجرم جنایت یازلمشدر یوردلرنده زراعت ایده‌جك یرلری اولمیوب اخریرنده زراعت ایتدکاری تقدیرجه اکنوکاری یردن عشرلرنی یراسی‌نه ورسم چفت وباقی رسوم

خاصه ویرلمك قید اولنمشدر عوارض داخی ویرورلر وآت اقچه‌سی وضع اولنان طوایفدن رسم چفت وبناك وجبا وکندولره یورد یازیلن یرلرده اکدوکلری عشرلری آت چکدوکلری مقابله‌سنده عفو اولنوب عوارض ویرمك داخی رفع اولنمشدر همان آت اقچه‌سی آت باشنه اوچر یوز اقچه‌وجرم جنایت ورسم عروس ورسم غنم ویرورلر .

اما آت چکنلردن [وچکمینلردن] بعض جماعت خاصلردن افراز اولنوب تیماره ویرلمش آت چکنلردن تیماره [ویریلنلرك] آت اقچه‌سی رفع اولنوب انوك مقابله‌سنده یوردلرنده اکدوکلرینك عشرلرنی ویرمك وقیونی اولمیانلردن بناك وعوارض ویرمك قید اولنمشدر

وآت چکمینلر[دن] تیماره ویریلنلرهمان خاصه قید اولندوغی رسومیله ینه تیماره قیداولندی الان آت اقچه‌سی ویرنلردن طورغود [و]بایبورد واسکی ایل قبیله‌لرنده قالمشدر وآت چکن طایفه‌دن هر قبیله‌دن موجود اولان جماعته باقی قالان آت اقچه‌سی تعادل طریقیله توزیع جدید اولمق امر اولنمش ایمش

وآت اقچه‌سی چکمیان قبیله‌لرك رسومی اوتراق رعایا رسومی کبیدر شویله بلنه

[فصل خامس افلاقلر احوالنی بیان ایلر]

برانچوه وودین افلاقلری خراج وعشر واسپنجه ویرمزلر وجمیع عوارضدن معاف ومسلملردر ورسم کردك داخی ویرمزلر جرم جنایت ویرورلر سنجاق بکنه ویریلان جرم جنایتك عشرین کنز [۱] لر الورلر

[۱] اسلاوجه پرنس معناسنه اولان Kniaz کلمه‌سنك لسانمزده آلدیغی شکلدر ، قدیم تعبیرات رسمیه‌مزده کوی مختارلرینه تسمیه اولنوردی .

ومذكور افلاقلر بش اون اوه بر كوندر ويرورلر احتياطلو يرده قراول بكلرلر دشمن اوليجاق جميع افلاقلر آتلنورلر يولداشلق ايدرلر وتوتوندن توتونه [١] سنجاغی بكنه يلده سكسان اوچر اقچه ويرورلر

وسمندره افلاقلری خراج وعشر واسپنچه وعادت اغنام ورسم عروس وساير رسومدن نسنه ويرميوب ميلاد عيسى عليه السلام كما كاديكلر نجه بوژيك ديرلر خانه دن خانه يه برر فلوری ايچون قرق بش اقچه وبر قوچ بهاسی اون بش اقچه واللی فلورينه كه برقانونه ديرلر بر [چركه] وايكی قوچ ويا بهاسی وايكی تكرلك پينر وايكی ايپ وايكی يولار ايچون اوچر اقچه در جمله [التمش] اوچر اقچه در الور بوژيكده انی ويروب [ايلك ياز] حضر الياس كونی ديدكلرنده برفلوری وبرزماندن صكره بر [قوزيلو] قيون بهاسی ايچون يكرمی اقچه جمعاً سكسان اوچر اقچه ويرورلر وبش فلوری يه بری وينوق خدمتن ايدوب احتياطلو يرلری نوبتله بكليوب آمين واقع اوليجاق اودن بريسی سفره چيقار سنجاغی بكنه [اللی] اوه [برتوريجه كه] خدمتكاردر التی ای قوللق ايدرلر قانون [اوزره] جرم جنايت ويرورلر والنان جرمك عشرين كنزلری الور چره وتحتا كتورميوب حصار بكلمز وسنجاق بكنك افلاقلری ايچنده وغيری يرده اوين ياپمزلر واوتلوغن بچمزلر وپريمكور [٢] لرك كناهسز پريمكور [لكی] النمز وشرط معتبر اولوب فی الجمله عوارض ديوانيه وتكاليف عرفيه دن معاف ومسلملردر وطوزجی ارالرينه كيرمز

اكر وينوق ويا افلاق طايفه سی يازولدوغی كويدن غيری سپاهی تيمارنده زراعت ايلسه نصف عشر ويرور كندو باغنده تحصيل ايتدوكی خمرين قنغی سپاهينك تيمارنده صتارايسه هرفوچيدن دوردر اقچه ويرورلر

---

[١] خانه دن خانه يه مقابلنده مستعمل قديم برتعبير رسميدر .

[٢] متن قانوننامه ده محرر محافظه وسائر خدمتده بولنان اولاخلرك افرادينه پريمكور تسميه اولنوردی .

اگر خارجدن الوب صتار ایسه انلر داخی رعیت کبی قوچی باشینه اون بش اقچه ویرور

[فصل سادس بدع مرفوعه‌یی بیان ایلر]

قونیه باغلری اوائلده بربرین بکلمکه محتاج اولمش اول جهتدن چاوشلر بکلیوب هر بر دونمدن برر اقچه وهرخرمندن برر کیله غله تقدیر اولنوب المشلر اول زماندن برو عادت اولندوغی شیمدیکی حالده بکلمدین داخی الورلر ایمش بدعت اولدوغی سببدن رفع اولندی

وقونیه باغلرینك هردونمه اوتوز اقچه النوریمش اوایلده میرابلغی مقاطعه‌یه الان کمسنه باغلری صوواره‌جق وقتده شهرلولر اتفاقیله امین ادملر چیقاروب صوقسمتنه متولی قلنور [مش] هر دونمه اوایلده دوردر اقچه میرابلغی رسمی النورایمش صکره صوقسمتنه عامل کندو متولی اولوب رسمده اصل قانوند[ن] تجاوز ایدرلر ایمش وهم باغلرك صوواره‌جق [وقتنده] ترتیبلری واریمش زیاده رسم ویرن کمسنه‌یه نوبتی کلمدین نوبت ویرورلریمش صو از اولدیغی یللرده صکره حادث اولان باغلره ضرر [اوله‌جغیکن] قدیم باغلره که حق شرب انلروکدر انلره ضرر اولوریمش اویله اولسه ینه اولکی کبی شهرلو اتفاقیله امین کمسنه‌لر متولی نصب اولنوب صو [یی] قسمت اتمك امر اولندی تاکه کمسنه‌یه ضرر اولمیه صکره حادث اولان بدع رفع اولندی

ومیرابلق عمله الان [کمسنه بعض] کمسنه‌لره بوستانا کدوروب ثلث حاصلین کندوالوب ثلثان بوستانجی الق قول ایلریمش بو سببله باغلرك حق شربی ضایع اولورمش قره‌مان اوغلی زماننده مذکور صویله اوچ بوستان صواررلریمش بریسی [دزدار] و بریسی خاتون

وبريسى داخى مولانا جلال الدين حضرتلرينك تربهٔ مطهره‌سى ايچون اكلوريمش باقيسى باغلره وچشمه‌لره وحماملره [صرف اولنورمش] وجم سلطان قلعه‌دن طاشره بر كوشك ياپوب اصل صودن كوشكنه كلكه برمقدار صوالوب كوشك حواليسنده باغ داخى ايدرلرايمش صكره اول بهانه ايله كوشكه ناظر اولان كمسنه‌لر اول صودن چوق صوالوب يولده بوستانلر احداث ايدوب خرج ايدرلريمش مسلمانلرك حماملرينه وچشمه‌لرينه خيلى نقصان وضرر اولوريمش اويله اولسه ميراب اولنلر وكوشكه ناظر اولنلر منع اولنوب عادت قديمدن تجاوز اتميه‌لر واسلميانى قاضى شهر اولان دركاه معلامه عرض ايليه

وقونيه بزازستانى دكانلرندن ايدن ايه هر برندن برر اقچه النوريمش ايچنده بز ازستانجى وارايكن عسس بكلدوكنه احتياجلرى يوغكن اهالئ بزازستان طلبلريله رفع اولنماسى مقرر قلندى

وقونيه‌ده محتسب اولان كمسنه اتمك اسبابن صتان كمسنه‌لردن دكان اهلندن هرهفته هفته‌لك ديو ايكيشر اقچه الور ايمش وخباز اشلدوكى كون ايكى اقچه الور ايمش وبرطلوم بينردن ايكى اقچه بدعت الوب اندن صاتدررمش قاضى قاتنده ويريلن نرخى كوزه‌دوب اكسوكن طوتوب جرم المسنه مشغول دكل ايمش بلكه كسم ايلريمش بونلر بدعت اولدوغى سببدن رفع اولندى كركدركه قاضى معرفتيله نرخ ويريلوب محتسب اولنلر كوزه‌ده اكسك صتاندن ايكى درهمه براقچه جريمه النه زياده‌نسنه التميه وكمسنه‌دن كسم التميه فى الجمله بوامردن تجاوز اولنميه

وچلبى سلطان خلقى وقوللرى و[قرهمان وحميد] سپاهيلرى قونيه‌يه كليجك جبريله شهرلونك او [لر] ينه قونميه‌لر اختيارلريله قونه‌لر اول بابده قاضيلر جبريله قونمق ايستينلرى منع ايده‌لر اسلميانى يازوب دركاه عدالتمه عرض ايده‌لر

وشهرلرده وكويلرده طوارلر النوب صاتلورايمش بيونلر طلب اولنمزايمش

اول جهتدن اوغرلق طوار صاتلق اسان اولور ایمش اویله اولسه بیونسز طوار النمیه علی الخصوص که شبهه لو یردن اوله شبهه لو یردن بیونسز طوار الانی تأدیب ایده لر

وبر کیمسه مجرم اولسه نایب قانون اوزرینه جرم الدقدنصکره برجرم داخی صو باشی الور ایمش [برجرم داخی عسسلر ایله عسس باشی آلورمش] نایبدن غیری کیمسه جرم المیه

وعبدابق طوتلسه یواجی اولان کمسنه عبدابق طوتوب کتورنه یکرمی اقچه مژده ویرمك عادت اولمشدر ابقك مولاسی کلیجك بر کونلك یولدن قاچمش ایسه [اوتوز اقچه وایکی کونلك یولدن قاچمش ایسه] التمش اقچه و اوچ کونلك یولدن قاچمش ایسه داخی زیاده همان یوز اقچه مشتلق ویرور وقولك قاضی تقدیر ایلدوکی نفقه سین ویرور وبونلردن غیری عبد ابق طوتوب کوتورنه ویردوکی یکرمی اقچه یی داخی ابقك مولاسندن الور ایمش مرحوم خداوندکار طاب ثراه اول اقچه یی یواجی یانندن امر ایلمشدر انوك اوزرینه مقرر قلندی

وچلبی سلطانلر جانبندن خراج جمع ایلمکه واران کمسنه یانجه برنیجه کشی چیقوب یوریوب اتلرین [یملدوب] ومفت یمك وخمر الورلر ایمش ومرده لرین چیقارمغه داخی بر قانون قونلمامش هرکان چیقاریرین دیر ایمش اون یللق مرده نك خراجن ویرورز دیو شکایت ایلمشلر کرکدر که خراج جمعنه واران کمسنه لر اقچه سز نسنه المیه لر واوچ یلده بر تفتیش ایلیوب موجود بولنان نو یافته سینه خراج وضع ایدوب نقدر مرده سی واریسه چیقاره لر بوقانوندن تجاوز اولنمیه

واول یرك اکثر سپاهیلری اولرندن طاشره چیقجاق قوندقلری یرده جبریله یم ویمکلك الورلر ایمش یساق اولنه

وچلبی سلطان قوللری داخی برقاضیله خدمته امر اولندقده حکمی قاضی یه کوسترمدین کندولرنجه دیلرسه ایدوب کیدرلر ایمش وخرسوزلقله

متهم اولان کمسنه‌لری عمال وصو باشیلر قاضیلر قاتنه ایلتمدین جرم الورلر ایمش اول سببله خرسوزلر قاضی‌یه معلوم اولمیوب حقندن کلمزلر ایمش اول بابده عماله ونوابه یساق اولنه‌که قاضی قاتنه ایلتمدین کمسنه‌دن جرم المیه‌لر و [قاضی] معرفتنسز کمسنه‌یی حبس ایتمیه‌لر وچلبی سلطان قوللری قاضی معرفتنسز اولمیه قاضیلره ایصال ایلدو [کلری] حکملرده قاضیلر حکمیله عمل ایلیه‌لروتمردلری مطیع ایلیوویروب قاضی‌یی تعطیل ایدوب کندولرایشه مباشراولمیه

وقونیه جوارنده برسپورکه‌لك یر واریمش شهر خلقی انوکله فایده‌لنور ایمش بردفعه انوك ایچنده طوشان بولنمش ادن‌صکره واروب سپورکه‌لك الان کمسنه‌یی قوللر قوری‌یه کیردوك دیوانجدورلریمش کرکدرکه اولدن مسلمانلر منتفع اولدقلری یردن منع اولنمیه‌لر

وقره‌مان ولایتنك بعض خرسزلغله متهم اولمش کشیلری بر ولایتك جرایمن ویاخود عادت اغنامن مقاطعه‌یه الورلریمش کندولر امثالی برنجه خرسوزلری کفیل یازدروب اون بش یکرمی مقداری کشی اولوب ایل اوزرینه چیقارلریمش قوندقلری یردن قیون وقوزی و ات یمی و اتمك الورلریمش اول کویده برکیشی برکیشینك فی‌الجمله شکایتن ایتسه قاضی‌یه ایلتمدین وصوجی ثابت اولمدین ایاغندن اصماغیله و انواع تهدیداتله الوبلدوکلرین الورلر ایمش قاضی‌یه دعوت ایلیوب کل دیسه‌لر تمرد ایدوب وارمیوب برکویه داخی کیدرلریمش [کرکدرکه] انلرك کبی تهمتلویه ایش ویرمیه‌لروعامللره یساق‌اولنه‌که‌قاضی معرفتنسز کمسنه‌یی طوتمیه‌لر واقچه‌سز یملك المیه‌لر

وبعض قصباتده‌خاصلرغله‌سی‌صاتلق‌ایچون [برنجه‌کون] بازارطوتوب رعایاغله‌سن صاتدرمزلر ایمش اول خصوص داخی رفع اولندی

وسمندره‌ده شهر خلقنك باغلرندن‌حاصل‌اولان خمری‌شهره کتوریجك هرفوچیدن ایکی اقچه‌لق خمر الورلر ایمش وعشرین ویردکدن‌صکره

قوجیدن قوچی یه ایکیشر اقچه داخی الورلر ایمش سلیمان پاشا زمانندن بر و حادث بدعت اولمغله حاصل بغلمیوب امر پادشاهیله رفع اولندی

[فصل سابع اودون ایچون وضع اولنان قانونی بیان ایلر]

دارالسعاده ومطبخ عامره مصلحتی ایچون هر ییل ازنکمید قاضیلغندن یکرمی بیك وزنه ویلاق اووه قاضیلغنـدن طقوز بیك وزنه وککبوزه قاضیلغندن ایکی بیك وزنه اودون مقرر قلنمشدر هر قاضیلقلرك خلقی ذکر اولنان مقداری اودونی توزیع مذکور اوزره وقتنده کسدوروب احضار ایدوب یالی یه ایلدوب حاضر ومهیا ایدوب اودون مصلحتی ایچون واران کمیلره متحمل اولدوغی مقداری اودون یوکلدوب کوندره لر وهر قاضی کندو قاضیلغنه تعیین اولنان اودونی اولدن اخرینه مباشرت ایدن کمسنه لره تکلیف ایدوب کتورده

وهر قاضیلغه تعیین اولنان اودون برایه نهایت ایکی ایه دکن کسیلوب کلوب بونده تسلیم اولنه اول مقدار وقتدن تجاوز اتمیه وبکلك ایچون [اودون] کسلمك والمق همان سرای عامره ایچون مخصوص اوله هیچ برفرد ایچون بکلك ادینه اودون ویرلمیه و پاشـا اوینه وبکلر بکیلر وقاپو اغالری وغیری یه ووضیعدن ورفیعدن هر کیمه که اودون حاجت اولور ایسه کندو اقچه لریله طیب خاطر ایله [اودون] صتان کمسنه دن الهلر کمسنه یه جبر ایجاب اتمیه لر

واودون اسکله لرنده اسـتانبول وزنه سیله بر وزنه دوزیلوب هر بارکه بوندن اودون ایچون کمی واردقچه بونده کله جك اودونی وزنه ایله وزن ایدوب یوکلده لر واودون ایچون خزانهٔ عامره دن کوندریلن اقچه که هر وزنه ایکیشر بچق اقچه مقرر اولمشدر و اول اقچه یی اودون کسوب ایندورن رنجبرلره بیقصور ویریلوب داخی کوندریله وکمی یه نه مقدار

اودون ویریلور ایسه هر قاضی اودون ایچون کمی ایله واران کمسنه‌لر النه
حجت ویره‌لر بونده کلیجک اکا کوره یوقلنه

وهم دار السعاده ایچون بیك بشیوز وزنه پلامود اودونی صرف
وخرج اولنور بوندن واران وزنه‌ایله ذکر اولنان مقدار پلامود اودونی
مذکور قاضیلقلره بشر یوز[وزنه] توزیع مقرر اولوب پلامود اودوننذن
کسدروب باقیسنی سائر اودوندن الوب ایکی بیك وزنه تکمیل ایده‌لر و
بکلکه النان وسائر خلق ایچون صاتلان اودون هر وزنه‌یه ایکیشر بچق اقچه
مقرر قلنمشدر

والله اعلم بالصواب

قانون بیت المال خاصه و مال عصویت وجه تذکره اولدرکه ممالك
محروسه‌مده منصبی و جهتی اولنلردن فوت اولوب انلروك مخلفاتی
ترکه‌لری بیت المال جهتیله ویاعصویت جهتیله قپومه متوجه اولسه بونلروك
کیلرك مخلفاتی قلیل و کثیر هرنه‌قدر اولورسه عامله مقاطعه‌یه ویرلمش دکلدر

وقپودن جهتی اولمیانلردن داخی شونلرکه جملهٔ ترکه‌لری قاضی دفترنده
اون بیك ویا اون بیکدن زیاده اوله مدیون اولسون اولمسون ترکه‌لرینی
دیون احاطه ایتسون ایتمسون انلروك داخی بیت المال عامله صاتلمش دکلدر

اویله اولسه بو ذکر اولان طوایفك مخلفاتی بابنده مرحوم سلطان
محمدخان طاب ثراه زماننده قانون مقرر بوایدیکه بونك کیلرك ترکه‌رندن غرما
دعوای دین ایلسه‌لر اللیدن والتمشدن ویوزدن اکی اوچ بیکه وارنجه انده
بیت المالجیلر ویاخود وصی میت ویا قبل شرعدن نصب اولنان وصی مواجهه‌
سنده ولایتی قاضیلری تفتیش ایدوب معدل ومزکی شاهدلرایله شرعی تمام
ثابت و ظاهر اولدقدن صکره میتك ترکه‌سندن انده ویروب ادا ایدوب
بعده علی التفصیل درکاه معلامه اعلام ایده‌لردی ماعداسی استانهٔ معدلت
پناهه ارسال اولنوردی وبرکمسنه مستقل اوچ بیك ویا اوچ

بیکدن زیاده نهایت اقل دین دعوی ایلسه والیٔ ولایت وقضاة مملکت برموجب شرعی قویم شاهدلردن انده استماع ایدوب تمام تعدیل وتزکیه اتدکدن صکره قبل‌الحکم نقل شهادت ویروب درکاه معلاده قاضی عسکرلروم استماع ایلیوب شولکه مقتضای شرع مطهردر یرینه‌قورلردی

اما شول دین‌که مستقل بر شخصه اون بیك ویا اون بیکدن زیاده اوله انلری قضاة ولایت استماع ایتمیوب مدعیلری شاهدلریله استانهٔ سعادته کوندروب بونده قپوده استماع اولنوب کیرو امر شرع رعایت اولنوردی صکره بوقانونه رعایت اولنمیوب بونك کبی برك ترکه‌سندن دعوی ایدنلری قلیلاً کان کثیراً جمعسنی شاهدلریله درکاه معلایه ارسال اولنه وقضاة ولایت استماع ایتمیه‌دیو امر اولنوب بوسببدن مسلمانلر بوندن زیاده متضرر اولوب هرخصوص شاهدلریله قپومه کلمکده فوق‌الحدعسر وضرورت چکوب رنجیده اولدقلری حالیا بنوم عز حضورمه عرض اولندقده مسلمانلره مزید عنایت ومرحمت ایلیوب وبوبابده صکره‌دن احداث اولان قضیه‌لری رفع ایلدم وبیوردم‌که فما بعد بو خصوصلرده مرحوم سلطان محمد خان علیه الرحمة والغفران زماننده جاری اولان قانون اوزره قضاة ولایت عامل اولوب ذکر اولان کمسنه‌لرك مخلفاتندن غرماء دعوای دین ایتدوکلرنده شونلرکه پراکنده فرده دیوندر ومتفرق کمسنه‌لره‌در یوز ایکی‌یوز بشیوز ویاخود بیك نهایت اوچ بیکدن اقل اوله بونلروك کبی‌لری سزلرکه قاضیلرسز کندو نفسکز ایله مباشر اولوب علی وجه‌الاهتمام والاستقصا برموجب شرعی قویم یرنده بیت‌المال ضابطلری وار ایسه انلروك مواجهه‌سنده والا وصیٔ میت ویا وصیٔ شرع حضورنده تفتیش ایده‌سز شویله‌که معدل‌مزکی شاهدلریله ثابت وظاهراوله قطعا شبهه‌ده اولمیه انلروك کبی پراکنده دیونی انده حکم ایدوب میتك ترکه‌سندن ویروب ادا ایده‌سز ویازوب بلدیره‌سز اما شول کمسنه‌لرکه مستقل اوچ بیکدن زیاده واون بیکدن اقل‌دین دعوی ایلسه انلروك کبی امرك شاهدلرین انده‌سز

کندو نفسکزله شرع شریف مقتضاسنجه استماع ایدوب تمام شرع ظاهر اولوب شبهه قالمدقدن صکره حکم ایتمیوب همان نقل شهادت ویروب مفصل عرض ایده‌سزکه بونده استانهٔ سعادتمده قاضی عسکرلروم شرعله تفتیش ایده‌لر هرنه‌وجهله ظاهر اولورسه اکا کوره عمل ایده‌سز

اما شول کمسنه‌که اون بیك ویا اون بیکدن زیاده آلیم دعوی ایلسه قانون قدیم اوزره مدعی ایله شاهدلری قپومه کوندره‌سز بونده استماع اولنوب حق یرینه واره بوبابده بردرلو داخی ایتمیه‌سز

وذکر اولنان کمسنه‌لرك وصیتلری خصوصنده دخی قضاة مملکت بواسلوب اوزره عامل اولوب خرده وصایا که اوچ بیکدن اقل اوله انده بعدالثبوت والتنفیذ والصرف عرض اولنه اکر اوچ بیکدن زیاده اولورسه بعدالثبوت قبل التنفیذ والصرف درکاه معلامه عرض اولنه اکر اون بیکدن زیاده اولوریسه استماع اتمیوب شاهدلریله ومدعیلریله درکاه معلامه کوندره‌سز ولیکن بوخصوصلرده زیاده اهتمام وتیقظ اوزره اولوب حیله‌دن وتزویردن وشهود زوردن وشرعاً مقبول الشهاده اولمیانلردن زیاده احتراز ایده‌سزکه کمسنه‌یه تزویریله وتلبیسله مال ویرلمیه اما صکره خلاف ظاهر اولورسه انك کبی تزویریله ویا شرعاً مقبول الشهاده اولمیان کمسنه‌لر شهادتلریله کمسنه‌یه مال ویرلمك اولور ایسه مستحق عقاب وعتاب اولورسز شویله بله‌سز

والله اعلم بالصواب والیه المرجع والمآب

3 1761 07319776 6

JN
9715
1911
A5